

El concert nocturn de la Rambla

A Gabriel Deltrull

Els crisantems, tu ja ho saps perquè n'has vist al jardí de casa teva, son unes flors. N'hi ha de blanques, de vermelles, de rosades, de morades, de grogues. Tenen uns pètals prims i llargs i semblen cabelleres no gaire ben pentinades, com aquelles ~~una~~ de les senyores que a començaments de segle dibuixaven amb tanta afició els modernistes. Els modernistes? Sempre n'hi ha hagut: son els que feien el que encara ~~mai~~ no havia fet mai ningú i després faria tothom. Com amb les modes, saps?

Els crisantems son unes flors com les altres, però que no fan olor com les altres. La gent les troba tristes perquè hi ha el costum, a casa nostra i a la teva, de dur-les a les tombes dels morts estimats el dia primer de Novembre, diada de Tots Sants i única vegada l'any que els morts tenen llum tota la nit. Sempre valen més les flors naturals que no pas les corones de llauna aporcel·lanada que foren engany d'ocells i papellones i que ja no ho son perquè ni els ocells ni les papellones ja no en fan cabal.

Talment com en la nit de Sant Joan, ~~quan~~ la de Tots Sants les floristes ~~se~~ se la passen sense dormir en les parades de la Rambla, però en lloc de riure i plugar, com en la nit de Sant Joan, s'estan molt arraulides i abrigades amb grans mocadors o abrigo de llana i tenen un braseret als peus car pel Novembre a Barcelona ja ha començat a fresquejar. Altrament, ja no caldria dir-ho: la nit de Tots Sants no es tan alegre com la de Sant Joan perquè les floristes, en lloc de vendre alfàbregues i poms de clavells per als enamorats vénen corones de crisantems per als morts, que ja no s'enamoraran mai més.

La nostra gent, quan ja ha quedat bé amb els morts, celebra aquesta diada menjant castanyes ~~tota~~ torrades i panellets, que son uns dolços de molta excel·lència que sols coneixen al Rosselló i a la Cerdanya, i anant a veure un drama que en diuen Don Juan Tenorio on hi surten monjes, fantasmes i dos senyorets de casa bona que no saben fer altra cosa que enganyar dones, jugar a cartes i anar de taverna en taverna, com si en la vida no hi haguessin coses més importants a fer. Però tot això valdrà més que ho deixem correr ~~per~~ ~~perquè~~ ~~em~~ ~~posaria~~ ~~de~~ mal humor i el mal humor no s'adriu amb els contes per a infants, art que em sembla molt difícil, que aprenc-em sembla que molt malament perquè tu m'ho exigeixes.

Doncs vet aquí que a la neva terra, ~~que ja t'he dit~~ que ja t'he dit que ho es de grans artistes, hi ha un violiniata bò com violinista i com persona i conegut i admirat arreu del mon. Encara es viu, saps?, i està sempre trist i vivia molt sol car se li morí un ~~infant~~ un fill de pocs anys. I en record d'ell sempre, quan dona un concert, porta una flor blanca al trau del frac: un clavell, una rosa, una gardenia, una camelia, una orquídia o un crisantem, segons la temporada, perquè moltes vegades no pot dur-li flors a la tomba el dia de Tots Sants, car l'infant es enterrat a Barcelona i ell s'escapa que a uell dia toca a Viena, o bé a París, o bé en qualsevol altra gran ciutat del mon. I es per això que li diuen "el cavaller de la flor blanca". Toca sempre melodies molt belles d'uns grans compositors que es digueren Schumann, Mozart, ~~Beeth~~ Beethoven, i altres que ell mateix escriu. I sempre que dona un concert la diada del primer de Novembre toca, en record del seu filllet mort, una melodia de Schumann que es diu Traume-rei, que en alemany vol dir Somni.

Un vespre de Tots Sants aquest violinista donava un concert al Palau de la Música Catalana, on hi han tocat els més eminents artistes, entre ells un de català que es diu Pau Casals i avui també es a França com nosaltres i es el millor violoncel·lista del mon. Tal com t'ho dic: el millor del mon.

El violinista del conte aquella nit, com sempre, ho feu molt bé i tothom l'aplaudí amb entusiasme. Com que als barcelonins ens agrada la bona música, el Palau era plè de gom a gom d'uns senyorassos molt mudats que ocupaven les llotges i el pati de butaques-el "parterre", que diuen vosaltres-i d'obers no tan mudats pero molt entesos que ocupaven el "galliner".

Quan el concert s'acabà, el violinista sortí en companyia d'un escriptor molt conegut i estimat del nostre poble i anaren Rambla avall, passejant lentament i parlant de les seves coses perquè abans d'anarse'n a dormir tenien el costum de reunir-se amb uns quants amics en un Cafè que no tancava mai ni de nit ni de dia. Ja ho veus com som a Barcelona!.

I com que a la Rambla sempre hi ha gent, molts dels que passejaven els coneixien i els saludaven i tots es giraven a mirar-los amb respecte i admiració.

I vet aquí que, sota un fanal, hi havia un noieta de vuit o nou anys que demanava ~~carri~~ caritat...

Ho veus? Malgrat el què t'havia promès, no sé què ho fa que sempre em surten els pobres de trascantó, talment com si em diguessin: No ens oblidis. Deu ser perquè com que jo els estimo voldria que també els estimessis tu. I deu ser pel goig

de, amb un cop de ploma, finir totes les seves penes i les seves miseries i fer-los feliços.

Aquell noieta tenia un rostre intel·ligent i massa pàlid-es clar: com que no devia poder menjar gaire-i uns ulls molt grans i expressius. Anava molt mal vestit, vestit de parracs, que feia llàstima, amb un barret que li venia gran, i unes sabates que li venien grans i un gec ~~que~~ que li anava balder i no el guardava pas del fred perquè era plè de sargits i forats. Tocava el violí i tenia un troç de diari ben estès als peus per a recollir les almoines. Però no ~~he~~ n'havia recollit ~~gaires~~ gaires-trenta o quaranta o cinquanta centims que semblaven forats rodons i negres en la blancor del paper-perquè o bé devia fer fred i la gent no volia aturar-se o tenia mandra de posar-se la mà a la butxaca i treure-la amb una moneda.

Els dos amics s'aturaren a contemplar l'infant, que tocava una cançoneta per a la gent no massa exigent en qüestions de música.

-No toca malament aquest menut-digué ~~l'escriptor~~ l'escriptor.
-No-feu el violinista-al contrari; toca amb força expressió. I això que el violí no es pas massa bò i la cançó encara n'es menys.

L'escriptor, que es un home que quan es tracta de fer un bé no té manies, digué al seu company:

-Vols que fem una cosa?

-Diga-la.

-Vols que en lloc de donar-li uns centims demanem caritat per ell? Tu tocaràs el violí i jo ~~me~~ m'encarregaré de la propaganda.

-Vinga!-digué el violinista sense pensar-s'hi gens.

S'aproparen al petit music i el saludaren:

-Bona nit, company.

-Bona nit, senyors-feu l'infant, cessant de tocar.

-Toques el ~~violí~~ violí molt bé,-digué l'escriptor.

-Oh, no!-i es tornava tot vermell-A mi prou que em plauria saber-ne força, pero a casa som pobres i no puc anar a l'Escola de Música.

-Vols que jo te'n ensenyi?-digué el violinista.

-Ja ho crec que ho voldria, pero ja li dic que a casa som pobres.

-Per això no t'has d'amoinar. Amb quí vius?

-Amb la meva mare.

-I amb ningú més?

-No, senyor: som sols al mon.

-I com es que ella no treballa per evitar que tu hakis d'

anar a demanar caritat?

-Perquè no pot. Sempre està malalta. I quan diu que està bona es que està mig malalta. ~~Amiunmseguntmquemviumamm~~
~~hamnostnamescalhamiundemdmhmdemana~~ ~~manha~~ portamdemBetam
~~bem~~ A mi, un ceguet que viu a la nostra escala i de dia
"demana" a la porta de l'església de Betlèm, cada nit em
deixa aquest violí per a que em pugui guanyar alguna
cosa.

- Avui em sembla que els guanys han estat molt migrats-
digué l'escriptor.

-Sí, senyor, -feu el noiet, amb tristor- Es clar: com que to-
co tan malament!

-Mira, si tu vols farèu una cosa. Jo tocaré per tu i aquest
company meu demanarà caritat.

I sense esperar la resposta de l'infant, que estava
tot esbalaït i admirat del que li passava, el violinista
tregué de ~~l'estoig~~ l'estoig el seu violí, ue, com qui no diu
rès, era un Stradivarius, i començà a tocar. Mentre ell to-
cava, l'escriptor, que s'havia situat estratègicament en mig
de la Rambla, escometia tots els que passaven:

-Apa, senyors, que mai no us el podieu esperar un especta-
cle com aquest: el gran artista tocant en plena Rambla...
No tingueu prèssa, que amb prèsses mai no anirèu enlloc, i
atureu-vos uns instants, que sentirèu cosa bona. Tinguèu un
gest generós, no us faci mandra ni vergonya posar-vos la
mà a la ~~la~~ butxaca i treure-la amb unes monedes. La cari-
tat es una cosa molt recomanable i ens diferencia de les
besties, que no saben fer-ne. Apa, senyores i senyors: aprofiteu
l'ocasió, que una cosa com aquesta no es veu cada dia...
Tothom hi cabrà a escoltar al gran artista! Vull dir tot-
hom que tingui ~~ben~~ bons sentiments, entenem-nos, perquè els
altres poden passar de llarg.

I la gent, en veure aquells dos senyors tan ben vestits,
tan elegants- anaven d'etiqueta, saps?, amb frac i guants
blancs- s'aturaven i quan els coneixien ~~en~~ encara s'atu-
raven més. I tots escoltaven la música de l'un i les parau-
les de ~~la~~ l'altre. I tots volien tenir bons sentiments, en-
cara que tan sols fos pel "què diràn" i feien la caritat
demanada. Però com que tractant-se d'un pobre amb cinc o
deu centims quedés bé i aquells dos artistes no n'eren pas
de pobres, havien de donar alguna cosa més. I hauries vist
com plovién les pessetes i els duros que feia roig de de-
bò.

Quan els semblà que ja n'havien recollit prou, que n'hi
havia més de cent, el violinista guardà el seu violí i

l'escriptor, ue havia anat de l'un a l'altre, sense deixar-se'n perdre cap, amb el barret a la mà que després, quan era plè de moneda, el buidava damunt del diari, els hi digué:

-Ara, senyores i senyors, moltes gracies i ja us en podeu anar, que s'ha acabat el concert. Avui dormireu més tranquils que mai pel fet que heu sabut ser generosos. Ja ho veieu, senyores i senyors: a més d'haver pogut escoltar el gran artista, us heu convençut que fer una bona acció es la cosa més facil d'aquest mon.

I anava plaguejant amb uns i altres i estrenyia la mà a tothom i tothom estava molt content.

Despres d'haver recollit els diners els donaren a l'infant, que plorava de tan agrait i deia:

-Quan la mare ho sabrà!! Quan la mare sabrà el que vostès han fet per nosaltres! Ara sí que amb tants diners es podrà posar ben aviat bona.

Els dos amics pujaren a turar un taxi i acompanyaren l'infant a casa seva.

-Que et sabrà greu que pugem?

~~Oh no~~ -Oh, no, senyors. Al contrari: la mare estarà molt contenta.

I pujaren al pis, que, ja no cal pas dir-ho, no era gens luxós, i conegueren la mare, una doneta simpàtica i bona com el seu fill. I aquest li donà tot aquell munt de diners, que fins i tot hi havia dos bitllets de Banc que hi havien afegit els dos amics, i li contà el què havia passat i el que havien fet aquells senyors. La mare, en veure'ls tan ben vestits i bons minyons, no sabia pas com agrair-los-hi. I per a que no passés tanta pena ni es sentís humiliada, car mai no hem d'humiliar els pobres. l'escriptor digué:

-Senyora, això no té cap importancia. Ha estat una facecia que hem fet per a divertir-nos.

Pero la mare sabia que ho havien fet per bon cor. ¿que com ho sabia? Perquè les mares, i més quan es tracta ~~dels~~ dels seus fills, ho saben tot.

~~Quan~~ En arribar al Cafè els amics els escridaçaren: -D'on veniu tan tard?

I l'escriptor, ~~diu~~ rient com mai no havia rigut, digué: -Venim de demanar caritat.

I tots rigueren, pero d'una altra manera de com havia rigut l'escriptor.

El violinista feu altres visites a casa del noiet, uo ja mai més no va anar a demanar caritat, i va convencer-se que tan la mare com el fill eren bons perquè sí. I ~~per~~ que el noiet anés a l'escola i ell li donà llicons de música, que

son molt ~~can~~ complicades pero que l'alumne, perquè hi tenia afició, aprenia rapidament. I feu que un metge visités a la mare, ve tan sols tenia anèmia, que, si s'hi arriba a temps, es una malaltia que es cura amb bones taces de brou i ~~bon~~ bons talls de ~~la~~ carn, i no li mancaren ni una cosa ni ~~l'altra~~ l'altra.

I com que aquell gran artista vivia tan sol i tan trist acabà posant-se el fill i la mare a casa per a que fessin companyia. Ja t'ho pots pensar: visqueren com uns senyors, menjant coses bones, vestint amb roba bona i no privant-se de cap gust, que, després de tan sofrir, bé prou que se'l ~~mar~~ mereixien aquell benestar.

(Ho veus com tot s'acaba bé? Si en la vida les coses podessin acabar tan bé com en els contes!)

L'infant aprenia el violí i era tan aplicat que anava encamí de ser un artista tan bò com el seu protector. I ~~aquest~~ ~~amb~~ aquest estava molt content d'haver-se aturat una nit a contemplar un pobre minyonet que demanava caritat tocant el violí i es sentia magníficament pagat del seu gest generós.

I el seu amic, l'escriptor, li deia:
-La vegada que has tocat més bé fou aquella nit de Novembre a la Rambla.

Les nits de Montserrat

A Pau Casals, català universal

Avui et parlaré de Montserrat i no sé pas si el què te'n diré serà ben bé un conte. Oh, noia, es que un conte cada nit es molt per a un home sol. Però, vaja, ja procuraré que el què et conti de Montserrat et plagui.

No, Montserrat no es la meva muller. Es a dir, sí que ho es i que per molts anys, pero jo vull parlar-te d'un Montserrat que no es de carn i ossos sino de pedra; jo vull parlar-te d'una muntanya que tenim a Catalunya que en diem Montserrat i que ni a França ni enlloc més del mon n'hi ha una altra de semblant.

Es una muntanya que no s'assembla a cap altra, que no sembla natural, ue talment diries que Antoni Gaudí, un arquitecte genial que tinguerem a Catalunya, quí l'ha fet. Es una muntanya, Lucette, ue té perfum de llegenda i de cançó. I es, ^{Jo} sobretot, la més catalana de les nostres muntanyes. En tenim altres de molt belles: el Montseny, que fou la preferida, Gue-^{ra} rau de Liost i en la qual reviuenc encara les figures del Fadrí de Sau i de Joan de ~~Sau~~ Serrallonga, el Pireneu, cantat per Joan Maragall, i el Canigó, ~~x~~ cantat per Mossen Jacint Verdaguer. Sí, en tenim moltes de belles muntanyes, pero cap tan catalana com Montserrat.

Et vaig a contar, abans de seguir endavant, algunes particularitats referents a aquesta muntanya. Veuràs, la qüestió es enfi-
lar paraules, que així va naixent el conte, i esperar. Tu esperes, ara, que et vingui la son i esperaràs després una vida de doneta gran, que et desitjo com més tranquila, millor. I jo, dius? Jo sé el què espero pero no t'ho puc dir perquè no m'entendries.

Doncs veuràs que, segons diuen, en aquesta muntanya hi feu penitencia un frare endimoniat que es deia Fra Garí i que no sé de quina malaventura d'amor el culpen i no ho sé perquè l'amor, aquell temps, feia fer molts disbarats que sempre s'acabaven com el Rosari de l'aurora. Això passava ja fa molts anys, quan el dimoni anava pel mon. No, ara ja no hi va perquè volent enganyar els homes sempre resultava ell l'enganyat i volent comprar ànimes per a l'infern perdia el temps i la paciència, que són dues cose que mai no s'han de perdre. Jo sé tot això d'aquell frare perquè algú, no recordo quí, ~~ss~~ n'escrigué una comedia en la qual hi ha uns versos ue sempre m'fet molta gracia:

"Levántate, fray Garin,
ue Dios ya te ha perdonado".

han

I com la gent, malauradament, es molt amiga de IOD posar-se on no la demanen, n'hi ha molta que es sent ofesa per l'aventura amorosa d'aquell pobre Fra Garí que no els hi ha fet cap mal i quan visiten la ~~cova~~ cova on feu penitència hi tiren pedres. I n'hi han tirat tantes que gairebé n'han tapat l'entrada. Això demostra que certa mena de gent, malgrat el perdó de Deu, no vol ni sap perdonar. La rancúnia i la beneiteria, Lucette, son ~~de~~ malures de totes les èpoques.

Hi ha també, perquè no tot han de ser llegendes d'amors endimoniats, un monestir on viuen uns frares molt savis que es dediquen a fer llibres molt bons i a contemplar la naturalesa, dues coses que sempre estan bé. I en el monestir hi ha l'església, que té molta nomenada per tres coses: l'escolania, que canta magníficament; els moltíssims casaments que s'hi fan, car casant-se a Montserrat als nuvis els hi fa l'efecte que es casen més i millor que enlloc del món, i la Verge bruna. L'escolania, com ja ho diu el nom, la formen ~~els~~ els escolants, que canten unes cançons molt boniques, entre elles el Virolai, que es un cant a la Verge escrit per Mossen Jacint Verdaguer, que també n'escrigué una altra dita La mort de l'escolà, que, n'estic segur, t'agradaria de debò si la sentís cantada a Montserrat per l'escolania.

La Verge es bruna i va vestida com una reina i té més joiells que moltes reines. Ja t'he parlat més d'una vegada d'un gran music que es molt amic meu i es diu Beethoven. Doncs bé, aquest gran music va morir a Viena, que es la capital d'Àustria, el 26 de Març de 1827, en una casa que en diuen dels "espanyols negres". Saps perquè? Ja ~~t'ho~~ t'ho diré: perquè en aquella casa, a mitjans del segle XVIII, hi visqueren uns frares catalans que veneraven la Verge de Montserrat, la Moreneta, a la qual Mossen Jacint Verdaguer, en el seu Virolai, demana:

"...Morena de la serra,
dels catalans estel,
il·lumineu la catalana terra..."

A Montserrat, com t'he dit, s'hi fan molts casaments. I ~~saps~~ creu que deu ser bonic casar-se en aquella església voltada de muntanyes i escoltant aquells cants de l'escolania. És per això, pels casaments, que a Montserrat hi ha hotels, cosa estranya en una muntanya car a les muntanyes sempre hi he vist que abunden més els pins i els roures i els romanins i les farigoles que no pas els hotels. Però, veuràs, en aquella bé n'hi ha d'haver perquè es veu que els casaments fan venir molta gana i compta amb tanta nuvis i tanta padrins i tants convidats si en cal de menjar!

A l'hora de l'alba la muntanya es tota blava, d'un blau

tendre i transparent, i les cimes estan embolicades amb unes bufandes de boira argentada que l'airet del matí va desfent. A mig matí tot es groc de sol, d'un groc de crema de Sant Josep, que es la crema més bona de l'any. Al cap-el-tard, la boira neix de les fondaries, tot es morat de crepuscle, les cimes tenen un tò rosat que hi ha deixat el sol en passar-hi el dia, el cel es d'un blau profund i comença a espurnejar d'estels que es fan l'ullet l'un a l'altre i el paissatge es fantastic com mai.

Un matí, en aquesta muntanya hi he vist un espectacle meravellós. Era en dies de lluita i havia caminat tota la nit, jo, que tan poc m'agrada caminar, amb uns companys. Començà a clarejar i cantaven les aloses i els estels s'apagaven en la claror del dia que primerament era grisa i després blava i ~~després~~ després daurada, tan daurada que tot el cel semblava d'or. I de sobte, de rera la muntanya de Montserrat el sol, abans d'eixir, llençà cel enlaire quatre raigs color de foc que talment semblaven les quatre barres de la bandera catalana.

Per a poder arribar a Montserrat s'han de passar unes altres muntanyes que en diuen els Brucs i que tenen molta historia. ~~En els dies que el vostre Napoleó havia guanyat la guerra~~ Eren els dies que el vostre Napoleó ~~guanyava~~ guanyava la nostra terra, on la bona sort que fins llavors havia tingut començà a eclipsar-se. I un dia, quan entraven els exercits que havien vençut en tantes contrades d'Europa, els cims de les muntanyes dels Brucs es coronaren de barretines vermelles i de tot arreu queien pedres i trabucades. I un noiet, com el vostre Bara uns anys abans, tocava el timbal amb tanta força i coratge que els francesos ~~se~~ fugiren-era la primera vegada que fugien davant l'enemic-deixant molts morts i ferits. No facis tan mala cara, Lucette. Ja ho sé que, patriota com ets, et deu doldre ~~en~~ que els que fugien fossin francesos. Has de pensar que la guerra es un joc en el qual ~~avui~~ no es pot guanyar sempre i les victories com les derrotes van a torna jornals. Es allò que diuen: avui pet tu i demà per mi.

A Montserrat, on viuen la Verge, els frares i l'escolania, hi ha una bella biblioteca de molts ~~de~~ milers de llibres i hi ha unes quantes ermites en cada una de les ~~esglésies~~ ~~esglésies~~ viu un Sant: ~~Sant~~ Sant Benet, Santa Cecília, Sant Joan, Sant Jeroni, Sant Miquel. Aquestes ermites, lluny les unes de les altres i penjades damunt l'abisme, més que no pas pels que volen casar-se son visitades pels excursionistes, que son una mena de gent que escalen muntanyes i caminen hores i hores,

7 vegueren que arribaven més combatents i

dues coses que deuen tenir el seu atractiu pero que a mi no m'han agradat mai.

Gairebé tots els que hi van, Montserrat tan sols l'han vist de dia. Com la majoria dels que hi van son gent de ciutat i les nits de la ~~va~~ ciutat son plenes de gatzara, musiques i lluminaries, la nit a muntanya els hi faria una mena de cosa que en podriem dir por. La nit ~~solament~~ ^{sols} l'estimen els poetes i els lladres, malgrat que, d'un quant temps ençà, com que ens tornem tan moderns, hi ha lladres que tan els fa la nit com el dia.

Jo, que no soc lladre ni poeta, puc assegurar-te que les nits de Montserrat son meravelloses i que, quan la gent de poc senderi no les sap veure perquè diu que no hi ha prou lluminaria, hi passen coses molt interessants. Ja tenia raó Verdager quan deia que "la nit no s'ha fet per a dormir, com creuen els dormidors mundans". Per de prompte, com que tothom dorm, i la ciutat es lluny amb el seu desori de crits, ~~son molt rars~~ d'esperar de motors, de radios, d'empentes, de gentada espessa i apressada, i en la muntanya hi ha un gran silenci fet d'incomptables petites remors: la veu rogallosa d'una petita font oculta, el ventijol entre les fulles dels arbres, l'aletejar d'una au nocturna: el cel està tot empolcat d'estels que, quan els ulls s'han acostumat a la fosca, sembla que faci'n una mena de claror misteriosa que no sabem d'on vé, i en terra, la terra calenta i olorosa perquè després del bany de sol pren el seu bany de rosada, les cuques de ~~llum~~ ^{llum} semblen fanalets del mon de Liliput. Lluny, veus les llums lleganyoses d'algun poblet i, més lluny, el cel es tot resplendent de la gran ciutat. I de tan en tan ~~com~~ els fary d'un auto que fa via en la nit trenquen la fosca. I així com de bon matí les aloses saluden al sol reflant, de nit els rossinyols canten a la lluna talment com ho feien els poetes romantics i una mica ploraners de 1830.

Ja sé que em diràs que ~~això~~ això deu passar en totes les muntanyes del mon. Això, sí: això suposo que passa, si no en totes, en moltes altres muntanyes, pero m'han assegurat que a Montserrat passen, a més a més, coses veritablement extraordinaries. I es que la vida de la nit es una vida fantàstica i plena de misteris que no tothom sap veure.

Com que aquells Sants de les ermites viuen tan lluny l'un de l'altre, així que arriba la nit i la gent amoïnosa ha posat punt a les xerrameques i xafarderies i se'n ha anat al llit, tots senten un desig irresistible de veure's i parlar de les seves coses. I veuries que un dia, es a dir: una nit, es reuneixen a l'ermita de l'un i un altre dia a la de l'altre, tan a l'estiu quan canten els grills i tot el bosc es

perfumat, com a l'hivern, quan tot es blanc de neu, ue talment sembla un Pessebre enfarinat. I veuries com pels senderons de la muntanya passen Santa Cecilia-que, malgrat la seva condició de ~~Santa~~ de dona, com que es una Santa, no té prejudicis i surt de nit sense por del "què diràn"- i Sant Benet, i Sant Joan, i Sant Jeroni i els altres que hi ha en altres ermites, que tots son molt respectables.

T'he de dir que quan passa Santa Cecilia, que es la patrona de la música, els rossinyols canten més fort i més bé que mai, que talment semblen violocels amb ales, ja ho veus!, i desvetllen als altres ocells, que també es posen a cantar, i els tòtils afegeixen al concert les seves flautes de cristall, i la merla fa el contra cant, i els pinsans i les caderneres uns pizzicatti que enamoren, i els grills l'acompanyament, que, malgrat que sempre sigui igual, els hi hem d'agraciar la bona voluntat.

Quan tots els Sants estan reunits, després de saludar-se i preguntar-se per la salut respectiva, que, es clar, com que son Sants, es tracta de la salut eterna, comenten les faccies del dia.

-A mi-diu Santa Cecilia-m'ha vingut a visitar un jove ben plantat de debò. Anava sol i semblava molt trist. Em mirava i s'embadalia mirant-me i llavors fins i tot somreia una mica mica. I deia en veu baixa, segurament per por de que el sentís algú: "Sembla ella... Es igual que ella..."

Sant Jeroni, un xic empipat perquè estava traduint un text grec i l'han distret, diu:

-Jo he tingut tot el matí un matrimoni jove palplantat davant la meva capella que no dirèu què em demanaven? Un fill! Com si un Sant com jo, que va morir fadrí, podés donar fills a tort i a dret.

-Home, no ho devien saber, -disculpa la Santa- "recorda que en vida no tenies tan mal geni.

-Es que en vida encara no era Sant: i no em demanaven aquestes coses que, ja ho veus, fan perdre la paciència a un Sant tan pacient com jo.

-Pensa que quan la pobra gent vé a nosaltres es que ja no sap on anar,

Sant Benet, -que a mi em fa pensar sempre en un gran pintor català, Ramon Casas, que havia comprat un monestir molt vell i molt bell que en diuen de Sant Benet de Bages-diu:

-Doncs a mi m'ha vingut a veure una mare tota plorosa que s'ha agenollat al peu de la reixa i m'ha demanat la salut d'un fill seu malalt... Un fill, no us pensèu, de ~~quatre~~ vint i quatre anys. ~~Creiàvem~~ Creiàvem que feia trencar el cor. Sortosament, quan arribarà a casa ja el trobarà fora de perill, per-

què sé segur que el metge que el visita, que es IO6 molt bò i molt savi i es diu Rafael Batlle, ha pogut vencer la malaltia. Veureu: avui aquesta mena de miracles els Sants els hem de fer en col·laboració amb els metges. -Has fet una bona obra, encara que sigui en col·laboració-diu Santa Cecília-Demanarem molta salut per a aquest metge i així podrà seguir salvant vides humanes.

- Perquè?-fa Sant Joan, molt indignat-¿Per a que puguin desencadenar tranquil·lament guerres i més guerres? Els homes ~~són~~ tenen tan poc seny que sempre es fan la guerra i s'odien i es maten ells amb ells i, per tan, no tenen perdó de Deu.

Alguna nit, a més d'aquests personatges tan importants, n'hi van dos més que també tenen una certa importància: dos gossos de pedra, que de nit reviu i de dia s'estan l'un ajassat davant la porta d'un hotel i l'altre dret al costat de la via del tren. Hi van molt respectuosament, car hi ha besties que són més respectuoses que moltes persones, i per esperit de classe. Ja t'ho diré: volen saber noves del corb que duia el papà a Sant Jeroni-que jo li estic molt agraït perquè es el patró dels traductors i sempre li prego que il·lumini als meus-quan Sant Jeroni vivia al desert; del llop de Gubbio, que fou amic ~~de~~ d'aquell pobre tan ric que es digué Sant Francesc d'Assís; del gos que llepava les nafres de Sant Roc i d'altres bestioles privilegiades que han conviscut amb els Sants.

passa/ Quan/quelcom d'extraordinari els Sants baixen a la plaça del monestir per a visitar la Verge bruna de Montserrat. I veuries que la Verge, com que es catalana i senyora, no li sap gens de greu que la desvetllin i dona tots els consells que li demanen. Llavors els escolans de l'escolania somnien que estan desperts i dormint dormint es posen a cantar tan bé i amb tanta afinació com si no dormissin.

En clarejar el dia els Sants retornen a les ermites corresponents, perquè a casa nostra fins i tot els Sants són puntuals, molt ~~són~~ contents de viure en una terra com la de Catalunya, tan plena de bel·leses i virtuts.

La festa major a muntanya~~de Marcel Chabot~~A Marcel Chabot, de La Roche
sur Yon.

Aquell era un poblet molt petit petit dalt d'una muntanya famosa perquè un cavaller nomenat Don Quixot, que era un sant home que els beneïts que no hi veuen més enllà del nas tenien per boig, trobà Roc Guinart, capità de lladres i home molt com cal. El cavaller, ~~que mai no tenia~~ que mai no tenia pressa, anava a Barcelona però el capità Roc Guinart li plaqué tan ~~xx~~ que es quedà a fer-li companyia no recordo quants dies. I malgrat que a Barcelona no li anaren massa bé les coses, Don Quixot feu l'elogi de la nostra ciutat amb paraules/ mai no hem d'oblidar i hem d'agrair sempre: "Barcelona, archivo de la cortesía, albergue de los extranjerios, patria de los valientes, venganza de los ofendidos, y correspondencia grata de firmes amistades y en sitio y en belleza ~~única~~ única". Ja ho veus si en deu ser d'important Barcelona que fins i tot el més gran cavaller que hi ha hagut i hi haurà al ~~mon~~ mon en cantava les excel·lències!

Pero al cavaller l'he de deixar que visqui la seva vida immortal perquè t'he/parlar del llogarret. Era tan petit que no tenia ni metge ni farmacia. Es clar: com que gairebé mai no ~~hi~~ havia malalts i tots morien de vells! I si per atzar algú emmalaltia, anaven a cercar el metge al poble més proper... que pujava si no tenia feina ni feia massa mal temps. No et creïs pas que anar-hi fos una cosa facil, car com que era un llogarret tan petit i de tan poca importancia, no hi havia carretera i calia anar-hi per un camí de carro tan dolent com un camí de cabres.

El poble propiament dit el constituïen unes quantes masies disperses: a Cal Carlí, a Cal Pà torrat, a Cal Ros d'Erolles, a Cal Roqué i altres que no en recordo els noms. El raval, en canvi, ~~ella~~ constituïa un carrer de cases noves i era la part més lluida perquè hi havia el Cafè, el ferrer, el fuster-que feia taules, cadires, llits, armaris i caixes de mortis-~~ines~~ i una botiga on venien de tot: espadenyes, esclops, bacallà sec, rodets de fil, sal, espelmes, tabac, sucre, oli, cintes, llumins, plats i olles, paper d'escriure.

Una mica allunyada hi havia l'església, la rectoria i el cementir. Si el senyor rector s'hagués volgut passar de dir missa ningú no ho hauria sabut perquè ningú no anava a oir-la, malgrat que el senyor rector cada matí feia tocar les campa-

nes cridant la gent del poble i cada vegada que els trobava els hi feia una ~~predicació~~ predicació i els hi demanava que no el deixessin tan sol. I ells li prometien que ja ho farien, que ja serien bons nois, però quan eren a casa o al Cafè, que hi anaven cada diumenge- i no hi anaven cada dia perquè era tancat- ja no se'n recordaven més. I no ho feien pas per dolenteria. Senzillament: no hi anaven perquè tenien molta feina al camp o amb el bestiar, perquè has de saber que en aquell llogarret abundaven més les besties-vaques, mules, gallines, porcs, conills, bous- que no pas les persones, i, sobretot, no anaven a missa perquè no tenien cap pecat i si en tenien algun l'ignoraven.

La gent, en aquell llogarret, hi vivia molt tranquil·la i placidament, sense massa inquietuts ni massa ambicions, que es com caldria desitjar que visqués tothom. I, tal vegada sense saber-ho, estaven contents del seu viure i feien bé d'estar-ho perquè el poble i les seves foranies eren bonics de ~~par~~ debò. Sino que ells tampoc ho savien, car la bellesa no sap veure re-la tothom, vès si es estrany, i ells haurien volgut una terra més rica per a fer-la produir més. Es ben veritat allò que diuen de que ningú està content amb el què té.

En aquell llogarret, Lucette, tan sols hi havia una cosa lletja: la manca d'escola, que això sí que es trist i lleig de ~~par~~ debò. Els nois que volien aprendre de llegir i escriure, que llastimosament no eren tots, -n'hi havia de tan bestiotos que, segurament perquè ho havien sentit dir als pares, deien que per a saber empunyar la rella i la fanga no calia gens de lletra- ~~calia~~ ~~que anava~~ a raure al senyor rector, el qual, a més a més, ho aprofitava per a ensenyar-los-hi la doctrina. Una escola, però el llogarret era tan petit que el mestre, si no hagués estat un apostol, s'hi hauria mort d'avorriment... i de gana malgrat que hagués estat un apostol, car els mestres no guanyen ni per a mantenir-se. I això sí que es vergonyós i de doldre.

El minyó, que sortia espavilat i amb ganes d'estudiar, se'n havia d'anar a vila, cosa que no passava sovint car la majoria es resignaven i eren feliços en la seva ignorancia. Mira si n'eren d'ignorants que l'alcalde, que era el més savi de tots, ~~no sabia~~ gairebé no sabia signar i tan sols el senyor rector i el senyor secretari de l'Ajuntament llegien el diari, que, com el poble era tan allunyat, sempre arribava amb tres o quatre dies de retard.

No savien què era el teatre ni savien què era el cinema. Un dels pobladors del llogarret que havia estat una vegada a ciutat, assistí a una representació teatral i tota aquella gent de l'escenari que reia o plorava li feu l'efecte d'una

colla de tocats de l'ala que contaven les seves intimitats a una altra colla de gent: el public, tan xafarde-
ra que pagava per escoltar-les. El cinema no podé explicar-
se'l i li feu venir una migranya que li durà tres ~~dia~~ dies.
I, esfereït, se'n tornà al poble i mai més no en volgué sortir.

Aquesta mena de vida tenia les seves aventatges, entre
altres la de que, com no coneixien el mon del luxe i les
comoditats, no l'envejaven. Menjaven, bebién, dormien, treballa-
ven, es casaven, tenien fills, envellien, morien i en aquell viu-
re que a nosaltres ens hauria semblat tan poqueta cosa, sols
tenien el resplendor d'una gran alegria: la festa major.

Era una festa major molt pobreta que a ells els semblava
la més rica i fastuosa del mon. La cel-lebraven el dia quinze
d'agost que, com també la cel-lebren en molts altres llocs, d'
aquesta diada en podriem dir la Festa Major de Catalunya.

Al matí, les campanes, llençades al vol, cantaven alegra-
ment i aquell dia tothom anava a l'església i el senyor rec-
tor estava tan content que hauria volgut que cada dia fos fes-
ta major. I oïen missa perquè la missa era cantada i formava
part del programa. Despres treien tots els Sants a passejar en
processó fins al poble per uns camins florits d'espigols i ro-
manins. I tot eren cirs encesos i cants i, rera la patrona del
poble, que no recordo quins Verge era ~~maria~~ que devia ser,
com deia un poeta amic meu, Santa Maria de l'agost madur, hi a-
naven les gralles que emplenaven l'aire d'espiguets. A la tar-
da i a la nit hi havia ball de gralles al Cafè del raval i el
ball no s'acabava fins que el dia ~~chejavan~~ clarejava al ci-
mal de les muntanyes. I en això consistia la festa major.

Val a dir que hi havia ~~dues~~ dues coses més que no figura-
ven en el programa ~~perquè~~ tenien una indubtable importan-
cia: el dinar de la festa major i una barraca de firaires
que era l'alegria de grans i de petits.

Primer et parlaré del dinar, que era tan llarg i tan a-
bundant que semblava com si n'hi hagués per a menjar tota
la setmana. Hi havia una amanida preparatoria seguida d'una
sopa de brou amb uns macarrons que el recader havia portat
de vila: despres venia la carn d'olla, que de tan bona i ben
proveïda semblava la de Nadal. ~~na~~ Quan s'acabava la carn d'ol-
la, -que anava acompanyada de patates, cigrons i col per a que
no s'avorrissin la carn de ~~moltó~~, la gallina, les botifarres
la carnsalada i el pernil-entrava l'oca, que es el plat típic
i tradicional de la festa major en aquella contrada: amb suc,
rostida, amb patates, amb castanyes i fins i tot amb mel. Sí,
senyor: amb mel, talment com si fos per postres. A ~~mi~~ mi, cuina-
da d'aquesta manera no m'agrada, però com que diuen que es tan
bona es veu que no hi dec entendre.

Despres menjaven llonganissa, coca ensucrada amb IIO matafaluga, figues seques, nous i avellanes i ametlles i una gran plata de crema amb secalls. Tot això ben regat amb vi clar, vi negre, vi jove, vi vell i de tots els colors i de tota mena. I encara hi afegien, per a pair bé el dinar, una copeta de ratafia.

Despres se'n anaven al Cafè vestits amb el vestit nou, que ja feia ~~anys~~ un grapat d'anys que l'havien comprat i el guardaven en una caixa de núvia entre pomes i ramells d'espi-gol i sols el treien en circumstancies solemniats, i preni-ent cafè i una copeta de rom de la Jamaica. El Cafè era plè de gent gent, de crits, de rialles i de fum. S'hi estava bé en aquell Cafè de poble, baix de sostre i amb un parell de finestres molt petites obertes ~~en~~ en les parets molt gruixudes. Sobretot, els diumenges d'hivern. Però aquell dia de la festa major i despres d'aquell dinar, els pagesos cafeterils ja no savien si era estiu o bé hivern. I com que s'hi estava bé s'hi queda-ven tota la tarda i hi tornaven en havent sopat, els joves bal-lant al sò cridaire de les gralles i els vells veient bal-lar i fent la manilla o el truc.

L'altre gran atractiu de la petita festa major era una barraca de firaires que cada any hi arribava amb les caixes plenes i se les entornaven buides. Els firaires eren un home d'uns quaranta cinc anys, molt plaga i ~~faciós~~ faciós pero molt bon home, i la seva filla, una joveneta que de tan bonica semblava que tingués resplendor. I en la seva bar-raca venien de tot: flascons de perfumeria barata, brillanti-na, pintes, tisores i ganivets, gorres, anells i agulles de biju-teria, faixes, tapaboques, rodets de fil, cintes, nines, pipes, caramels, cavalls de cartó, corbates, camises d'home, vestits d'infant, sabres de llauna, bales, baldufes, miralls.

Posaven tres o quatre llums de carbur que feien ~~llum~~ lluir lluir els "culs de got" de la bijuteria i la llauna de les joguines i que als del poble els semblava una gran llumi-naria.

Doncs bé, en aquell racó de muntanya i entre aquella gent tan lligada a la terra hi havia un fadri més espabilat que una daina i més inquiet que un esquirol. A la vida al po-ble no li ~~passava~~ agradava gens: li semblava massa tranquil-la, massa ensopida de tan iguals com ~~eran~~ hi eren els dies. A ell el que li agradava eren el risc i l'aventura, els viat-ges, el correr mon i veure cares noves i ciutats forasteres i sentir parles inconegudes. Però, es clar, això no era un ofi-ci i en la vida cal viure d'un ofici perquè el pà mai no el porten a casa. I cada vegada estava més anguniós i desesperat car cada vegada li semblava més difícil solucionar el seu

problema.

Fins que un dia, precisament un dia de festa major, trobà que ja l'havia solucionat. Et diré com va ser.

Ell, de petit petit, cada any veia aquell pare i la seva filla que feien de firaires. I de tan veure'ls hi lligà amistat i parlaren moltes vegades i el firaire li contà la seva vida sempre corrent viles i ciutats amb la barraca. I cada any esperava la festa major sols per a poder veure els seus amics, que ~~apassionats~~ rodaven el mon i per això eren tan feliços. Però ell, el fadrí del conte, a quí volia veure era a la filla, que li semblava la noia més bonica que havia vist mai. Sino que no ho sabia que tan sols la volia veure a ella. Fins que un dia ho savé perquè pensà:
- Això es que dec estar-ne enamorat.
I no s'errava pas.

A ella també li agradava aquell minyó ~~en~~ que la mirava d'una mena de manera com fins llavors no l'havia mirat ningú - i això que n'hi havia molts que la miraven. ~~però no et pensis~~ cap no et pensis-pero com ell, que no s'assemblava gens als altres, cap. El noi, que era bon fill i molt assenyat, com ho son els del mon de la fantasia i ho haurien de ser els del nostre mon de la realitat, el primer que feu es parlar-ne amb la mare: volia casar-se amb aquella noia i ser firaire, que es l'ofici més bonic del mon. I la mare en parlà amb el pare, i com l'un i l'altre coneixien el tarannà del minyó i comprenien que al poble no en farien rès de bò, i com veien que aquell firaire venia tot el que duia i feia un ~~bon~~ bon negoci, li donaren el permís. Llavors ell emprengué la noia, que, tornant-se més vermella que una cirereta d'arboç, li digué que sí que l'estimava. I el pare d'ella també li digué que sí, que li donava la filla i la barraca. I li explicà el perquè.
- Et dono la noia perquè un dia o altre s'ha de casar i m'estimo més que sigui amb tu, que em sembles un bon minyó de cap a peus. I et dono la barraca perquè es el dot de la filla i a tu l'ofici de firaire es veu que t'agrada. Es un ofici ~~perquè~~ que vol vocació, molta vocació, i veig que tu la tens. Jo, veus, també n'hi he tingut pero començo a tenir anys i estic cançat. Tu te'n aniràs i jo em quedaré aquí. Tu correràs viles i ciutats i jo, que ja he corregut prov. reposaré en aquest racó de mon que tu deixes amb tan goig. ~~Donc~~ Només et poso una condició: que cada any vindreu per la festa major a veure un sogre que té moltes ganes que el feu avi.

I com que tothom estava d'acord, cosa que llastimosament no passà gaire sovint, els enamorats es casaren a l'església del poble, que mai no hi havia hagut tanta "gernació" com a aquell dia-i se'n anaren pel mon a correr fires amb la seva

barraca de les meravelles.

III2

El vell firaire restà al poble i era l'unic que no treballava perquè ja havia treballat prou. A l'estiu prenia la fresca en una verneda tota plena remorosa de cants d'ocells. A l'hivern prenia el sol en un marge molt arracerat. Els diumenges es passava la tarda al Café del raval i ~~contar~~ contava les facecies de la vida de firaire.

Cada any, per la festa major, arribaven els seus fills, que estaven molt contents d'haver-se casat i eren molt feliços i els afers els anaven d'allò més bé. I tots s'alegraven molt de veure's i aquell era l'unic dia que el vell firaire treballava: ajudant als nois a parar la barraca i a vendre-hi les joguines i totes les altres mercaderies.

I el vell firaire vivia de records i els joves d'esperances, que son dues maneres de viure que no et sabria pas dir quina es més bella. I, ben mirat, tal vegada m'arriscaria a dir que l'una i l'altra son una mateixa cosa, com el cel es sempre cel: a l'hora de l'alba i a la del capvespre, car les esperances d'avui sempre seran els records de demà.

La festa major a la vila

A Constance Fennell

...I ja que hi estem posats, avui seguirem parlant dels firaires i les festes majors, però l'escenari serà diferent, car un xic de variació sempre va bé, i en lloc d'una sola barraca de fira n'hi haurà moltes, malgrat que una d'elles ens interessarà més que les altres, i en lloc d'un llogarret de muntanya hi haurà una gran vila del pla, una gran vila de molta importància. Mira si en tenia que en lloc d'una feia dues festes majors, de tan llufiment l'una com l'altra: la d'estiu, que la celebraven pel mes d'Agost, i la d'hivern, que s'esqueia per Nadal.

Aquella vila era molt anomenada pels seus mercats, dels més rics de Catalunya, i tenia un petit parc per que hi joguessin els infants, uns carrers amples i nets i una carretera que com si diguessim era el carrer major de la vila i per la qual dia i nit hi passaven els automobils de luxe i els camions de transport carregats amb les coses bones que el camp envia a la ciutat. La gent d'aquella vila tenia tres virtuts molt envejables: era intel·ligent, treballadora i platxerosa i el mateix sabia organitzar un berenar a Can Clec -que es un hostel que hi ha o hi havia en els environs on, a més de la bona taula, hi havia una minyona bonica com un sol, -que escoltava un concert de la música més selecta.

Som així a casa nostra.

En aquella vila, entre altres coses dignes de recordança, hi havia una Fonda d'Europa que s'hi menjava i s'hi bebia millor que en cap altra del món, tres o quatre societats, cafès, bars, una llibreria, establiments posats amb molt bon gust, dos teatres, tres cinemes, una biblioteca pública important i freqüentada, unes bones escoles, una Agrupació d'Amics de la Música, una Agrupació d'Amics del Teatre.

La festa major d'estiu era la més important: hi havia ball en totes les societats i, com si encara no en tinguessin prou, en feien a l'envelat; hi havia funcions de teatre-drama, òpera, sarçuela -que fins i tot hi anaven Enric Borràs, que fou un actor català de gran renom però que, quan ja repapiejava, va acabar malament, i Emili Vendrell, un gran cantant nostre que a més de gran cantant es un minyó molt intel·ligent

que el mateix canta la Passió de Bach i els
 lieders de Beethoven, que ~~hagm~~ llegeix un bon llibre
 o escriu una bona comedia; hi ha sardanes que, per a que
 la festa major sigui més lluida, no poden mancar; hi ha
 Xiquets de Valls, que potser son del Vendrell o de qual-
 sevol altra vila castellera; hi ha processó per a que
 els sants puguin sortir a passejar i per a que els pu-
 guin acompanyar els gegants i els nans, que son uns per-
 sonatges que tenen la mania d'anar a totes les proces-
 sons; hi ha partits de futbol i vinga donar guitzes a
 la pilota i anar de tomballons per terra, que es cosa
 que deu tenir molt merit-jo no hi entenc, saps?-car la
 gent s'hi entusiasma tan que més d'una vegada el partit
 acaba a clatellades; hi ha curses de bicicletes; hi ha
 el dinar de festa major, que es un dinar d'upa, i a cada
 casa tenen convidats; hi ha moltes altres coses que a-
 ra no recordo. Es a dir, en recordo una que no pot obli-
 dar-se: el castell de focs artificials, que es crema
 l'última nit i es l'adeu a la festa major i el cel es
 plè de lluminaries de tots colors que sembla talment
 com si en acabar la ~~festa~~ de la vila comencès la festa
 major del cel, que es la dels angels i no tenen por de
 cremar-se les ales amb aquell bè de Deu de coets i es-
 purnes de foc.

I hi ha, es clar, la fira, pero amb més d'una barra-
 ca, no et pensis, car aquesta vila d'avui es molt més
 gran que el llogarret muntanyenc d'ahir i no es d'estra-
 nyar que la fira també sigui més gran. Mira si n'es de
 gran que hi ha ~~mmmm~~ cavallets de fusta pintats de blau,
 de groc, de vermell, de colors de rosa que roden incansa-
 blement, cavalcats per la mainada, i gronxadors, i barques
 que volen, i barraques de joguines i unes altres on ve-
 nen bunyols, i unes altres totes plenes d'ampolles de
 xampany i figures de porcel·lana que si les encertes
 amb una anella te les donen...pero que costen molt d'en-
 certar, i unes altres on, pagant unes poques monedes, pots
 tirar pilotes al cap ~~nm~~ d'un negre-un pobre home amb el
 rostre emmascarat que per miseria fa aquell paper-pero
 aquest es un divertiment bestial que no et recomano. I hi
 ha barraques de pim-pam-pum, que tot son olles i casso-
 les trencades, i n'hi ha de tir de colom. I algunes vega-
 des fins i tot hi ha un circ ambulant que fa pensar en
 una obra molt bella del nostre Santiago Russinyol que es
 diu L'alegria que passa. I encara hi ha una altra cosa
 que com que es molt típica no podem oblidar: la parada
 dels cacauets i avellanes torrades i torrons de neu i

coques i altres llepolies barates que no II5
 sé quina misteriosa relació deuen tenir amb
 l'envelat pero que indubtablement deuen tenir-n'hi
 alguna perquè sempre fan guardia d'honor a la porta.

Les noies, que son molt boniques i s'empolainen i
 vesteixen com les de ciutat-casar-se amb una noia del
 Vallès deu ser com passar la vida en una festa major
 perpètua-aquell dia van més mudades que mai i durant
 les poques hores que no hi ha ball en una societat
 o en una altra passegen amunt i avall de la carretera
 que, per obra i gracia de la presencia d'elles, sem-
 bla un jardí.

La festa major d'hivern també fa bonic de debò, sino
 que no hi ha envelat ni la gent passeja tan eom en
 l'altra car del Montseny nevat n'arriba un aïret tal-
 lant i esmolat com una navalla i tothom, en lloc de pas-
 sejar, es reclou en les sales de ball o bé al cinema
 o bé al teatre. O bé als Cafès, que son plens de fum i
 remors de ~~monnmonn~~ les converses i les fitxes del do-
 mino i les culleretes dintre els gots de vidre. Pero
 hiha, això sí, els caballets de fusta, les barques vola-
 dores i les barraques de fira.

D'una d'aquelles barraques n'eren amos un ma-
 trimoni jove, que ell es deia Joaquim pero li deien
 Quim o bé el ~~Xamós~~ "Xamós", que era el renom de casa
 seva i passava de pares a fills, i ella Mercè. El seu
 ofici de firaire, car abans treballava en una fàbrica
 de Sabadell, que es una vila on fan uns teixits de
 primera qualitat, i guanyava una bona setmanada.

Llastimosament, un dia, volent fer marxar una mà-
 quina que, com fan molts homes, no volia ~~p~~ marxar, pren-
 gué mal i hagueren de tallar-li el braç esquerre. Es
 clar: li calgué deixar aquella feina. I encara podia es-
 tar content de que li restés un braç: un braç era
 prou per a poder treballar en qualsevulga feina més fa-
 cil-ja la cercaria i la trobaria-i per a poder abra-
 çar la muller jove i bonica, que estava tota desconsol-
 lada. I com que era un xicot molt empenedor i no vo-
 lia fer llàstima ni viure d'almoines, després de molt
 rumiar trobà el treball que cercava i es feu firaire.
 D'aquell treball n'hagué una gran alegria perquè la
 seva muller s'havia refet del passat desconsol i apre-
 nia a somriure altra vegada com si no ~~hagués~~ hagués
 passat rés.

Tenien un piset ~~mm~~ en un barri humil i simpa-
 tic de Barcelona on vivia tot l'any la mare d'ell, que

de tan en tan li feien companyia els fills uns dies que sempre passaven massa depressa perquè, amb el nou ofici que tenien, havien de correr d'un lloc a l'altre i tan aviat eren a Girona, la terra del gran novel·lista Prudenci Bertrana, com a ~~mhndahma~~ Lleida, la terra del gran poeta Morera i Galicia, com a Tarragona, i al seu piset barceloni tan sols hi eren de pas.

Per a guardar-la millor, menjaven i dormien dintre de la barraca i d'aquesta manera sempre estal·laven algun diner. A l'estiu les nits no es pasaven pas malament del tot, però a l'hivern no podien dir el mateix perquè, veuràs, dintre d'una barraca mai no s'hi està tan bé com dintre d'una cambra amb bon foc. Altrament, com que eren joves i s'estimaven, tot ho prenen amb paciència i fins et diré que els hi feia gràcia. Es una gran cosa ser jove, Lucette, ... si se'n sap ser.

I com que eren treballadors i savien vendre amb bona cara, cosa que no saben fer tots els venedors, i procuraven que a la barraca no hi manqués mercaderia, els afers rutllaven bé.

Tothom que els coneixia els envejava amb enveja de la bona, s'enten-perquè sempre reien. I si reien tan es que devien ser feliços, no trobes?

El Quim "Xamòs li deia a la seva Mercè:

- Ho veus? La vida no es tan dolenta com alguns diuen. Us tinc a la mare i a tu, som joves -la mare, no, però es com si ~~hambmamam~~ ho fos-anem fent, que ja es molt pels temps que correm. Em manca un braç, es cert i valdria més que no ho fos, però fora pitjor que em manqués la salut.

I s'estimaven tan que estaven molt contents perquè aviat tindrien un fillot. Un fill, Lucette, per als que saben estimar-los i educar-los bé, es una gran cosa. Un fill es com un arbre: cal tenir-ne molta cura i pujar-lo dret. Si no es fa així, si se li deixa fer el que li sembli, es no estimar-lo. ~~nan~~ Llastimosament, hi ha pares beneïts que no ho creuen així i del fill en fan un inútil o un brétol, però quan el fill puja dret i com cal es l'alegria més gran del món.

Quan s'apropa Nadal a Catalunya tot pren un aire d'encanteri i el païssatge sembla un païssatge de Pessebre i al cel tots els estels semblen el de Betlèm, sobretot la nit de la Puríssima, que feu dir a l'estimat Joan Maragall:

"Ai, quina nit més blava i més formosa"

Doncs vet aquí que, com ja t'ho havia contat, la festa major d'hivern d'aquella vila s'escau pels volts de Nadal. I, com cada any, el Quim "Xamós" i la seva Mercè hi anaren amb la barraca plena de joguines. I això que el Quim no ho volia perquè pensava que Mercè, en l'estat que es trobava, valia més que reposès. Però ella li deia, rient:

-Si em trobo bè, home! Si em trobo d'allò més bè!

Oh, veuràs: es que les mares, pensant en la gran alegria de tenir un fill, fins i tot es posen una mica malaltes.

El Quim "Xamós", ja tranquil·lit, parà la barraca i començaren a vendre. I tothom comprava, des que obrien a les nou del matí fins que la tancaven a les deu de la nit, quan no eren les onze. I la venda, no et pensis, era amb música i tot car s'oïa la de les trompetes i els flaïols de la fira.

La nit de Nadal no venien gaire perquè la gent tenia prèssa per anar a la Missa del Gall o bè perquè era a casa cantant davant del Pessebre. Tu ja deus saber que Jesús va naixer en una establia i així santificava la pobresa. La pobresa? Als pobres no els hi agrada gens, ja no cal ni dir-ho, però agrada als rics perquè així poden fer una mica de caritat. Conten que un bou i una mula escalfaren amb el seu ~~cor~~ alé al Jesuset. I conten que el cel s'emplenà de voladuries d'angels i musiques. I un d'aquells angels, volant, volant, es posà damunt de l'establia de ~~Bethlém~~ Betlém.

I mira el qué son les coses: aquella nit de Nadal en aquella barraca de firaires i a les dotze de la nit, quan la nit es més bella, també hi nasqué un infant, que a la mare li semblà el ~~mar~~ més bonic del mon. A totes les mares els hi passa el mateix: el seu fill sempre els hi sembla el més bonic... encara ~~mar~~ que sigui més lleig que un cohrador de contribucions.

Llavors passà una cosa meravellosa. O bè, qui sap!, al Quim i a la Mercè els hi semblà que passava i per tan/ com si passès. Tota la barraca s'emplenà d'una ~~resplendor~~ plendor fantàstica que no haurien pogut dir d'on venia i en lloc del bou i la mula de ~~Bethlém~~ Betlém, que segons diuen els assabentats eren de debò, el fillet de la Mercè i el Quim tenia una vaca i un cavall de cartó; i al cel, que era el sostre de la barraca, no hi havia angels, perquè aquella nit tots reservats per al cel de Galilea, però hi havia nines que obrien molt els ulls embabiecats d'admiració i duïen uns vestits molt viro-

lats i que feien molt goig; i en lloc de l'estel d'argent hi havia uns platerets de llauna daurada que penjaven d'un cordill i es posaren a tocar sols; i els timbals i les trompetes i els flabiols i els acordions i les harmòniques i els pianets feren el mateix; i en lloc dels tres reis d'Orient i els pastors que adoraren al Deu infant es presentaren els Pierrots i els Arlequins amb els seus vestits llampants i fins i tot els soldats de plom, que son els únics soldats que m'agraden, eixien de les capces i es formaven com mana el reglament i presentaven armes; i un aïret suau i misteriós feia onejar les banderes.

I el Quim "Xamós" era com un Sant Josep sense barba i la Mercè, tota pàlida, semblava talment una Mare de Deu que s'hagués deixat la corona a casa. I l'infant, en lloc de la clàssica palla de l'establia, tenia els encenalls de les capces de juguines.

Heus aquí com nasqué el fill d'uns firaires en aquella vila de Catalunya, tan recordada, una nit de Nadal que també ho era de festa major.

El somni d'una nit
de Santa Llúcia

A Charles Vaysse

1 el mateix
Anneta era una nena molt bonica i bona minyona, nascuda a França-~~ja~~ ja ho veus: nascuda a França! Hi ha gent que no es priva de rès-en una ciutat nomenada L'Havre. Els pares d'Anneta eren murcians i havien emigrat de la seva terra, que segons tinc entès es molt rica per als rics pero els pobres no hi poden viure. Ben mirat, això no té rès d'extraordinari perquè deu passar arreu del món. Al Havre, els pares d'Anneta, que eren molt bona gent, estaven al servei d'un poeta català... No, els poetes, si no son fills de casa bona, que vol dir rica, no tenen servei: no el podrien pagar, car la poesia no dona per a tantes despeses. El poeta, per a poder viure com una persona, al Havre hi feia de cònsol, que es un ofici que, n'estic més que segur, no li devia agradar tan com la poesia.

Anneta era, com t'he dit, filla de pares murcians, pero es pot dir que era catalana perquè havia anat a Barcelona de molt petita i s'hi havia fet gran. Es a dir, gran, allò que es diu gran, no, perquè avui sols deu tenir quinze anys.

A França els pares d'Anneta s'hi enyoraven-som tants els que ens hi enyorem! I poc després d'haver nascut aquella minyoneta tan bonica acordaren retornar. No precisament a Murcia, car ja savien el pa que s'hi donava i per això n'havien hagut de fugir: a Barcelona, ue es la Meca de tots els murcians. Veuràs: passar miseria sempre es desagradable pero val més passar-ne a casa que no pas fora de casa.

Un cop instal·lats a Barcelona ja en passaren de miseries. En passaren tantes que la pobra Anneta es moria d'anèmia. Es clar: com que ni ella ni els seus pares podien gairebé menjar.

Sort tingueren d'un senyor molt amic meu que els ajudà. I tu tens sort que aquell senyor fos amic meu perquè així et puc contar el conte de l'Anneta. L'ajut consistia en contar la miseria d'aquella família i demanar treball per al pare. ~~Era~~ I els coneguts d'aquell amic meu li deien que sí, que ja en cercarien pero després no se'n debien recordar més perquè passaven els dies i el treball no el trobaven mai. I per a fer-se perdonar la manca de memòria, deien: -Té, mentrestant, dona-li això al teu protegit-i li donaven diners.

Pero ell no els volia:

-No, de diners ja n'hi dono jo. El què vull es trobar-li treball. Diners m'avergonyeix donar-n'hi. I a ~~est~~ ell l'avergonyeix haver-los d'acceptar.

I veient que el treball ~~era tan difícil de trobar~~ per al pare era tan difícil de trobar, es posà la filla a casa. I la petita Annetta hi visqué molt bé a casa d'aquell senyor amic meu, que era una casa molt ~~confortable d'un barri lluny del centre de Barcelona~~ confortable d'un barri lluny del centre de Barcelona, i ell i la seva muller, que no tenien fills, estimaren molt la minyona que els feia companyia i emplenava la casa de ~~cançons~~ cançons i rialles. Li compraren vestits i la dugueren a una escola per a que aprengué de llegir i escriure i altres coses que cal saber i els a vespres el meu amic, que en sabia tan com el mestre, li repassava les lliçons.

I mira, n'aprengué tan que, com aquell amic es tan estrany com jo i també, com jo, se'n ha volgut venir a passar l'estiu a França, ella li envia el seu retrat i li escriu ~~unes~~ cartes dient-li que retorni a Barcelona, però ell per ara no hi vol tornar. Per motius de salut, saps? car diu que el clima no li probaria.

Aquells temps ~~la vida era molt contenta~~ -aquells temps eren els d'abans del viatge a França- Annetta estava molt contenta i s'havia posat del tot bona. Es clar: vivia en una casa de senyors, menjava requisits i més requisits, anava a l'escola, vestia bé, tenia una serventa que la banyava, la pentinava i la vestia, anava al teatre i al cinema, jogava al jardí amb un gos molt bon minyó que es deia "Black". I quan arribava l'estiu anaven a passar-lo en una casa tota blanca vora del mar blau que el meu amic tenia en una platja d'un poble molt prop de Tarragona, que es una ciutat molt senyora i de molta historia ~~habitada~~ i terra de bona gent.

Annetta es passava el dia nua i el sol li daurava la pell i talment semblava una sirenetta que les ones de mar endins haguessin dut a la sorra en un breçol de randes d'escuma. I sols es vestia per a fer excursions en auto o bé per a retornar a ciutat en finalitzar el mes de Setembre, que es quan cullen els raïms, ~~abans~~ que el Priorat fan un vi tan bò i rebò.

Annetta, a la qual aquell amic meu nomenava "Titot" o "Tito-net", ves a saber perquè, era tan bona minyona que sols l'entristia una cosa: pensar que mentre menjava i vivia tan bé els pares i els germans mengessin i visquessin tan malament.

Quan, dinant o bé sopant, menjava una cosa que li agradava, preguntava:

-En puc guardar una mica pels meus germanets?

El meu amic, o bé la seva muller, li deien:

-No: menja-t'ho, ue als teus germanets ja els n'hi envia-rem demà.

El dia que la petita Annetta estava més contenta era el de Santa Llúcia. Tan es així que, en lloc de dir-se Anna, li hauria plagut dir-se Llucieta, com tu. Santa Anna, com Sant Joaquim, que fou el seu marit, no té el prestigi que tenen altres, i, com que n'hi ha tants, la gent, per bona que sigui, si no té una mica de senderí la considera com un Sant més. Caps perquè? Perquè la Historia no en parla massa i si en parla es per a dir-nos que era l'esposa d'un sant i varó nomenat Joaquim i que del matrimoni en nasqué Maria. Però cal pensar i saver, car les coses per a saver-les cal pensar-les, que aquella Maria no era una Maria qualsevol: era, com qui no diu res, la Mare de Deu. I com que després tot foren la Mare i el Fill, que béls'ho mereixien, dels avis no se'n parlà més. Jo no hi tinc gens d'autoritat en Historia Santa, però em sembla que les mares: la de la mare de la mare de Deu i totes les altres son mereixedores de més miraments. I em sembla que, fet i fet, cal malfiar-se una mica dels historiadors. No fos cas que, indignats de la meua ingenuïtat, de la meua bona fe, em tiressin els plats de l'erudició pel cap.

I retornem a Santa Llúcia, que a casa nostra es una festa més lluida que a la vostra, on en materia de festes sols sabèu cel-lebrar, treient tots els soldats i els drapaus i els tabals i les trompetes al carrer, el 14 de Juliol i l'11 de novembre.

Tu ja saps que aquesta festa s'escau el 13 de Desembre. Doncs bé, a Barcelona Santa Llúcia es la festa de les modistetes, talment com a París ho es Santa Catarina, patrona de les noies que es queden fadrines o sigui per a vestir Sants. Santa Llúcia em sembla més ben triada com patrona de les modistetes, fadrines o casades, perquè per a saver cosir ~~commençar~~ amb tots els etc i uts cal molta vista.

Aquell dia, a Barcelona, les modistetes no treballen -no en caldria d'altra!- i des de primeres hores del matí, que son les vuit o les nou, envaeixen els carrers de la gran ciutat i duen barrets de paper de colors i canten i riuen. I a les onze hi ha sardanes al parc de la Ciutadella. I a mitja tarda fan un ball molt lluit en un palau i nomenen la reina de les modistetes i li cosen un mantell i una corona, que talment sembla una reina de debò i per a tota la vida i tan sols ho es un any: fins que novament arriba Santa Llúcia i en nomenen una altra.

Però no s'acaba tot aquí. Aquell dia passen moltes altres coses. Aquell dia podríem dir que es un començament, la primera veu del Nadal que ja truca, ben acriyllat, a

la porta.

Aquell dia s'obre la fira dels "Pessebres", que dura fins a Reis i la fan a la plaça del Pi, a la plaça Nova i a les escales de la catedral. Fa molt bonic la fira de "Pessebres", Lucette, i si la veies estic més que segur que t'hi quedaries embabiecada. Les parades tenen uns draps blancs, que son, com si diguessim, les faldilles de la taula, i els infants i els que ja no ~~són~~ saben recordar-se de quan ho eren-s'hi embadaleixen de bò de bò, car en aquelles parades hi vénen cases de suro i de cartó, i coves de Betlèm, i figures de fang pintades amb una gracia singular que representen pagesos, pastors, caçadors, llenyataires, pescadors de molta paciència-perquè sempre pesquen el mateix peixet, que es de plom-reis, angels, el Jesuset, Sant Josep de la vara florida, la Verge Maria. I a més a més i per a que tota aquella bona gent de fang no s'avorreixi, hi ha una fauna molt divertida: bous-entre ells el de la cova, que té més categoria que els altres, bèns, mules-una d'elles tan presumida com el bou perquè com ell ha tingut entrada a l'establia de la cova-ovelles, cavalls, ases, gallins, ~~indians~~ indiots, gallines, oques, conills.

I en altres parades vénen escorça d'alzina surera per a figurar les muntanyes del "Pessebre" i molsa tendra ~~que~~ que fa olor de bosc a la matinada, i branques de bruc i d'altres arbustes per a figurar les boscuries.

I als carrers centrics de la ciutat gran apareixen les parades dels turronaires que per a fer més bonic van amb calça curta, barretina o barret ~~negre~~ negre, ~~innombrables~~ ~~característiques~~ faixa vermella, camisa molt blanca, i semblen coristes de sarçuela. I aquells turronaires, es clar, vénen torrons, que es un dolç nadalenc molt bò i rebò inventat per un dolcer barceloní nomenat Turró, ue, com que era tan bò-el dolç, entenem-nos, no el dolcer-també el feren a Xixona, a Alacant, a Agramunt.

Els carrers dels voltants de l'església del Pi, de la Plaça Nova, que es molt vella, i de la catedral, al dia de Santa Llúcia s'hi acollen tots els pobres que son cecs, que es una manera de ser pobre per partida doble, i demanen la caritat de costum. Alguns, per a guanyar-se-la, toquen un instrument qualsevol*-l'acordió, la guitarra, el violí- i tenen un platet a terra o bé un diari desplegat per a recollir les almoines. I així com els altres dies el reglaciament es ~~en~~ el "Deu" "Deu us pagui la caritat" reglamentari, aquell dia es un:

-que Santa Llúcia us conservi la vista!

Ser cec, Lucette, es una cosa afrosa. Malgrat que la majoria

en les parròquies

dels homes que l'habiten siguin una colla de beneïts que fan política i guerres i altres salvatjades per l'estil, el món és bell: hi ha les muntanyes, que a l'estiu es vesteixen de verd, a la tardor tenen un mantell roig i daurat i a l'hivern ~~atombaliquen~~ s'abrigallen amb una gran capa blanca: hi ha els arbres del bosc, que canten i ploren i suspiren quan ho vol el vent: hi ha la mar, que té una veu greu i profunda feta de mil veus, com el vent, i també canta i fins i tot a vegades, quan està massa encaparrada, sembla que blasfemi: hi ha el cel, que a l'hora de l'alba és rosat i blau i sembla pintat de nou i a migdia és tot groc de sol i quan la tarda va madurant es recorda de l'alba i altra vegada es vesteix de blau i en vesprejar és de color de malva i d'ambre i d'or i de foc-castell de focs ~~an~~ imitació dels artificials per a donar l'adeu al dia que se'n va i a la nit no sabem ben bé de quin color és, ~~a~~ malgrat que els poetes diguin que és blau, i està tot grumollat d'estels: hi ha les catedrals gòtiques, que tenen unes torres tan ~~altíssimes~~ fines i esbeltes que semblen agulles que volguessin enfil·lar la lluna: hi ~~havia~~ els rius dels quals dos grans homes, l'un filòsof i l'altre poeta, digueren que eren camins que caminen: hi ~~havia~~ les grans ciutats, plenes de riquesa i de luxe i de festes: hi ~~havia~~ els teatres on uns homes de carn i ossos parlen en nom d'homes de paper, que sovint valen més que els de carn i ossos, en un món brillant de llum artificial i paper pintat: hi ~~havia~~ els infants que amb llurs cants i rialles fan pensar que la vida és una festa major: hi ~~havia~~ les noies bòniques, que sempre ~~es~~ fan de bon mirar si no tenim altra feina: hi ~~havia~~ les belles pintures dels museus: hi ~~havia~~ les naus que solquen els mars i són font de riquesa: hi ha els camps que l'home treballa: hi ha els ocells que canten i volen: hi ha la flor que s'obre i el fruit que madura. I hi ha tantes i tantes altres coses que fora molt difícil esmentar les totes car mai no acabaríem.

No veure-hi, Lucette, és una cosa molt trista tenir un món tan bell com el nostre. Quan siguis gran, si l'estiu encara dura, ~~ving~~ això que et dic tan pobrament t'ho diré amb les ~~paraules~~ paraules resplendents d'aquell tan gran poeta del Cant espiritual.

Santa Llúcia és la patrona dels orbs. (Els orbs són els cecs, saps?, els aveugles) Els pintors la representen en la figura d'una dona jove i d'una gran bellesa, vestida amb un mantell i una túnica de colors molt llampants, que en una mà porta la palma del martiri i en l'altra un

platet d'aram amb dos ulls vivents. Això es una cosa que fa esborronar i fa una neguitosa estranyesa perquè, tu i tothom ho sap bé prou, els ulls hi ha el costum de durlos a la cara i no en un plat. Però dels Sants no ens ha d'estranyar res, que per això son Sants.

Aquell dia, doncs, veuries els cecs estintolats en les parets de les cases de la Barcelona vella, amb ~~el cap~~ ~~alt~~ la mà oberta i el cap alt, com recordant o pressentint que la llum ve del cel i com si esperessin rebre'n una gota en els seus ulls morts, que en el rostre marcit ~~tenen~~ tenen blancor de porce-lana, tacada de sang. Aquell dia de Santa Llúcia els cecs fan més llàstima que mai perquè al seu entorn tothom riu i camina sense gos o sense bastó i ells viuen en la fosca i han de demanar caritat.

La petita Annetta, que era molt bona minyona, deia -Vull que tots els ceguets puguin veure totes aquestes coses tan boniques que jo veig.

I una nit de Santa Llúcia, recordant que aquella tarda havia anat a la fira dels "Pessebres" i havia ~~de~~ vist als ceguets demanant caritat i pregant, quan la rebien: ~~els~~ Santa Llúcia us conservi la vista, Annetta ~~tingué~~ tingué un somni tan bonic, que te'l vull contar. Jo el sé perquè l'endemà me'l contà a mi.

Era una planura molt gran, molt gran, que la mirada s'hi perdia de tan gran com era: una planura que semblava que no s'acabava mai. No hi havia res en aquella planura: ni cases, ni jardins, ni un riu, ni un camí. És a dir, sí que hi havia: hi havia uns pocs arbres de branques nues i negres, despullats de fulles i de flors que ho acabaven ~~de tristitzar~~ d'entristir tot. I hi havia una gran munió de gent, una gentada que encara feia més solitaria la planura i més esguerdada. Tota aquella pobra gent estava mancada del sentit de la vista. Eren dones, criatures, homes, vells i joves. N'hi havia que restaven dempeus talment com si així esperessin que la llum els hi arribés més aviat, i d'altres agenollats i amb les mans juntes com si demanessin una mica de claror i d'altres estesos en terra com si ja no esperessin res. Tots ells tenien ~~mirant~~ el cap alt, mirant enlaire, gest que es distingí de tots els cecs i els seus ulls morts es tacaven d'una claror que no il·luminava: d'una claror apagada, enterenyinada, gris i misteriosa que ningú no sabia ~~d'on~~ d'on venia i ho amarava tot. La terra era gris, i ho eren els cabells i la carn d'aquells pobres còsos i la roba que els cobria, talment com si els haguessin empolsat de cendra o de pols de plom. I no s'olia ni una paraula, que

com que estaven tan tristos ningú no parlava, ni s'oïa la veu del vent, tan amic de correr avalotat pel plà la muntanya. Tan sols el sospirar i ~~xxx~~ el sanglotar ofegat dels que demanaven la caritat d'una mica de llum. I aquell sospirar i aquell sanglotar era com el respir de la planura.

Al cel, que també era gris, del mateix gris entel·lat de la terra, en lloc d'estels hi havia ulls, els ulls de tots els que vivien en la tenebra. Ulls blaus, verds, grisos, negres, de color de tabac: ulls d'infant i de vell: ulls que reien o que ploraven i semblaven cercar als que a baix sospiraven encadenats a la terra i s'havien quedat cecs per la "gota serena", o per la "catarata", o per una explosió o bé de tan plorar o no se sabia de quina altra malura.

La petita Annetta, veient tots aquells malaurats s'entristia tan que fins i tot plorava i volia dir-los-hi paraules de tendresa i de consol però no podia perquè de tanta tristor com tenia no podia ni parlar. I s'agenollava en el llit -es a dir: ho somniava- i demanava a la Santa de la palma del martiri i els ulls al plat que retornés la llum a aquells infants, a aquelles dones i a aquells homes condemnats a la fosca.

I, noi, llavors passava una cosa meravellosa i magnífica. La planura, de cop i volta i quan semblava més fosca que mai, talment com per obra i gràcia d'una vareta màgica de les dels contes de fades, que són més bonics que els que jo et conto ara ~~xxxxx~~ segurament perquè els que els ~~xxxx~~ inventaren feien una vida més reposada que la que m'ha tocat fer a mi i no se'n havien de venir en plè hivern a passar l'estiu a França... La planura, doncs, de cop i volta, s' aclarí com per art d'encanteri i aquell cel tan gris era tot plè d'una resplendor daurada i els ulls que hi feien d'estel i també eren tan tristos que no savien fer-se l'ullet com es fan els estels, se'n desprenien i baixaven en un vol lluminós com els coets del castell de focs de l'última nit de ~~xxxx~~ la festa major i es posaven en les cares dels ceguets que, es clar ja hi veien. I amb la claror dels ulls ressucitaven les veus, car els que no hi havien vist mai vinga preguntar als que tornaven a veure-hi què eren les coses del món: aquell arbre, aquell ocell, aquella font, aquella casa, car la planura, en retornar a la llum, que és la vida, era tota plena de cases, d'arbres, de fonts i rius i jardins i volar i cantar d'ocells. I plena de gent que anava i venia aqueferada i joiosa. I es colorien els vestits d'aquella gentada i un home duia una corbata vermella i una nena una cinta blava i una noia bonica com un pom de

flors un vestit color de rosa. I eixia el sol que, de tan bonic i resplendent, semblava que digués que la nit s'havia acabat per sempre més.

I tothom reia i parlava amb tothom talment com si es coneguessin de tota la vida i això que abans tal vegada no s'havien vist mai. I tothom s'abraçava per un tres i no rès. És a dir, per un tres i no rès, no: pel goig d'obrir els braços a l'abraçada i pel goig de veure el món, que a vegades és tan fosc i sinistre, amarat de llum.

I la petita Anneta reia més que tots i estava més contenta que tots, però com que no podia abraçar a ningú abraçava el coixí.

I així la trobà el sol, l'endemà, quan entrà a donar-li el bon dia.

cions, sobretot les obligacions, s'han d'acomplir si volem ser formals i evitar que ens bascantin, els vivents se'n van a fer la castanyada i al teatre a veure un drama que en diuen Don Juan Tenorio en el qual s'hi representen les bretolades d'un minyó de casa bona dels que tiren al dret sense manies perquè estan convençuts de que tot el mon es seu: d'un minyó que perquè es de casa bona, no té altra feina que enganyar dones, jugar a cartes, esvalotar de nit al carrer per a no deixar dormir els veïns i beure, amb quatre ximplers com ell, el vi de les tavernes. Tot això parlant en vers per a fer més el fatxenda.

El Tenorio ens ve d'Andalusia, com les olives, els toreros i el ball flamenc, car els catalans, que tenim altres maldecaps, no hi estem per tenoriades.

Segons sembla, i sense saber perquè, la castanyada i el Tenorio formen part de la diada de Tots Sants. Com els del cementir, els altres dñes de l'any el Tenorio es mort i ben mort i ben oblidat, però el de Tots Sants ressucita cada any en les taules dels escenaris. Exactament com passa amb les castanyes i el panellets.

Els panellets son uns dolços molt bons que fan a Catalunya amb una pasta que en diuen massapà, malgrat que de pa no n'hi ha gens, perfumats amb essència de rosa o de cafè. A mi, t'he de dir la veritat: els que m'agraden més son els de pinyons. Si ara en tinguéssim un parell de dotzenes ben bé que ens les menjaríem encara que ens haguessin de fer mal. Veuràs: com que fa tan temps que no n'he tastat.

Els panellets van acompanyats de les castanyes, que per això aquesta festa gastronòmica i tradicional es diu la castanyada, i les castanyes suposo que ja saps que ~~santana~~ son el fruit d'un arbre que a casa nostra en diem castanyer i vosaltres marronier, que, quan es a l'arbre, sembla un eriçó verd perquè està cobert d'arestes i té una escorça de color fosc que es treu amb relativa facilitat i una pell de color clar que ja costa més de treure. I suposo que també saps que es mengen torrades o bé bullides, i, com els panellets, les acompanyem amb moscatell del Penedès, que es una terra molt rica de vi, o bé amb malvasia de Sitges, que es una vila molt blanca i molt bella vora la mar on Santiago Russinyol hi tenia una casa-museu, el Cau ferrat.

Sí, senyor: ~~per~~ els catalans tot ho cel-lebren menjant, cosa que vosaltres no podeu criticar perquè feu el mateix. I feu santament. I nosaltres també. Per Sant Josep, la crema:

per Sant Antoni, el tortell; per Sant Joan, la coca ensu-
crada i empinyonada; per Tots Sants, les castanyes i els pa-
nellets; per Nadal, els torrons i les neules.

Això no em sembla pas un defecte ni vol dir que si-
guem un país de farts. Això vol dir que som un país on la
gent treballa i per tan ~~tan~~ té dret a menjar bé. Pensa que
a Grècia, que si avui es un país de colonels ahir-i quí diu
ahir diu abans d'ahir-fou terra de savis, quan els savis es
volien reunir per a discutir les questions de la saviesa
ho feien en un banquet i a l'hora de les postres.

I pensa que l'espiritualitat de Catalunya, terra on hi
visqueren els grecs, ningú amb cara i ulls no pot negar-la.

Aquesta nit de ~~Tots Sants~~ de Difunts, quan els vivents
ja han fet l'obligació i se'n han anat apressadament per
no fer tard al teatre ni a la castanyada, el cementir, tan
plè de fanalets que fan una pàlida claror ~~sa~~ que pampallu-
gueja, que fins i tot els foc-follets se'n senten ~~avergonyits~~
avergonyits, té un aspecte estrany i misteriós i sembla tal-
ment una fira; una fira de fantasmagoria sense músiques ni
crits ni rialles; una fira que s'ha quedat afónica.

Les altres nits hi ha els morts, que son de mena tran-
quils i no volen soroll i son gent formal que no surt de
nit perquè, com que tenen molts miraments, no volen fer por
als vius.

Sí, Lucette, hi ha molta gent que per manca de senderi
~~avall~~ té por dels morts, que no poden fer cap mal, i no en
té dels vius, que els poden fer tots i per no avorrir-se
cada dia n'inventen de nous.

Pero la nit de Tots Sants els morts formals es queden a
casa i sols surten els fantasmes que, sense moure's del ce-
mentir, es passegen per a estirar les cames, enrampades de
tot un any d'estar-se quietes, i parlen de les seves coses.

Em preguntes que perquè no ho fan tots? Perquè no po-
den; perquè adhuc entre els difunts hi ha classes i cada
un d'ells, en anar-se'n d'aquest món, conserva els costums i
les manies que tenia en vida. I, sobretot, perquè no tothom
que vol pot obtenir la categoria de fantasma. Es com aquí en-
tre els vius, saps?, que hi ha els senyors prefectes i els pi-
xa-tinters.

Entès? Doncs no en parlèm més i ~~torrem~~ tirèm endavant.

Sí, et puc assegurar que aquella dels fanalets es, al ce-
mentir, la nit dels fantasmes. M'ho ha dit quí ho pot saver
més bé que ningú: un ~~ona~~ enterra-morts amic meu. Oh, n'he
tingut molts, jo, d'amics. De ~~tota~~ tota mena i de tots els
oficis i totes les nacions: ministres, comedians, mariners,
pagesos, llenyataires, grans artistes i aprenents d'artista

i artistes fracassats, contrabanders, soldats, pallas-
sos de circ, savis, noies que cantaven perquè ~~tenien~~ tenien les
cames boniques, galifardeus que es dedicaven a la política
perquè tenien molta barra, generals, ~~financiers~~ aristò-
crates, lladres, banquers, vagabonds, burgesos, ~~revolucionaris~~ revolu-
cionaris, firaires, descarregadors del moll, saltimbanquis
nòmades. I un ~~enterra-morts~~ enterra-morts. Un enterra-morts que
no era pas dels menys interessants.

L'havia conegut en circumstancies ben tristes, que son
les millors per a coneixer els que es dediquen a aquest
benemérit ofici: el dia que enterràvem un gran escriptor de
Catalunya que es deia Ignasi Iglesias i havia escrit unes
obres que tot el poble estimava i aplaudia. I tot el poble
anà a l'enterrament, que semblava com si enterressim un rei.

Aquell bon home m'havia dit:

-Jo, sap?, soc, mal m'està el dir-ho, un enterra-morts una mi-
ca mica intel·lectual i a casa tinc totes les obres d'ell.
Si vé a casa les veurà. M'agradaria que vingues.

I en finir, ja nit entrada, la trista cerimònia, en
lloc d'entornar-me'n amb el seguici vaig preferir quedar-me
amb l'enterra-morts que, pel camí de casa seva, m'assegura-
va:

-No passi pena pel difunt, que aquí, mentre jo hi sigui, el
cuidarè bé. Tan bé com si fos de la família. I fet i fet els
difunts com ell ja ho son de la família: de la família de
tots els catalans.

Tot això que avui et conto potser no t'ho hauria de
contar. No perquè sigui immoral, es clar, car jo no en sé con-
tar d'immoralitats i porqueries: perquè em penso que tu no
ho entens. Però no sé què em passa que no puc privar-me de
contar-t'ho. Deu ser la influència dels fantasmes. O l'enyor-
rança de la meua terra. O la dificultat d'inventar-me un
conte cada nit. Aquest, segurament perquè mai no n'havia fet
~~sap~~, em sembla que fuig de les regles dels contes per a
infants. Crec que valdria més deixar-ho correr. ~~Plus~~ que no?
Que ~~vols~~ el conte sigui com sigui? Doncs anem seguint i a
menes | què en sortiràs

L'enterra-morts vivia en una caseta anexa al cementir,
amb hort i galliner, que es l'ideal dels petits botiguers
quan tanquen la botiga i es retiren a la bona vida privada i
contemplativa. La casa era neta i petita però de prou cabu-
da per a la bonhomia de l'enterra-morts i el mal geni de
la seva dona, menuda, seca com una teia, lletja com un dia de
pluja i fang, que es passava els dies cridant per un tres i
no rès, perquè sí o sense saber perquè. Sembla mentida que en
cos tan esquifit hi podessin cabre tants crits i tanta a-

agror. De ~~nit~~ nit no cridava perquè
pero, no podent cridar, roncava per
de dormir al marit. L'important era
marit i a tothom. Lletja i seca com
canya, semblava aquella francesa de
vaig ensenyar un dia-de lluny, perquè
tanta por.

Tot ho trobava malament i lleig
bona salut i ganes de divertir-se i
cells cantessin sense respecte als
vetllaven. Perquè no havien de canta
intenció i es pensaven que el cemen
l'Ajuntament els havia donat per a
sin cantar i fer el niu? (Ja t'he di
no serà de més dir-ho una altra veg
cat, com un eriçó, com un rebut de la
guerra. Sols sabia punxar com una or
de prunes agres. Aquella nit de la m
bé en va fer. Si no en podia fer d'a

El meu nou amic treia d'un arm
tots ells obres de teatre: Frederic
"Serafi Pitarra" i era rellotger d'o
marchais; Albert Llanes, Josep Maria
Pompeu Crehuet, Adrià Gual, Josep Mor
ra, Puig i Ferrer, ~~Serra~~ i molts
teatre català té una producció molt
obres dels nostres autors que fins
duit al francès, que es tot el què
una, Terra baixa, que l'han traduït a
mon. Ja ho veus!

D'aquells llibres que el meu
la seva dona en deia llibrots, tal
n'havia après, no sabia llegir. I ell
bon home i tenia més seny que ella
la deixava ~~perquè no sabia llegir~~
~~perquè no sabia llegir~~ dir perquè
es una de les moltes coses que no

Ella, ja t'ho pots pensar, em va
malgrat l'esquerpa rebuda, vaig sov
què veia que per ell eren un consò
cap gracia.

I per aquell extraordinari ente
home i bon amic vaig poder saver, t
sap tothom: què passa al cementir
ell deia que era la festa major de

cap-008(144)
dormia,

130

i així privava
fer-se desagradable: al
una canya i amb veu de
la Tour de Carol que et
è mossegava-i et va fer

: que la gent tingués
plaguejar; que els o-
morts ni als que els
r si ho feien amb bona
tir era un jardí que
que hi ~~seria~~ podes-
t que era lletja, pero
ada: lletja com un pe-
contribució, com una
tiga, cridar i fer cara
eva primera visita tam-
ltra!

ari un munt de llibres,
Soler, que es feia dir
fici com el vostre Beau-
Arnaud, Guimerà, Iglesias,
ató, Pous i Pagès, Sagar-
i molts d'altres, car el
rica. Pensa que hi ha
i ~~tot~~ tot les han tra-
s pot dir! I n'hi ha
totes les llengües del

nou amic estimava tan
egada perquè, encara que
, com que era tan ~~bon~~
que no en tenia gens,
~~siem com un animal~~
è savia que la bestiesa
é remei.

rebre malament. Però,
ntejar les visites per-
i a ella no li feien

ra-morts, per aquell bon
emps després, el que no
la nit de Difunts que
ls morts.

Una d'aquelles nits la dona, encara que semblí es-
trany, ~~la dona~~ feia una cara més sorruda que mai i era més
antipática que mai i cridava més que mai. Tan es així, que el
pobre marit, que tenia més paciència que un Sant, aquella nit
la perdé i, agafant un plat de castanyes i pànellets i una
ampolla de vi bò, se'n anà a fer la castanyada a fora.

A fora no vull dir al carrer: vull dir al cementir,
que ell considerava com una mena de propietat, i aquella
nit, amb tants llumets encesos, semblava un ball de carrer per
a que hi ballessin els fantasmes que, per una nit, ja se'ls hi
podia permetre. I al cel, ja lluny la calitja estiuença, s'hi en-
cenien tants estels que també semblava com si els àngels, que
perquè son àngels hi tenen dret, volguessin fer ball.

L'enterramorts s'assegué a la porta d'un panteó molt
bonic, tan bonic com una barraca de burots, que vosaltres, fran-
sesos, nomenen gabelous. Ja ho veus! Feia una nit sense gota
de fred, una nit tota amarada encara de la dolça tardor bar-
celonina. Hi feia veritablement de bon estar en el cementir
que la nit tardoral convertia en jardí de la festa major
dels morts. Els llumets de les tombes i els ninoxls li dona-
~~va~~ una lleu claror, fantasmagòrica, es clar, perquè es tractava
de la nit dels fantasmes. I els fantasmes eren retalls de boi-
ra lívida que l'airet suau de la nit feia i desfeia. L'enter-
ra-morts, que en coneixia molts perquè els havia enterrat, veia
que en mancaven molts: un Boix, un ~~Gu~~ Costa, un Aymà, un Esteve,
un Fàbregas, un Montserrat i tants altres - el bon enterra-morts
se'n deixava molts - que, segurament perquè en vida foren uns
capcigranys ~~de~~ ànima podrida, els castigaven no deixant-los
sortir a passejar.

Als que coneixia els saludava amb molta reverència i
simpatia. I ells corresponien a la salutació, tal vegada pre-
nent-lo per un altre fantasma. Si no hagués estat així, si ha-
guessin sabut que no pertanyia al seu ram, s'haurien apres-
sat a fugir i amagar-se, perquè has de saber, Lucette, que als
~~morts els vius els hi fan molta por. Tu et creies que era el~~
revés. Doncs, no: es tal com et dic, car el teu promès té molta
pràctica en matèria de fantasmes. Més que en la dels vius, que
sempre l'enganyen.

I vet aquí que l'enterramorts començà a oir una apaga-
da remor i li semblà que la feia el ventijol nocturn jogant
a fet-amagar entre les fulles dels arbres que encara en ~~tenien~~
tenien algunes, més ~~esgrogueïdes~~ esgrogueïdes que verdes. I s'er-
rava: eren els fantasmes, que, en veu baixa, per a no devetllar
als vivents, parlaven de les coses passades que, per obra i gra-
cia de recordar-les, reprenien nova vida.

(-2 Recordes aquella matinada del 19 de Juliol que, dirigits

car - 008 (146)

pel mestre Pau Casals al Palau Nacional de ~~Moscow~~ 132
a Montjuic, assajavem la Novena Simfonia?

...
-Recordes com el nostre Emili Vendrell cantava la roman-
ça del Fadri de Sau?

...
-¿ Recordes l'Ignasi Iglesias d'Els vells, que tan ens esti-
mava i tan estimavem?

...
-¿ I el gran don Angel de Terra baixa i Mar i cel i La reina
vella? Don Angel, que no morirà mai, encara ens interessa mal-
grat que avui no interessi a quatre snobs de via estreta i
carreró sense sortida.

...
-¿ I l'Adrià Gual del "Teatre Intim", de Misteri de dolor,
d'Els pobres menestrals i Donzell que cerca muller?

...
- I al mestre Lluís Millet, ànima de l'Orfeo?

...
-¿ I a Lluís Bagaria i a Feliu Elies, caricaturistes genials,
i catalans!, els recordes?

...
-¿ I aquella Diada del Llibre que feia de la Rambla el pas-
seig més bell del món?

I la conversa, perquè els fantasmes s'allunyaven passe-
jant, ~~enmig~~ s'apagava embolicada en el fum daurat del re-
cord.

Records, sempre records. Vida immortal del passat en el pre-
sent fugisser i precari.

De sobte, entre els fantasmes vestits "del dia"-vull dir
com vestim en la nostra època-n'apareixien d'altres vestits
i pentinats a la moda dels passats segles. L'un d'ells, el
més presumit i el que feia més patxoca de tots, duia una
gorra de vellut de seda amb una petita ploma i una ampla
capa vermella com el foc de l'infern; un altre anava amb
casaca i armilla brodades, calça curta, mitja blanca, saba-
tes encivellades, perruca i tricorni; un altre duia els ca-
bells llargs, barret d'amples ales, botes altes amb esperons,
espasa, punyal i dues pistoles; l'altre anava en mànegues de
camisa i amb un gran devantal de cuir que li arribava del
pit als genolls; un altre, duia una mena de gec, les màn-
gues de la camisa arromangades com si tot l'any fos estiu
i una mena d'avarques amb betes de cuir lligades sota ~~el~~
genoll; un altre era una monja-ja ho veus: fins i tot una
monja!- que, com que anava vestida de blanc, semblava més fan-
tasma que els altres; un moro molt ben habillat perquè de-

1 més del nostre temps,

via ser ric i els rics sempre v
que els pobres, tan si son moros
que feia una cara molt trista
la riquesa les coses no li rutil
i un pagès castellà que amb l'h
via fet penjar dos capitans tal
trinxeraires.

L'enterra-morts obria un
-això es un dir, saps, Lucette? - i
quells fantasmes vestits d'una
tres. I pensà, somrient amb la bo
-Deu ser que s'han errat de dat
se que es Carnestoltes.

I no s'havien errat, pero
teatre, creats pels poetes i int
ren Don Juan Tenorio, que sortos
de Serrallonga, el baró i el Mes
tall, el Manelic de Terra baixa,
Saïd de Mar i cel i el Pedro Cr
lamea, tan digne de ser català d

Abans de seguir endavant
plicació: els homes de paper se
de la imaginació dels de carn i
nen vida immortal. Tan es així d
òssos ja fa anys i anys que son
per encara parlen en les pàgine
les dels escenaris. Això et fa t
tendre, pero no t'hi encaparris
gran.

(-Val a dir que de vos, don
llista que ~~llegien~~ llegieu tan
companys de taverna, no hi hagu
de debò. Les enganyaveu o bé les
pagaveu als que us donaven la
veu de nit i a les fosques i f
-I Doña Inés, doncs? Què me'n d
-Que era una pobra noia que, ta
rès del mon. I que, sense la tra
treballava pas de franc, haurie
-Va dir que m'estimava.

-Perquè a l'autor li convenia
laveu en vers, com les auques d
sona, ~~l'acabaven~~ l'enlluerna
tres, li prometeren casar-vos c
més enlluernador que els versos
-Veig que em teniu en molt mal

an més ben habillats
 com si no en son, pero
~~avina~~ i es veia que malgrat
 laven tan bé com ell volia,
 onor no hi volia bromes i ha-
 ment com si es tractés de dos

s ulls com unes taronges
 no es savia avenir ~~de~~ d'a-
 manera tan diferent dels al-
 nhomia de sempre:
 a i s'han disfressat pensant-

eren fantasmes de paper, de
 erpretats pels comediants: e-
 ament no fou català, Don Joan
 tre Jordi d'El ferrer de ~~tot~~
 la Doña Inés del Tenorio, el
 espo ~~de~~ d'El alcalde de Za-
 om ho fou Mestre Jordi.

.Lucette, t'he de donar una es-
 n fills dels de carn i òssos,
 òssos i més d'una vegada te-
 ue quan els pares de carn i
 morts, els seus fills de pa-
 s dels llibres o en les tau-
 tan estrany que no ho deus en-
 : ja ho entendràs quan siguis

Joan, malgrat aquella famosa
 indiscretament als vostres
 cap dona que se'n enamorés
 aconseguieu pels diners que
 clau de la casa, on hi entra-
 ent-vos passar per altri.
 leu de Doña Inés?

acada en el convent, no savia
 pelleria de la Brígida, ue no
 fracassat.

que ho digués. I perquè par-
 e redolins, i els versos, pobris-
 cen. I perquè, com a tantes al-
 om Deu mana i això encara es
 s.

concepte.

-I ho encerteu. Foreu un baliga balaga, un trapella sense escrúpols de cap mena, un fill de ric. Si els vostres pares haguessin estat pobres i haguessiu hagut de treballar haurieu tingut altres cabories més serioses i de més profit.

-Pero llavors no hi hauria hagut Don Joan!

-No s'hauria pas perdut gran cosa.

-Encara puc presumir quan cada any m'aplaudeixen en el teatre.

-Aplaudiments de la claca, que suborneu amb diners, com feu amb la Brígida, i aplaudiments dels babaus que van a païr el sopar al teatre.

-Rès del què em diu m'ofèn.

-Ja m'ho penso. Vos i els que son com vos teniu la pell gruixuda.

-Al cap i a la fi, encara hi ha classes. ¿Quí sou vos per a tirar-me rès en cara? Un Joan capità de lladres.

-Un don Joan de Serrallonga, capità de lladres, sí, pero els meus i jo robavem donant la cara i moltes vegades deixavem l'ofici de banda per a combatre contra els escamots del virrei que per ordre de l'amo hauria volgut convertir la nostra terra en una colònia. I encara avui, passats tants anys, els infants de Catalunya canten una cançó que diu:

Les ninetes ~~ploren~~ ploren,
ploren de tristor,
perquè En Serrallonga
es a la presó.

I això val més que totes les vostres donjoanades de senyoret disbauxat).

En la penombra fantàstica de la nit s'allunyaven la capa vermella del destarotat sevillà i el tabard del català que Victor Balaguer convertí en personatge de llegenda.

I passen lentament el batlle castella, el ferrer català i un baró molt mudat que, si podés, de bona gana s'escapoliria. El batlle castellà ~~diu~~ *deia*

(-L'honor no es un privilegi de la sang i es una insensatesa que els nobles parlin de sang blava quan tots sabem que en ells com en nosaltres, gent del poble que ha de treballar per viure, la sang té el mateix color. L'honor es un privilegi de l'ànima. Per a que hi pugui haver un capità gandul i disbauxat cal que hi hagi un pagès honest i treballador. D'aquesta mena de capitants jo en vaig conèixer dos, culpables d'una gran vilesa, i sense voler saver rès més els vaig fer penjar.

I deia el català:

-Jo en vaig trobar un que no sé si era capità pero sé

que era noble i brètol. Com que em malfiava d'ell, la bretolada no arribà a fer-la, malgrat que l'intenció hi era.

-Doncs com ho vareu evitar?

-Dient-li el què jo era: un ferrer de tall que sabia fer dagues que passaven les malles de cer.

-L'havieu d'haver penjat.

-A Catalunya no podem penjar tots els que voldriem)

Quan s'han allunyat el batlle i el ferrer passa la monja blanca que, com que es de clausura, està acostumada a parlar sola.

(-De tot en tingué la culpa el pare, que era un sant varó pero tenia massa mal geni i tot s'ho prenia per la valenta. Perquè no m'havia de deixar casar amb Don Joan? ¿ Perquè havia fet una mica el tomaquet? Si tinc entès que, quí més quí menys, tots els homes el fan. Casant-se amb mi hauria posat enteniment, fora bon marit, bon pare de família i fins i tot potser l'haurien fet regidor i president de l'Ateneu)

Arribaven un pastor i un moro que, com els altres que havien vingut abans, parlaven dels afers del seu passat, únics que compten, car els fantasmes no tenen present.

(-Jo em dic Manelic i em coneixen arreu del mon, pero sobretot a Catalunya. Era pastor i vivia amb el ramat a l'alta muntanya i era feliç perquè no tenia tracte amb la gent ni havia vist rès del mon més que les ovelles, les àligues, els llops i el gos d'atura. Pero un dia va pujar l'amo Sebastià, que era l'amo de tot, i em digué que volia que em casés, i, es clar, com que era l'amo, vaig dir que sí, que ja hi venia bé si ell ho volia i era pel meu bé. I em varen casar amb una pobra dona, la Marta, que, com les cases, les terres i els ramats, també era de l'amo. Jo, com que soc un ignorant, vès, no ho sabia que una dona podés ser de dos homes alhora. Ni ho volia saver, que consti. Jo, una dona i un Deu, saps? I vaig pensar que si tots eren com el Sebastià, els amos no sempre tenen raó. I ell que va i em diu que sabia matar homes. I jo que li faig: I jo llops! I, mira, com que m'havia fet enrabiatar tan, el vaig matar i la Marta i jo varem fugir lluny de la terra baixa.

-Això que em contes-deia el moro-ja ho sabia perquè tu i jo som fills del mateix pare. No ho savies?

-Què vols que sàpiga un pobre pastor?

-Pel què ens ha passat a tu i a mi es veu que en aquest mon els bons mai no hi podrèm viure tranquils.

-A tu també t'han enganyat? També t'han perseguit?

- A mi i a la dona que estimava sols ens deixaren una sortida: la mort. Ella era blanca. Jo, com pots ~~veure~~, veure, negre. Pero ens estimavem i això de que un negre i una blanca s'estimin sembla que es molt mal vist i s'ha de castigar com si es tractés d'una malifeta. No diuen que tots som fills de Deu? No fou Deu qui digué que ens hem d'estimar tots com germans? Doncs perquè ens fem la guerra els uns als altres? Tu ho enténs això?

-Jo, no.

-Jo tampoc, pero el fet es que, per culpa del color, que nosaltres no ens triarem, no ens deixen viure tranquils.

- I us mataren a tu i a ella?

-No: fastigujats d'aquell odi que no compreniem, ens llençarem de cap al mar en finalitzar el tercer acte.

-Jo també, amb la Marta, vaig haver de fugir un tercer acte.

-Pel què es veu, a nosaltres, tan si som blancs com negres, els actes tercers no ens porten sort.

-Es veu que no.)

I el pobre Saïd de Mar i cel i el pobre Manelic de Terra baixa desaparegueren per un dels camins del cementir que aquella nit el calendari feia que cel-lebrés la seva festa major. ~~dispararen~~

L'enterra-morts, assegut a la porta d'aquell panteó tan bonic, pensava:

-Dec haver somniat.

I somreia del somni. Un somriure, val a dir-ho, una mica trist com pertocava a la diada.

I la dona, que havia ~~ja~~ sortit a veure què feia el seu home que trigava i li duia un tapaboques per a que ho es refredés... No et pensis que ho fès per estimació, que fins aquella nit no n'hi havia tingut gens: ho feia perquè els metges i les medicines cada dia ~~són~~ costen més diners i son un robatori indecent i els robats sempre son els pobres i, per tan, no volia que el marit caigués malalt.

I en veure que el marit s'estava tan placidament assegut i tan placidament somreia, que semblava un Senyor Canons dels que passen l'estiu a la torra, anava a cridar, a escridaçar-lo, que era el que sabia fer més bé i amb més goig, pero el crit se li ofegà a la gargamella.

Llavors passà una cosa extraordinària, inesperada, gairebé miraculosa que jo no vaig saver fins molt temps després: la dona, en veure somriure al marit, també somrigué. Era la primera vegada que ho feia i no ho feu, per tractar-se de la primera vegada, del tot malament. Fou com si una veu misteriosa li manés: Somriu, car la boca t'ha estat donada per a que cantis i somriguis i besis i no per a que la condemnis a

la bestiesa de l'agror, la rancunia i el despit. Somriu, que el somriure ~~es~~ es el millor per a la salut del cos i de l'ànima. Somriu, que el somriure té caliu de sol i dolçor de mel.

I el marit, que no se'n ~~sava~~ ^{savia} avenir de veure-la somriure, estava tan content que, asseient-la al seu costat, li feu un petó. I marit i muller s'acabaren de menjar els paellets i les castanyes i buidaren l'ampolla de vi bò.

D'ençà d'aquella nit de la festa major dels morts, que per ella també fou de festa major, la dona, que havia après de somriure, ja no semblava tan lletja com abans i ja no cri-dava ni feia mala cara com abans. Semblava un miracle.

Recorda-te'n, Lucette, d'això que et vaig a dir per a posar punt final al conte d'avui: l'art de saver somriure es l'art de fer miracles.

Els Xiquets de Valls

A la velleta Madame Réal,
de Toulouse.

Per al conte d'avui, Lucette, em convindria un assessor, o sigui un ajudant que m'orientés car el que vull conar-te es una cosa que he vist moltes vegades pero que potser no sabré dir-te ben exactament com la duen a terme. I em dol perquè es tracta d'un espectacle de gran bellesa. Bellesa podriem dir-ne arquitectònica perquè l'espectacle consisteix en bastir una torra, pero no et pensis pas que sigui de pedra, com es costum bastir-les arreu del mon des de la de Babel. Es tracta d'una torra humana que en lloc de pedres té homes. Es tracta dels Xiquets de Valls.

Si tinguessim aquí amb nosaltres un amic meu que es diu Salvador Maset em veuria salvat. Salvador Maset, a més d'amic meu, es tarragoní, català de soca arrel i escriptor. I es, sobretot, un tecnic en materia castellaire o sigui dels castells que aixequen, quan Catalunya es vesteix de festa, els Xiquets de Valls.

Però a Salvador Maset l'he perdut, com he perdut tantes altres coses i tants altres amics. No obstant, estic segur de que, com jo, també se'n ha vingut a "passar l'estiu a França". Quí sap on ha anat a raure: potser es a Mèxic, potser es a Veneçuela, potser es a Colombia, però, sigui llà on sigui, es a p "passar l'estiu a França". La llàstima es que avui no sigui aquí a Lavour amb nosaltres. Ell et parlaria dels Xiquets de Valls amb més ciencia que jo.

Els Xiquets de Valls, segons m'ha contat l'amic Salvador Maset, son de Valls, es clar, però també hi ha castelllers molt bons al Vehdrell, una vila on hi passà la joventut el nostre gran Angel Guimerà i on nasqué el nostre gran Pau Casals. I em sembla, però no n'estic segur, que també es del Vendrell un saineter molt bò que es digué Ramon Ramon i Vidales, autor d'El carro del vi, un sainet que fa riure molt, i de Ferro fred, un drama que no fa riure gens.

Valls es una vila molt polida i simpàtica de la meva terra. Com en altres viles de la meva terra, hi tinc molts amics que no m'obliden. I això sempre es d'agrair.

Valls té fama per dues coses: perquè hi fan un aiguardent molt recomanable i pels Xiquets. Si els teus compatriotes tastessin aquell aiguardent, tots, en corrua feta se'n anirien a Valls i demanarien el "permis de séjour".

Que jo sàpiga, Valls no té, sortosament, carrers massa historics. Quan els carrers o d'una ciutat son massa historics gairebé sempre son estrets, foscos i bruts.

Els de Valls son amples i nets-si en tenen de historics els deuen haver desat al museu-per a poder rebre bé la visita del sol, el clar de lluna i el pas més o menys avalotat del vent. A Valls hi ha bones escoles, una Biblioteca pública i moltes de privades, teatre, cafès, societats que a més dels dies de ball tenen les nits de conferencies que hi donen els escriptors de més renom de Catalunya i les nits de representacions teatrals que hi donen comics professionals o bé els actors aficionats de la casa. I té una plaça enllosada i amb portics, com les places d'algunes ciutats d'Italia, on hi ha l'Ajuntament i un hotel que si algun dia vas a Valls te'l recomano. Es a dir: Valls es una vila que té la cara neta i el dò de saver somriure. I mira si la gent que hi viu deu ser entenimentada que tenint com té un aiguardent tan bò gairebé mai no veus ningú que n'hagi begut un got de més. (I)

Ara bé, com que ets tan petita i em penso que no tirars per tavernera valdrà més que l'aiguardent el deixem de banda i parlem dels castellers vallencs.

Veurem si t'ho sé explicar. El millor fora que ens ho expliqués a tu i a mi, perquè jo en tinc tanta necessitat com tu, un vallenc il-lustre: Narcis Oller, que, a més de vallenc il-lustre, fou gran mestre de la novel·la catalana.

Cada colla de castellers té el seu Cap, com aquell fabulós i llegendari Jan Julivert, que n'es l'ànima. Em cal explicar-te un castell de quatre de vuit, que segons parer dels tècnics son els de ~~quatre de vuit~~. Apinyats a l'entorn dels quatre primers, que fan de sócol, s'hi uneixen els que amb ells fan la podriem dir-ne pinya de resistencia. Els ~~anys~~ primers, doncs, son homes de molta força car tenen la missió de sostenir tot el pès del castell. Els segons son

(I) L'autor parla del Valls d'abans de la guerra. El d'avui el desconeix i no sap si ha perdut o bé ha guanyat.

L'autor, es clar, voldria que hagués guanyat i que el guany fos autèntic i no pas fictici.

~~Quan~~ es veuen molt de tard en tard, la gent sap reaccionar com cal: dient-se que "una flor no fa l'estiu" qui no s'aconsola es perquè no vol-i, com si no hagués passat res, el castell torna a refer-se, com fan els homes de molt coratge i fermesa que encara que caiguin més d'una vegada, perquè en la vida hi sovintegen els trenca-colls de tota mena, sempre saben redreçar-se.

Per a que ~~avui~~ vegis millor aquesta festa que sense mi potser no veuries mai et diré com van vestits els Xiquets. ~~Avui~~ Calcen espadenyes de betes, que fan més bò el caminar per la terra dels camps ~~faciliten l'adaptació del peu quan va bastint ac el castell, al muscle de l'ho e en funció de~~ ~~Porten~~, calces de ~~cota~~, camisa blanca, faixa vermella i ~~moda~~ ~~tiar~~ que, ja no cal dir-ho, també es vermella. T'aconsello que tanquis els ulls, que es la millor manera de veure les coses que son lluny o que no hem vist mai.

Aquests castells no et pensis pas que els facin cada dia i perquè sí. Els fan tan sols els dies de les festes majors, car les colles de castellaires van per totes les de Catalunya, que son moltes.

I, per fi, ara ve el conte. Te l'he fet gruar una mica perquè, abans que els personatges, em calia fer-te veure el decorat. I el decorat, com el de tots els altres contes de les nits passades, es el de la meva terra. I parlar de la meva terra, avui que en soc tan lluny, es un goig i em fa un gran bé. I sobretot perquè parlant del decorat pensava en el què hi podria fer passar.

I com que, passejant per Valls des de Lavour, ja ho he trobat, t'ho vaig a dir.

Doncs vet aquí que una vegada, a Valls, hi havia un marit i muller que estaven tan contents que no pots imaginar-ho. Saps perquè? Perquè havien tingut un fill. Tu encara no ho saps i trigaràs a saver-ho, pero tenir un fill es una cosa molt important.

Els marit i muller del conte eren molt pobres-no sé què ho fa, pero tots els meus personatges d'ara em surten pobres-i, no obstant, en tenir el fill ja els semblava que eren rics.

Temps enrera havia sentit dir que els nens els compraven a Paris i m'imaginava que la venda de criatures era per a la capital de França una industria nacional de les més productives. Avui suposo que ja no es així perquè a França tot va molt car i, naturalment, els nens també es deuen haver encarat. Avui cal fer economies i la gent, com que ja no pot presumir com abans, els nens els compra a casa.

El del meu conte, per no ser diferent dels altres, anà,

~~sortint de casa i entrant a la festa~~

creient

tingué el xarampió, algun empatx i alguna altra I4I
malaltia no massa greu, que son l'aprenentatge de les que
vindran després, i quan ja fou prou grandet el dugueren a
l'escola per a que aprengué tot el que han d'aprendre els
que no volen ser uns ases: llegir, escriure, una mica de gra-
màtica, una mica de geografia, una mica d'aritmètica. I quan
ja savé prou per a fer un paper no massa dolent en la vi-
da el posaren a treballar, que es el què d'una manera o al-
tra hem de fer tots perquè treballar es la manera més re-
comanable i menys ensopida de passar els anys.

I el minyó, que es deia... que es deia... ¿Quin nom
vols que li posèm? ¿Posem-li Tomàs, que es nom d'un sant
molt savi i aviat es dit? Posem-li i no en parlèm més. I
com ofici donem-li el de boter-els que fan botes i bocois i
cafretells per a posar-hi vi, saps? - que es un ofici que a-
qui a França debèu tenir en molta estima i a Catalunya es
un ofici com qualsevol altre. La qüestió es guanyar-se la
vida d'una manera prou digna per a que ningú no hi tingui
rès a dir. Car la vida, la de cada dia - posar el plat a tau-
la, vestir-nos, tenir una llar, fer anar els fills a l'esco-
la - no ens la donen: l'hem de guanyar.

I el petit Tomàs fou aprenent de boter perquè, com
que els pares no eren rics, calia aprendre un ofici. ¿Pero
no diràs què era el ~~que~~ que li agradava més? Els castells
que feien els Xiquets de Valls (I). Quina enveja tenia al
ballet que s'enfilava gatejant fins dalt de tot i corona-
va el castell! S'hi estava tan sols un moment, pero a Tomàs
aquell moment li semblava el més dolç de la vida. Era el
triomf de l'esforç humà, la força convertida en gracia. E-
ra el goig tan legitim de pujar per damunt de tot i de tot-
hom, i no creguis ~~que~~ que per afany de dominar sense altra
ambició que la de treure baix profit del triomf, que t'erra-
ries: per l'alegria de saver-se fort i lliure, car la for-
ça i la llibertat son dues grans coses si savèm fer-ne bon
us. El ballet això no ho sabia perquè aquestes coses els
infants no les saben. I molts homes tampoc.

El ballet deia que més que no pas aprenent de boter
li hauria agradat ser aprenent de castellaire i arribar a
cap de colla com aquell admirable Jan Julivert del ~~Vendrell~~
Vendrell, tan dignament català, que en morir demanà que
l'enterressin vestit de castellaire.

(I) I que segons m'han dit també fan a Vilanova i la Geltrú,
a Tarragona, a l'Arbós, a Vilafranca del Penedès, a Sitges, a Bar-
celona ~~al Vendrell~~ al Vendrell.

Pero com que castellaire no era un ofici, Tomàs havia de seguir fent d'aprenent de boter.

I com a Valls-i en totes les altres viles castellístiques deu passar el mateix-el fet de ser castellaire ho consideren un honor,i molt ben fet que fan,i com que el minyonet es dalia per serpho,un amic del seu pare aconsuguí l'anhelat permis.

Despres dels corresponents assaigs...Jo,Lucette,mai no he estat castellaire pero suposo que tractant-se d'una feina tan arriscada bé deuen assajar.Doncs,bé,després dels assaigs que calien,un bell dia de festa el petit Tomàs es posà per primera vegada la barretina,encesca com una flor,i escalà i corona el castell.

Amb quina angunia s'ho miraven els pares,que talment semblava que el cor se'ls hagués aturat!;I amb quina alegria aplaudien quan,ja coronat el castell,el minyonet en descendia!

Des d'aquell dia,Tomàs formà part d'una colla de castellaires que tenia molt renom i anava de festa major en festa major.I gatejava amb dalit amunt,amunt de la terra humana,~~corrent de la miranda dels~~ i de la mirada anhelant de la multitud.I arreu on anava aquella colla dels Xiquets de Valls la festa major semblava més festa major que mai que enlloc perquè a més de la "cerca vila" i el concert i l'envelat i la funció dels comics hi havia els castellaires,que son la flor i el ~~va~~ va i tot de la festa.

Ara,Lucette,mira'm bé,car hem d'entrar de plè en el conte.Soc el teu promès i estic molt cofoi de tenir,als meus anys,una promesa tan gentil com tu.Pero mira'm bé i escolta'm bé,perquè abans de tirar endavant el conte-i el prometatge-t'he de confessar que soc un home molt important.I no ho dic per ganes de presumir: ho dic per a que puguis presumir tu i agrair l'atzar que em dugué a casa teva. Ningú no ho diria,pero soc un home veritablement extraordinari i puc fer el que no pot fer la majoria dels altres: que hi hagi un terratremol,o bé un naufragi,o bé una guerra: que ploqui,que nevi o bé que faci sol;que un arbre es posi a parlar i ens conti la seva historia: que hi hagi,perquè soc jo qui ho vol aixi,enamoraments que vagin bé i altres que no hi vagin: que la vida sigui dificil i plena d'esculls o bé planera com el palmell de la mà.I puc donar l'ofici que vull als homes,i qui diu als homes diu a les dones,i ferlos bons o dolents,rics o pobres,savis o ignorants.

Ja ho veus quin promès has tingut la sort de trobar.

No t'ho esperaves, veritat?

Jo tampoc, pero es així.

Era a Valls, no sé en quina festa ni en quina plaça o quin carrer. Sé tan sols que era davant la casa d'un ric. Al balcó, com en tots els altres de la plaça o del carrer, hi havia la família i els amics de la família. I hi havia la filla de la casa-vull dir dels amos de la casa-que era molt bonica. Gairebé tan com tu. Paraula.

Al carrer o a la ~~plaza~~ plaça hi havia, com sempre que hi ha castell, una munió de gent platzeriosa i endiumenjada. Al sò del flabiol i el tamborí, el castell, molt prop de la casa del ric, començava a bastir-se: a baix, al que en podríem sòcol o peanya, els castellaires més forts per a poder aguantar als altres-amb l'esforç se'ls hi posaven les cares gairebé morades de tan vermelles-que anaven pujant. I quan ja hi foren tots hi pujà el petit Tomàs, que en ser a dalt es trobà arran del balcó ~~de la casa~~ del ric on hi havia la filla del ric, tota admirada de tenir tan prop aquell baillet que els altres dies veia de lluny al carrer i a la porta de l'escola.

Tomàs, contemplant aquella nena, s'embadalí tan com si la veiés per primera vegada i, sense pensar-s'hi gens, es decantà tan que de poc que el castell no se'n va en terra. I digué:

-Ets la nena més bonica del món i em vull casar amb tu.

I per acabar-ho ~~de~~ d'adobar li feu un petó.

La petita es tornà tota vermella, pero, a tu ja t'ho puc dir, estava molt contenta.

Els pares reien perquè la ingenua gosadia del baillet els hi havia fet gràcia. I els que eren al balcó amb els pares també rigueren. I al carrer reia tothom, fins i tot el cap de colla que, perquè era el cap de colla, havia de fer cara ferrenya i havia de reptar l'agosarat, pero no sabia com aguantar-se el riure:

-Què t'ha passat?

-No ho sé.

-Es veu que el com i el perquè d'aquestes coses no el sap ningú.

-M'ha semblat com si el sol m'enlluernés.

-Doncs pensa que encara ets massa petit per aquesta mena d'enlluernaments.

-Sí, senyor, pero m'hi vull casar de debò amb aquesta minyona.

-No hi vagis depressa, que encara no es hora. I si una altra vegada t'agafa el rampell de les declaracions d'amor procura fer-ho a peu plà que, tan amunt i tan enlluernat, podries trencar-te el cap.

D'aquell enamorament tothom se'n reia. Els pares d'ella li deien, com si allò fos la cosa més divertida d'aquest mon:

-Avui hem vist el teu promès.

I els pares d'ell, també rient, li deien:

-Ahir varem trobar la teva promesa.

I tota la gent de la vila els anomenava així:

-La promesa del Tomàs... El promès de la Roseta.

(M'havia oblidat de batejar-la perquè no sabia quin nom posar-li. El trobes bé aquest de Roseta? Doncs no en parlèm més.)

Els que no reien eren els interessats, car els infants son més seriosos del què sembla, però això els grans no ho saben. Hi ha tantes coses que no saben els grans!

I els interessats, quan es trobaven pel carrer sentien una gran alegria i es posaven més seriosos que mai. I en lloc de saludar-se, deien:

-Adeu, promesa.

-Adeu, promès.

I com vosaltres les dones sou més decidides que nosaltres, un dia ella li preguntà:

-Ja es ben veritat que ens casarèm?

I ell, molt resolut, feu:

-I tan veritat com es! Veritat de la bona. En pots estar segura.

I a tothom, fins i tot als pares, els hi feia gracia aquell festeig que prenién per una criaturada.

Quan Tomàs fou més gran i més fort i es pot dir que era gairebé un home fet ja no podé ser, es clar, el que pujava fins dalt de tot del castell, i el substituïa un altre baillet de pocs anys. I Tomàs hagué de baixar un pis i tenia el baillet al damunt. I després en baixà un altre. I un altre encara, talment com passa en la vida, comprèns?, i en les muntanyes de la vida, que després d'anar amunt es forçós anar avall.

~~Els pares d'ella i els pares d'ell~~ Els dos enamorats, cada dia més enamorats, seguien essent promesos. I als pares d'ella el prometatge ja no els feia tanta gracia com abans-es a dir: no els en feia gens-i tot eren crits i males cares.

Sí dona: perquè eren rics i el Tomàs no n'era i segons per quí la riquesa està per damunt de tot. Amb mi t'hi deixaràn casar perquè ja t'ho he dit: soc home impotent. I si avui soc pobre demà puc tornar a ser ric.

Els pares d'ell no cridaven ni feien mala cara, però li deien al fill:

-Deixa-ho correr, noi, que la Roseta no es del teu braç i,

com que es rica, la casaràn amb un ric.

Tomàs feia, rient:

-No us ho creguessiu pas. La Roseta i jo som toçuts i ens estimem i només tenim una paraula. Ens varem prometre i ens casarèm. Si ells son rics jo soc cap de colla.

Ja no cal dir-ho: per a que el ~~conte~~ conte acabi bé i per a fer quedar bé al Tomàs s'han de casar, i com que soc jo qui fa el conte soc jo qui els he de casar. Ja es difícil, no et pensis. Tan difícil que no sé com fer-ho. Però bé ho hauré de trobar si es cert que soc un home tan extraordinari que en l'art de contar histories pot fer ~~el que vol~~ tot el què vol.

La gent del poble, com si es tractés de fer el-leccions que tu no saps què son i tan se val que ho sàpigues com no, s'havia dividit en dos bàndols: els que volien que es cases sin i els que no ho volien.

A casa de la Roseta seguien els crits, els renys i les males cares.

A la llar del Tomàs els consells i la resignació.

Els enamorats, més enamorats i toçuts que mai amb tants obstacles, deixaven dir.

Per tan calia que passés una cosa vertaderament extraordinària, una d'aquelles coses que no passen cada dia, per a que aquells promesos tan simpàtics i bons minyons poguessin casar-se.

I jo, ja veus si en tinc d'influència, vaig a fer-la passar. Escolta'm bé i pensa en el que vaig a contar-te. Pensa-hi amb la mirada, talment com si ho veiessis. Si no es així, si no es amb els ulls de l'imaginació no ho sabràs veure.

Una nit, quan tothom dormia i els carrers eren solitaris per a que la lluna podés sortir-hi a passejar i a tafanejar pels vidres de les finestres-la lluna, saps?, com que viu tan sola es molt tafanera-la gent d'aquella vila de tan bon recordar es desvetllà, primerament estranyada i després esfereïda, quan estava en el primer son, que segons diuen es el més dolç. Les campanes de l'església tocaven com si anessin a preu fet o haguessin perdut l'enteniment; s'oïa el colpejar de les portes de les cases, obertes d'una revolada; s'oïen els xiulets dels serenos i el trepig de la gent apressada; tothom sortia de casa a mig vestir i s'anava a la gentada que corria i cridava pels carrers. Tothom volia ajudar i ningú no sabia com.

Es calava foc en una casa.

Jo hauria pogut fer, amo com soc d'horaris i calendaris i vides, que l'incendi passés de dia, però de dia no es tan sensacional ni fa tan bonic com de nit. Hi ha el sol, que fa una

claror d'un groc de crema de Sant Josep i amb la claror del sol la de l'incendi sembla una guspita que, si no fos el fum, gairebé no es veuria. El foc, per a que faci efecte i respecte, per a que sigui impressionant de debò necessita encendre's de nit, com les cuques de llum, que de dia son com totes les altres i sols de nit tenen ~~un~~ un prestigi que els hi dona entrada al mon meravellós de la fantasia. I el foc ho sap, en pots estar segura: els ~~grans~~ grans incendis, els que saven el què es fan i volen lluir-se son sempre de nit. (Tal vegada perquè enyoren els de la nit de Sant Joan)

La casa on es calava foc era la del pare de Roseta. Ell i la seva dona, enfollets per la por, fugiren a mig vestir, sense pensar que un ric ~~en calçotets~~ en calçotets ja no sembla tan ric, per a unir-se a la gentada que envaia el carrer i sols sabia fer dues coses: cridar i espentejar-se.

- I la noia? - preguntava, de sobte i anguniosa, la mare.

- No venia amb tu? - deia el pare, desesperat.

La noia, que es pensaven que havia sortit amb ells, plena de por de les flames, no havia tingut prou coratge per a sortir.

I els pares, corrent de l'un a l'altre, no feien més que planyer-se i plorar, pero els plors i els planys mai no son un remei. Quan passen coses com la que t'estic contant, Lucette, es quan caldria tenir més serenitat i es quan menys ~~vegen~~ s'en té i la gent mai no sap el què es fa.

El foc, amb grans flames que feien feredat barrava el pas de la porta i ningú no gosava passar. I el carro de la bomba no arribava.

Quí arribà fou el Tomàs.

- I la Roseta? On es la Roseta?

Quan li digueren que encara era dintre de la casa, Tomàs, en lloc de desesperar-se, cridà:

- Aneu a cercar una escala ben alta i si no la trobèu porteu-ne dues de més petites i, ben lligades, les posèu arran del balcó. Depressa! Depressa!

I enfilant-se per una reixa de la finestra de la planta baixa, s'agafà als ferros de la barana, saltà al balcó i trencant un vidre se'n entrà d'una revolada a l'interior del pis.

Pel balcó obert sortí una núvolada de fum negre com la sutja. A baix al carrer tothom callava amb l'ai al cor, com diuen tan graficament en la meua terra. Sols s'oïen els plors i els sanglots de les dues mares: la de la Roseta i la del Tomàs, les campanes i l'espetejar dels nobles que es

cremaven en l'interior de la casa. Passaven uns moments tan llargs que semblaven hores. Els castellaires del Tomàs s'havien reunit al peu del balcó, preparats per a formar el castell per a que podés baixar-hi el seu cap de colla. Però no calgué, perquè arribava l'escala i arribava el carro dels bombers amb els bombers que amb les mangueres començaven a regar la casa del ric com si fos un roser de flames.

I al balcó hi aparegué el Tomàs, tât voltat de foc i tot socarrimat del foc, però amb la Roseta als braços. La Roseta ja li havia passat la por i malgrat que el promès duia la roba socarrimada i socarrimats els cabells segur que li semblava més bonic i ~~galant~~ galant que mai.

La gentada els acollí amb un ~~gran~~ gran clam de gòig i amb grans aplaudiments, talment com si fossin el tenor i la tiple de l'òpera de la festa major.

Baixaren l'escala que semblava que volaven i el Tomàs, donant-la al ric de la casa cremada, li digué: -Aqui la teniu la filla, sogre.

I se'n anà rient a besar els pares.

Em sembla que, per a finalitzar el conte dels braus Xiquets de Valls, ja no caldria que et digués res més.

El pare de la Roseta, com que era ric, ~~va~~ bastí la casa de cap i de nou i hi aixecà un pis més: per als nois, que eren la Roseta i el Tomàs i es casaren el dia primer de Maig que es quan els treballadors celebren la seva festa i la primavera somriu tota plena de flors.

La missa del gall

A Madame i a Monsieur
Montolieu, de Toulouse

No es cosa de que sempre et parli dels castellaires, de les barretines, de les processons marineres, dels envelats, del Carnestoltes vuitcentista, dels cotxers dels Tres Tombs, dels cantaires de les Caramelles que formen part d'un mon pintoresc i llampanant que se'n va. O més ben dit: que ja es fora, malgrat que a intermitències encara vulgui reviure. Avui-ningú no ho diria, però es així-som més seriosos i per tan enemics del pintoresquisme. Avui de cavalls gairebé no se'n veuen perquè els amagat a la gascia dels motors i per Sant Antoni els capellans s'han de resignar a beneïr automòbils. Els assos han tingut més sort: encara se'n veuen i pel camí que anem em sembla que en seguirèm veient.

Del folclore, que es, per si no ho sàbies, la pervivència dels costums i tradicions que fan el passat d'un poble, no se'n pot abusar però tampoc pot llençar-se'l a les escombreries perquè fet i fet es història. Avui l'ha arraconat la moda: una moda espitregada i cridaire que demà, arraconada per una altra, també serà folclore. Com ja ho comencen a ser les monarquies i les repúbliques. Demà, en lloc de governar els reis i els presidents i els ministres, ens governaran les màquines.

Una altra cosa: deus haver vist que en aquests contes de les "coses" de Catalunya parlo sovint dels pobres i dels infants: dels pobres, perquè a Catalunya com arreu del món abunden més que no pas els rics: dels infants perquè tu n'ets un i els infants s'entenen més ells amb ells que no pas amb nosaltres els grans. Els grans, moltes vegades, us feiem semblar el què ens sembla vosaltres: estranys, misteriosos, inesplicables.

I ara, donades aquestes explicacions de tanta trascendència, que potser a tu tan et fa entendre-les com no, deixa'm pensar el conte i què hi passarà i quí hi "sortirà".

Una pobra minyona desvalguda, un poble de muntanya, una missa dita a mitja nit, que es quan els estels brillen més i es fan més l'ullet. Amb tot això, Lucette, avui farem un conte.

Aquesta pobra minyona de la qual vull parlar-te tenia vint anys però semblava que en tingués sis o set. No havia crescut, saps? i tenia rostre de noia gran i un cos mequí de nena. Això passa més d'una vegada i els que hi entenen

diuen que es degut a uns mals terribles: degeneració de raça, miseria fisiològica, que pervenen d'alguna tara dels pares o dels avis-sobretot l'excessiva afició a la beguda-o bé d'una nutrició deficient.

Aquella pobra criatura era un monstre, un ésser anormal. Vestia com una dona gran unes robes que sempre li queien malament i semblava que anés disfressada. En ella tot era lleig, destarotat, mancat de gràcia, adhuc el nom, que es deia Casimira perquè havia nascut el dia d'aquest Sant i el padrí, seguint un costum que no sempre fa de bon seguir, li havia posat aquest nom, que no fa gens bonic en una noia i que, traduït literalment al francès fora Presqueregarde. ¿No t'agrada, veritat? A mi tampoc. A ella, en canvi, tan se l'infonava. I fins i tot potser pensava que per a una noia tan estranyota com ella ja estava prou bé aquell nom tan estranyot.

Hi ha gent estúpida i d'instint bestial que es buïlla dels desgraciats que sofreixen d'una tara física qualsevol. Jo et prego, Lucette, que ni ara que ets petita i ni quan siguis gran i estiguis casada amb mi mai no et burlis d'aquests pobres malaurats que passen per la vida com una ombra i tenint por de tot i de tothom: els geperudets, els idiotes, els nans. Ten-los llàstima, no els hi facis sentir mai la teva superioritat de criatura sana i normal. Juga-hi de petita i ajuda'ls, quan siguis gran, a fer-los hi la vida més passadora.

A Casimira, com que aquest nom a més de lleig es llarg -dit sigui sense ganes d'ofendre el sant-tots li deien Casi. Però tu i jo, quan parlarem d'ella li direm "aquella nena", "aquella pobra minyoneta".

Altrament, no tot era lleig en ella, car tenia una mirada plena de bondat, un dolç somriure que ~~savia perdonar-ho tot~~ sabia perdonar-ho tot i una veu tan pura que quan cantava adhuc els ocells callaven per escoltar-la.

Vivia amb els seus pares en un poblet de l'alta muntanya, un poblet talment bonic que semblava de "Pessebre". Al possible, com que la gent era ignorant i de no massa sensibilitat, tothom feia riota i escarni de la pobra criatura. Ni els pares l'estimaven, ja ho veus, car deien que una noia com aquella era un castig de Deu. I allò no devia pas ser veritat, perquè un Deu que castiguis d'una manera tan terrible i fent caure el castig damunt d'un infant innocent... No et sembla? I deien que els hi feia caure la cara de vergonya i allò, aquell dir estúpid, tampoc no era veritat perquè de vergonya no en tenien ni savia què era. I de la cara no en parlèrem perquè semblava una carota.

La minyoneta sentia una gran estranyesa en veure que tothom fés burla i escarni d'ella-i més d'una vegada les burles foren cruels-i ningú tingués per ~~ella~~ ella un gest amical, una paraula afectuosa. Val a dir que no se'n planyia. Pensava que aquell devia ser el costum i es resignava a les burles i a la crueltat de la gent.

Quan era petita-petita d'anys, car d'alçada mai no fou alta-els altres infants no volien jugar amb ella. Quan fou gran, els grans la prenien per un infant i tampoc no hi volien massa tractes. Per por de les burles no havia anat a l'escola, pero com que era molt espabilada aprengué de llegir i escriure tota sola, que en sabia més que el senyor alcalde. Oh, bé, es que el senyor alcalde gairebé no en sabia gens.

Els pares s'havien acostumat a la seva companyia i l'havien convertit en un escarràs de la casa, talment com passà amb aquella Ventafocs del conte, sino que aquesta de la qual et parlo no trobava carbasses per a fer-ne carrosses ni rates per a fer-ne corcers, ni els seus parracs esdevenien sedes i joiells per anar al ball on l'esperava el príncep. És que ja t'ho he dit que, llastimosament, la vida no es un conte de fades.

En aquell poble muntanyenc gairebé desconeixien les festes, que es com desconèixer el goig de viure, i per això la gent era aspra i dura i per això mai no cantava.

Tan sols dues vegades l'any menjaven més que els altres dies: per la festa major, que s'esqueia a l'estiu, quan en cada flor blava d'espigol hi ha un papelló daurat, i per Nadal que, en lloc de ballar com feien per la festa major, anaven a la missa del gall.

Per la festa major aquella pobra criatura també hi anava al ball, sino que no ballava, saps?, perquè els infants li tenien una mena de basarda i els grans se'n haurien donat vergonya. I ella s'estava en un racó, amagant-se de la gent, tota arraulida i escoltant la música. I de tan en tan somreia i tot el seu rostre s'il·luminava i els seus ulls, de mirada tan bona, tenien una dolça claror.

A la missa del gall també hi anava, es clar: perquè hi anava tothom i no volien deixar-la sola a casa per por de que no fes cap disbarat.

Tan sols l'havia estimat l'avia, una velleta de cabells blancs i rostre marcit i clivellat d'arrugues, ne la defensava sempre i l'emparava contra la brutalitat i la dolenteria de la gent i li contava contes com jo et conto a tu, sinó que aquells eren més bonics que els meus perquè l'avia en sabia més que no pas jo. Pero l'avia s'havia mort feia temps

i la pobra criatura, malgrat tenir pares, i això sí que es el més trist del món, es sentia sola del tot. I quan sofria alguna burla o algun regany, que no escassejaven, el record de la velleta que l'havia estimat era l'únic consol que tenia.

Quan arribava la nit de Nadal la pobra criatura estava molt contenta: perquè s'oblidaven d'ella i era el millor que li podia passar, car sols se'n recordaven per a fer-ne riota i humiliar-la i perquè la missa del gall a la meua terra, sobretot a l'alta muntanya, es una cosa que fa bonic de debò.

A tu també t'hauria agradat, n'estic segur. Veuries que les campanes de l'església-romànica, es clar, car totes les esglésies que s'estimin i es vulguin fer valdre han de ser romàniques o gòtiques-començaven a cantar amb una veu rogallosa però que ~~en~~ aquella nit semblava una veu de crestell. El poble i les muntanyes eren ~~plou~~ blanques de neu, d'una blancor que de tan blanca blavejava. I al cel hi havia una mica de lluna-jo trobo que per a celebrar l'esdeveniment hauria d'estar en el plè, però la lluna es distreta de mena i ho havia oblidat-una mica de lluna que duia, penjat per un fil invisible, un estel que era talment com un brillant de corbata: la corbata de la lluna, que es de seda blava com el cel i per això no es veu.

La gent del poble, obeïnt a la campana que cridava a missa, eixien de casa i se'n anaven a l'esglésiola: les dones amb caputxa i el homes amb grans tapaboques i la barretina ensorrada fins a les orelles. I si no hi hagués hagut tanta neu hauries sentit el rítmic ressonar dels esclops plens de palla per a que els peus estiguessin ben calents.

(Oh, veuràs: bé he de fer una mica de crom per a que ~~for~~ sigui més bonic)

De les masies isolades-les masies son el ^{que}vosaltres, francesos, en dieu "fermes"-pels senderons de la muntanya també n'arribaven: homes, dones, infants. I, per a fer-se passar el fred i perquè estaven molt contents de que fos Nadal, "nit d'alegria", cantaven unes cançons que tenen perfum d'antigor i s'acompanyaven amb simbombes enrogallades i s'ufes tremoloses i flabiols de veu esmolada com un filebarquí. I ~~en~~ qui en les ofrenes per al Deu infant que, segons diuen, cada any ve a redimir-nos malgrat que nosaltres no ens deixem redimir: coloms, pollastres, corders, cistells de pomes colorades, gavies d'ocells i moltes altres coses que embelleixen la terra i enriqueixen la cuina.

L'església del poble es molt petita, molt humil, però

aquella nit creu que semblava rica i bella com mai. L'altar major era tot plè de ciris ue feien uns flams que semblaven llengues d'òr i amb tanta claror els daurats somorts de les pintures llufen com quan eren noves. I des dels altres altars mig a les fosques per a que no fos dit sols hi cremava una llantia-els Sants semblava talment com si avencessin ~~claram~~ un xic el cap per a saver el motiu de tanta lluminaria i tants alegrois i tanta gent, que fins i tot n'estaven una mica mica escandalitzats.

En mig de l'altar major hi havia un bressol amb la imatge de l'Infant Jesús ~~massa~~ que, perquè era tan pobre, no tenia ni bolquers. I la missa del gall, no sé si perquè tingui més importància o per acabar-la més aviat, la deien tres capellans. I l'acompanyaven les veus de la mainada i dels que ja feia temps que no eren mainada que deixaven les ofrenes al peu de l'altar, i ~~tota~~ obrien les gavies ~~intat~~ dels ocells i tota l'església s'omplia de tremolor d'ales-ja veuràs: els ocellss'estimen més volar pel bosc i pels camps, pero aquella nit també volien ser de la festa-i cantava l'orgue i cantava la gent unes cançons que parlen de Nadal i d'angels i d'estels.

I tothom s'oblidava d'aquella pobra criatura deforme i trista que els altres dies de l'any estava sempre esporuguida i befada. I ella se'n alegrava de que l'oblidessin, perquè així la deixaven tranquil·la. I s'arraulia cada any en un racó del "cor" on no podessin veure-la i des d'allí contemplava amb ulls molt oberts l'alegria d'aquella gent que li semblava mentida que podessin riure essent tan dolents.

I una nit, quan finí la missa, no s'adonà que la gent se'n anava i el sacristà apagava els ciris i l'església es tornava tota fosca, que tan sols pels vitralls de vidres de colors, l'esmortuida claror del retall de lluna.

Aquella vegada havia pensat molt en l'avia morta i les musiques i les cançons de la missa del gall li havien semblat més boniques que mai. I, malgrat la fosca, seguia veient l'església més plena de llum que mai. I els Sants baixaven dels seus altars i anaven a fer-li companyia. I fins i tot l'Infant Jesus, tot nu en el seu bressol, li somreia i li obria els braços. I en lloc d'ocells volaven angels de grans ales lluminoses. I tot tenia una claror meravellosa, una claror com mai no s'ha vist al món. I l'orgue seguia cantant i seguien cantant les veus humanes. La minyoneta no veia gent, gent coneguda gent de carn i ossos i angels i Sants tan bonics que ~~canalava~~

semblaven els de les estampes de colors. I veia l'avia com no l'havia vist mai: com quan era jove, que s'hi havia tornat per miracle de la nit miraculosa. I els angels l'acompanyaven per a que no es perdés, car els joves es perden amb més facilitat i frequencia que els vells, i l'acompanyaven per una escala de llum que pujava per damunt l'altar major i foradava el sostre i s'enfilava cel amunt, la pobre criatura agafada a la mà de l'avia, per entre aquella minça tallada de lluna i d'estels que s'apropaven amb tafa-neria per a veure ~~aquella~~ quí era aquella nena tan bonica. Car de bonica se'n havia tornat tan, que pensava amb recança:

-Si ara em veien els pares, segur que m'estimarien.
(Pero els pares, per pobresa d'esperit, no podien veure-les aquelles coses)

I entre el vol de les ales blanques dels angels la nena arribava al cel, que bé deu haver-hi un cel per al pobres, i els tristos i els que s'han vist perseguits per l'injusticia i l'escarni.

I llavors Sant Pere, que es veu que té molta influencia, ordenava que per a rebre la dolça criatura ~~tothom fes festa~~ tothom fes festa major. I sonava una musica d'arpes i violins i ~~els estels~~ i tot s'il luminava d'una màgica claror de diumenge i els angels saltaven, corrien enjogaçadament i ratllaven el cel com si fossis coets de la nit de Sant Joan.

I la lluna, que ja s'havia tornat sencera com quan fa el plè, se'ls mirava somrient i pensava:

-Mare de Deu, quins tabalots! Quin poc enteniment!

I tothom s'abraçava i ballava ~~de content~~ *de alegria*.

Sant Cristofor, que es un Sant que en vida fou gegant i ajudava a passar el riu, jogava ~~amb~~ amb els Jesusets-que tu ja saps que n'hi ha més d'un car cada Verge té el seu-i els passejava a coll-i-bè. I en un prat de flors confitades fratermitzaven el llop de Gubbio, el porc de Sant Antoni, el cavall blanc de Sant Jaume, el gos de Sant Roc, el corb de Sant Jeroni, l'ase de la fugida a Egipte-car ja ho veus: fins i tot els Sants han de fugir!-~~§~~ la balena de Jonàs, ~~§~~ el bou i la mula de l'establia, el gall que delatà a Sant Pere, el bè de Sant Joan i les cadernereres que arrencaren les espines del Crist i es tacaren amb la seva sang.

Sant Francesc d'Assis, que es el més bò i, amb Sant Joan de la Creu, el més poeta dels Sants, contemplava entendrit aquella fraternitat de les besties que, llastimosament, no han sabut imitar els homes. Els angelets, que son molt entremeliats, jogaven al tir de colom amb l'Esperit Sant, pero com que al cel el mal es impossible-; uina gran cosa, ~~la~~ Lu-

cette, que hi hagi un refugi on el mal sigui impossible!-en lloch de trets li tiraven roses. I Sant Hubert, que en vida fou caçador i trobà un cérvol amb una creu en la testa, caçava estels i en feia ofrena als infants que arribaven de la terra.

L'endemà trobaren la nena morta al peu de l'orgue. Tenia les mans juntes, com si volgués escalfar-se-les o com si pregués. Tenia el rostre molt pàl·lid, somreia dolçament i en els seus ulls oberts s'hi glaçava una gota de llum del matí.

Ningú no podé saver mai els bells somnis que se l'havien endut d'aquest món de miseries. Ara ho saps tu perquè t'ho he contat jo que, com et deia dies enrera, no soc un home com els altres i ~~fi~~ i tot sé el què passa al cel.

fin

El dinar de Nadal

A Jacqueline Flautier, de Nimes

Aquest d'avui, Lucette, també serà un conte una mica mica trist. Què vols fer-hi? Ganes de fer patir la gent! Però, no t'ho prenguis massa a la valenta car tot s'acabarà bé. Malgrat que no es cosa per als infants, hauré de parlar de política, hi hauré de fer intervenir la política perquè si no ho fes així no ~~se~~ podria haver-hi conte. En un conte per a infants la política hi va tan bé com unes castanyoles a un guardia civil, però en el d'avui-vull dir el conte, no el guardia civil-no me'n puc passar.

Doncs vet aquí que una vegada, a Barcelona, hi havia una família, cosa gens extraordinària ~~no~~ car a Barcelona n'hi ha moltes de famílies d'obrers, composta de pare, mare i quatre fills: tres nois i una noia. El més gran tenia vint i sis anys i el més petit, que era la noia, en tenia deu.

Vivien en un carrer molt proper a la Catedral, un carrer estret, fosc i de cases velles amb grans patis ~~senyoriales~~ senyoriales; un carrer que els que més el transitaven eren capellans i gats. En ~~algunes cases~~ els balcons hi havia algun test amb flors anèmiques per la manca de sol, que no hi tocava gaire en aquell carrer perquè en passar-hi al migdia i veure'l tan estret i tan fosc, s'hi aturava un moment i per pur compromís. Hi havia, també, algunes gavies amb ocells que s'enyoraven en veure la grisor d'aquelles pedres tan antigues. I quan algun d'aquells ocells, distret o per a vencer l'enyorança, començava a ~~seguir~~ regilar pensant en els camps i les boscuries, la veu ~~graciosa~~ severa de les campanes el feia callar. I des del fons d'aquell carrer, que lluny semblava el cel!

La família de que et parlo hi vivia bé i no se'n hauria mogut per res del món, car aquell barri els semblava el més tranquil i agradós de la ciutat. Tenien un pis més gran dels que fan ara en aquests blocs de cases que semblen presons o casernes. Un pis sempre molt net i endreçat i els nois, dels seus estalvis, s'havien comprat una gramola i, per a quan anaven d'excursió, una maquineta fotogràfica. El gran, que era molt estudiós, comprava llibres-com fan molts obrers catalans-i en tenia la cambra plena. El pare i dos dels nois treballaven, els dos petits anaven a l'escola i la mare tenia cura de la casa perquè a Catalunya, en aquells temps, no era moda que la dona treballés en un lloc i el marit en un altre i la casa es quedés sola les més hores del dia. Una ma-

nia com qualsevol altra, pero gracies a aquella mania la llar era més llar que avui i la familia més unida que avui. I això no vol pas dir que hagim de viure com en l'any de la picor. Cal anar endavant, saps?, pero sense fer-ne un gra massa i no fugir d'un extrem per a caure en un altre.

Al barri totohom l'estimava i respectava aquesta familia de que et par-lo. Tal vegada perquè en aquell temps tot-hom es coneixia i avui no es coneix ningú.

Feien una vida que avui també ha passat de moda: reposada i ordenada, que, no obstant, tenia el seu goig i la seva alegria d'anar passant els dies sense massa sotracs.

Els dissabtes, que a la tarda no treballava, el mitjà se'n anava d'excursió i no tornava fins al diumenge al vespre-calçat amb unes sabates plenes de claus i amb una motxilla a l'esquena que semblava un gep i pesava molt. ¿ Què hi vols fer, si allò el divertia?

El noi gran se'n anava a un Centre del qual era soci i es passava les hores discutint i volent-ho arrenjar tot. Era un noi de massa bona fè, ja t'ho diré. I quan no anava al Centre a discutir amb els amics, anava al teatre si la Xirgu, que era una gran àctriu, o el Vendrell, que era un gran tenor, feien una obra bona. O anava a l'Orfeo a sentir un bon concert. I l'hauries vist, i al seu germà igual, que en lloc d'un obrer semblava un senyor, que ja t'ho he dit que a la meua terra els treballadors saven vestir bé per mica que puguin.

Els diumenges a la tarda els pares i els dos petits anaven al cinema: un cinema no gaire lluny i en un carrer molt ample i molt bonic i molt de gran ciutat que en diuen la Via Laietana. Sobretot si feien films de cowboys, que son els ~~millors de tots~~ millors de tots perquè, després de moltes peripecies, al final sempre maten al dolent i guanya el bò.

Quan venia alguna festa, i les més grosses eren els sants i Nadal, la cel-lebraven d'allò més bé i els nois compraven dolços i rams de flors per a la mare, que era una senyora que les flors li agradaven molt. Es que la nostra gent, saps?, sobretot la barcelonina, estima molt els costums i les tradicions de Catalunya i, precisament perquè estima el treball-per això Catalunya es tan rica: perquè els catalans son treballadors de mena-saven estimar les festes.

Pero com que en la vida no tot son flors i violes, quan aquella familia vivia més tranquil·la, hi hagué un sotrac ~~en la vida del meu poble~~ en la vida del meu poble i el noi gran, ~~que es deia Albert~~ que es deia Albert, -m'havia oblidat de dir-t'ho perquè això de batejar la gent es una de les meves feines

que més m'amoin~~er~~-hagué de fugir. No et pensis que I56
la mania de fugir sigui un privilegi dels de ~~XXXX~~
la meua terra. Des de que ~~saba~~ el mon es mon han hagut de fu-
gir els jueus, els moros, els catolics, els protestants, els
alemanys, els anglesos, els italians, els francesos, els espa-
nyols. Saps perquè? Perquè la gent es tan ruca que mai no
ha sabut conviure com cal.

Doncs, sí: el noi gran, l'Albert, hagué de fugir per-
què el volien agafar i tancar-lo a la presó. I no es pas
que hagués fet cap malifeta, que hagués robat o matat: es
que havia fet política, que es veu que no pot fer tothom
quí vol i que no t'explico perquè ets massa petita i no
ho entendries i quan siguis gran pots ser tampoc no ho enten-
dràs.

L'Albert, com jo he vingut a "passar l'estiu" a Fran-
ça, anà a passar-lo a Anglaterra, que es un país on sempre
hi plou i la gent menja molt peix bullit, i treballà en u-
na fàbrica de teixits d'una ciutat que es diu Manchester

Ja et pots pensar quina tristesa tenia aquell noi
tan bon noi en haver de deixar ~~adaga~~ els pares i els ger-
mans. I quina tristesa els que es quedaven. S'havien acabat
les festes, les excursions, les anades al cinema i al teatre.
Mira, que semblava talment que tots portessin dol.

La mare posà tots els retrats del fill absent al menja-
dor per a poder-los contemplar més estona i plorava con-
templant-los. I plorava quan entrava a la cambra d'ell, que
la tenia molt ben endreçada, talment com si l'esperés l'en-
demà, i contemplava el llit on havia dormit i els llibres
que li agradava tan llegir.

I ella i el pare i els germans sempre parlaven
d'ell i quan no en en parlaven hi pensaven. I quan rebien
alguna carta d'ell, que era cada setmana, tots estaven molt
contents, fins i tot el carter-el carter es el "facteur",
saps?-perquè cada vegada li donaven propina.

Durant els primers temps la mare no ho gosava dir
a ningú que ~~h~~ l'Albert era a l'exili, i en això feia com
altres mares, que també el tenien lluny o tancat.

Pero després, com que eren tants els que se'n havien
hagut d'anar a passar a fora l'estiu en plè hivern, els
que es quedaren gairebé es donaven vergonya de no haver fet
com els altres i pensaven: Ben mirat, no son pas de pla-
nyer: corren mon, viatgen per mar i terra i això, segons
diuen, es molt instructiu. I ja no cal dir que es deuen di-
vertir de bò de bò i tot ho deuen tenir pasat perquè a
l'estranger els estimen molt als que hi van a "passar
l'estiu". Ja es ben cert allò que diuen de que la sort

no es de quí la busca.

Pero les mares no les deien aquestes coses. Les mares sols savien que el fill era lluny i pensaven en ell d'un cap de dia a l'altre.

Albert també hi pensava en els seus, que no hi havia dia que no els recordés. I contava als seus amics anglesos com era Catalunya i com eren els catalans.

~~Que si havia llegit l'anglès? Abans d'anar-se'n, no, però un cop a Anglaterra no li tocà altre remei que aprendre'l.~~

I deia:

-Tinc una mare més bona i més bonica!

Que si ~~savia~~ l'anglès? Abans d'anar-se'n, no, però un cop a Anglaterra no li tocà altre remei que aprendre'l.

Altrament, el mal temps no dura sempre, i això es el que haurien de pensar els que sembren angoixes i rancunies. I un dia l'Albert podé retornar de les diguem-ne vacances car els que l'hi condemnaren s'havien retirat a la vida privada perquè això del governar va a torna jornals i avui per tu i demà per mi i si ara governen els dolents després governen els. ~~coses~~ que no son tan dolents i fins i tot es pot donar el cas-pero això no passa gaire sovint-que un dia o altre governin els bons.

El retorn de "l'estiueig" s'esqueia pels volts de Nadal, quan l'escalf de la llar i de la família es més fort que mai i els homes una mica bons minyons, per anys que tinguin, es senten una mena de pessigolles que els hi rejoveneix el cor.

¡ Si haguessis vist quina tan gran alegria hi hagué en aquell pis de la Barcelona vella habitat pels pares i els germans de l'Albert! A la mare li feia l'efecte que el seu fill, que tant temps havia estat separat d'ella, tornava a naixer. I tot era parlar d'ell i tot eren preparatius per a rebre'l.

I com que durant la seva absència no havien volgut cel-lebrar cap festa ~~avui~~ acordaren que cel-lebrarien la de Nadal com cap any ho havien fet tan bé.

Guarniren el Pessebre amb tots els miraments i amb tots els ets i uts i la germaneta comprà moltes flors, car a Barcelona n'hi ha tot l'any i com si tot l'any fos estiu, fan sempre molta ~~olor~~ olor, que la casa semblava talment un jardí i el Desembre semblava un Juny.

Als amics anglesos ~~de~~ que l'Albert s'havia fet a Manchester els dolia tan que se'n anés que li digueren:

-Si una altra vegada us tornen a treure de ~~la~~ la vostra terra vingueu novament a la nostra que hi serèu ben rebut.

I ho deien sense riure, perquè els anglesos no en saben, pero ho deien de bon cor.

L'Albert arribà a Barcelona la vigília de Nadal i ~~ap~~ els pares i els germans i molts amics l'esperaven a l'estació, que talment semblava que arribés un personatge. I ja ho era una mena de personatge : perquè era bò i de bons sempre n'hi ha més pocs que dels altres.

En veure els seus familiars, Albert, de tantes paraules com volia dir sols/articular una i ho feia amb una veu que de tan content que estava gairebé no podia dir-la :
-Mare.

I abraçava els pares, els germans, -i, després, els amics- i el pare, que volia fer el cor fort, deia :
- Bé, bé, no fem coses, nois, no fem coses...-perquè no savia ~~que~~ què dir, i, com que els ulls li espurnejaven i el traïen, deia que era una bròssa del tren.

Un ferroviari s'apropà al grup i es presentà a l'Albert :
-No us conec, aquesta es la primera vegada que us veig, però sé que sou dels meus. Em volèu donar la mà?

I l'Albert li donava la mà i ~~ella també~~ l'abraçava.

Se'n anaren a peu a casa, que aquella nit de Desembre, com que havia arribat el fill, no feia gens de fred.

La mare, en passar per davant d'una església que en diuen de Sant Just, com que estaven a punt de començar la missa del gall, que, com ja t'he explicat, la diuen a les dotze de la nit, volgué entrar per a donar gràcies a Deu. I l'Albert, que sempre volia complaure-la, digué que sí, que entressin.

Quan arribaren al seu piset, que no era tan piset com això perquè era espaiós i gran, recomençaren els petons i les llàgrimes i les abraçades. L'Albert volia saber coses dels amics i de la vida que els pares i els germans havien fet mentre ell era fora. Els pares volien saber què havia fet ell a Anglaterra, si Manchester era una ciutat tan bella com Barcelona i ~~si~~ si s'hi havia enyorat molt.

I les hores anaven passant, passant, que, mira, se'n anaven a dormir ja ben entrada la matinada o sigui : quan la matinada obre els ulls encara enterenyinats de son per no deixar-se perdre la primera espurna de llum del matí.

No et pensis pas que s'acavi aquí el conte, malgrat que aquest : el retorn del fill amb el retorn del dia, fora un final que no estaria malament.

Però com que tu, Lucette, ets la meua promesa i per tan t'ho mereixes tot, vull cercar i trobar un final més bò.

La germaneta, que es ~~solia~~ Pilar-perdona'm, però m'havia, com amb l'Albert, oblidat de batejar-la-dormia prop de la cuina. I quan ja feia estona que era al llit li semblà que de l'interior de la cuina n'arribava una lleu remor de

rialles i musiques di per dessota la porta n'eixia claror.

Llavors, tota estranyada-i una mica tafenara-Pilar es llevà, es calçà les pantufles, es posà un abrig damunt del pijama i se'n anà a mirar pel forat del pany. I veié un espectacle tan graciós i fantastic com mai no n'havia vist cap ningú.

Les coses bones que havien comprat per al dinar de Nadal s'havien animat, havien retornat a la vida i celebraven amb una festa l'arribada de l'Albert.

▷ Saps en què consistia la festa? En un gran ball que ben bé en podriem dir de gala.

L'orquestra la constituïen algunes figures de fang ~~de fang~~ que s'havien escapat del Pessebre atretes per la misteriosa gatzara. Hi havia un pagès que tocava el sac de gemecs, un altre que tocava el tamborí i un pastor que tocava el ~~flautí~~ flabiol. I una abanya negra i daurada, que la mare de l'Albert, perquè amb els anys se li escurçava la vista, tocava l'arpa en les cordes platejades de la teranyina que havia teixit en un angl del sostre. L'olla, la gran olla preparada per al sulet brou de Nadal es posà a bullir sense foc i feia l'acompanyament roncant com un veritable contrabaix. Les ostres s'obrien i es tancaven tocant les castanyoles i, a més a més, amb el seu fosfor il·luminaven l'improvitzada sala de ball.

I ballaven les escaroles, que s'havien posat un vestit nou d'un verd tendre gairebé blanc i, per a presumir més, s'havien fet fer la "permanent". I ballava una col ~~sa~~ grossa i rodona que talment semblava que ~~s'havien posat~~ duqués mirinyac- o bé moltes faldilles l'una damunt de l'altra- de color verd gris i amb una colla de farctalans. I ballaven les cebes, que feien plorar els ulls de la seva parella. I ballaven els raves, que s'havien habillat amb la caputxa vermella de les festes i semblaven gnoms de conte d'apel·les Mestres. I els cigrons, que més que no pas el ball preferien la música, saltaven damunt del plat on els havien deixat, com si toquessin el redoblant. I l'àpit ballava- un àpit vingut ~~de~~ expressament de Caldes de Montbui, que es una vila on l'aigua de la font, per a que la gent no tingui tanta feina, ja surt calenta- més alt que tots els altres balladors, i amb un vestit blanc, d'un blanc tacat de groc, i seguit d'un reguitzell d'olives negres i verdes que li feien companyia. I una daurada, que es un peix que aquí a França teniu en molta estima, també s'havia barrejat a la dansa i ballava amb un paquet de macarrons i els mirava amb els ulls molt entondrits i, de tan saltar d'aquella manera esboger-

rada, obria la boca, car fora de l'aigua els peixos s'ofeguen, sobretot si ballen molta estona. I ~~des~~ dues ventrudes ampolles de xampany ballaven amb dues de vi d'Allella, primes i molt tocades i posades. I les prunes negres i arrugades brillaven de goig perquè ballaven amb les orellanes rosses, que es cargolaven de tan riure. I les pomes, maquillades per a imitar les senyores, eren les més enjogassades i en lloc de ballar saltaven i ho enredaven tot i empaitaven les taronges, d'una vermellor de sol de tarda, que no es deixaven atrapar. I una llagosta de color de xocolata i que l'endemà de Nadal, ja ben bullida, seria vermella, ballava amb una botifarra negra que feliçava de tan grassoneta. I la pilota - el ~~castell~~ "farci", que diuen els francesos - tota enfarinada, ballava amb una pota de pollastre - l'altra, reumàtica, no estava per ballarugues i s'havia amagat sota una cassola - que duia un vestit groc acabat de rentar. I les neules ballaven sense moure's de la paperina i amb molta cura de no trencar-se per por que l'endemà no les renyessin. I ballaven els torrons de Xixona i els d'Alacant, els d'Agramunt i els de massapà - que estan condecorats amb frîtes confitades - els de crema i els de nata. I un meló groc com un canari s'ho contemplava donant-se molta importància, que semblava un canonge amb casulla daurada.

El pollastre, sense cap, malgrat ser el protagonista de la festa, s'estremia de goig, mig rostit dintre la cassola. I en un plat apart tenia el cap amb la cresta morada. I com aquella era nit de miracles, el cap del pollastre, cridava tot content:

-Quiquiriqqi!

Així cel-lebraren l'arribada de l'Albert les bones coses que l'endemà constituïrien el suculent dinar de Nadal.

CANÇÓ DE NADAL

A CATALUNYA

R Pierre Dac

ESCENARI DEL PESSEBRE

Jo no sé ben bé quí va inventar el Pessebre. Em sembla, però, que fou en la Italia dels temps llunyans, que encara no era la Italia unificada d'avui i estava dividida en Repúbliques que quan no savien què fer es feien la guerra per a passar el temps d'una manera més divertida. I em sembla que l'inventor fou un Sant que encara no n'era però que ja era poeta: Sant Francesc d'Assis, germà nostre, que en el segle XIII a Greccio creà el primer Pessebre. Altrament, de Sant Francesc te'n parlaria millor que jo, el Pare Miquel d'Esplugues, molt amic meu i molt savi, autor d'un gran llibre que es diu La vera efigie del Poverello. Malauradament per nosaltres, el Pare Miquel d'Esplugues ja fa anys que es mort. (I)

Jo crec que a Catalunya el Pessebre devia inventar-lo -sense saber que ja estava inventat- un home que vivia en una ciutat antiga on abundaven més les pedres ~~sus~~ que no pas els arbres; un home que enyorava la verdor joiosa dels arbres i els prats.

Jo m'imagino aquell home vivint solitari en un carrer estret, vell i mancat de sol. Això tal vegada passava a mitjan del segle XVIII perquè aquesta dels Pessebres es tradició molt vella -del contrari no fora tradició- que ja a Olot de fa molts ~~anys~~ i molts anys fan figures que tenen molta anomenada.

Jo m'imagino aquell home en un pis molt gran, molt fosc i moblat amb pocs mobles: un llit per a dormir, unes poques cadires, una taula per a menjar, una altra taula per a escriure i llegir, un armari per a la roba i en el qual hi havia més llibres que roba. Car aquell home no vivia pas del tot sol: tenia la companyia dels llibres, que es una de ~~les~~ millors i recomanables companyies.

Aquell home jo l'imagino vell, amb el rostre mareit i llaurat pels anys, amb una perruca blanca i a la cua una llaçada negra com una oreneta, un barret de tres becs, mitges blanques, sabates amb civella d'argent i ~~bastants~~ bastó de pom daurat per a sortir a passejar pels glacis i els jardins de la ciutat els dies de bonança.

Jo l'imagino sol i trist de tan contemplar les pedres velles de la pluja i el sol de les anyades, sense frequentar cafès ni teatres, baixant a dinar i a sopar a una fondeta del barri i guardant-se a l'ampla botxaca de la casa una poma o unes avellanes torrades per a l'esmorzar.

(I) Exhaustit ja fa temps, crec que fora un gran encert reeditar el llibre del Pare Miquel.

de la taula es cobreixen amb un cobrellit ver a-
magar-ne les potes perquè no hi ha res tan trist com
les potes d'una taula.

A la paret s'hi posa un paper de seda blau, que represen-
ta el cel, i si s'hi vol donar més realitat, una realitat ben
relativa, s'hi claven uns estels de paper platejat i un de
més gros amb una cua que fa molt goig.

Al damunt de la taula cal tirar-hi ~~uns~~ un parell de senalles de sorra i escampar-les bé per a que
les figures que han de poblar el païssatge s'hi aguantin den-
se massa molesties. Ja veus de quina manera més senzilla tenir
la terra i el cel.

Un cop fet això cal construir les muntanyes ~~amb~~ amb es-
corça d'alzina surera i tapar les juntures amb grapadets de
molsa. Després s'emplena amb terra la tapa d'una capça de fusta
o de llauna i s'hi sembre una mica de blat per a llevar
monotonia a la planura. Després cal obrir els camins necessa-
ris per a poder anar de la muntanya al pla. O del pla a la
muntanya, com vulguis. I amb troços de vidre i paper de plom
del que serveix per a embolicar la xocolata simular un riu i
posar-hi un pont per a que les figures de fang puguin ~~passar~~
passar-lo sense mullar-se. Llavors les treuen d'una gran
capsa de fusta, que es on dormen la resta de l'any guarda-
des entre encenalls per a que no es trenquin si tenen ma-
la jeia. i a l'interior de l'establia hi posen el Jesuset,
la Verge, Sant Josep, el bou i la mula, i en l'exterior de
l'establia, penjat d'una petita anella, l'àngel que indica amb
la seva presència que aquell, malgrat la seva pobresa, es ~~l'edifici~~
l'edifici més important del Pessebre. I en l'extrem oposat,
dalt de tot d'una muntanya per a fer veure que encara son
lluny hi situen els tres reis d'Orient, a cavall i acompanyats
d'un seguici de patges molt lluits.

Després toca el torn a les altres figures que no tenen
tanta importància però que, quan meme, també son importants:
una dona que fila un borrallo de cotó fluix; una altra que
cus ~~un~~ un minúscul retall de roba blanca però-veuràs: en a-
quell mon del Pessebre, que es mon de miracle, ~~no~~ no hi han
impossibles, ~~que~~ - cus sense agulla i sense fil; una altra
que renta amb una petita pala de plom, agenollada al costat
d'un riu de vidre que ni arriba a riuet: una altra que porta
dos pans damunt del cap, a guisa de barret: un caçador
que no està per adoracions i caça per no haver d'anar a comprar
carn a la botiga: un pagès carregat amb un feix de
llenya: un pescador de canya assegut a la vora del riu, que
deu ser francès - el pescador, no el riu - perquè a França, Lu-
cette, mai no hi he vist riu, rierol, torrent o llac sense pes-

cador de canya; un altre pagès amb un parell de pollastres; un altre que llaura amb una parella de bous; un altre que, prop de la caseta, cava l'hortet; un altre que cavalla un ase; un altre que du un indiote i a l'indiote, de tan anar cap per avall, li ha pujat la sang al cap; un altre que sega, sense tenir res per segar, amb una falç de plom petita com una agulla de corbata; un pastor amb un cabri-det ~~blanc~~ blanc al coll a tall de bufanda; uns pastors que escolten les paraules d'un angel i callen embabiecats perquè no sabrien què dir-li car no estan acostumats a parlar amb els angels.

I molts altres que ara no recordo i que demà, quan et parli d'ells, ja procuraré recordar per a que tu els vegis bé, car, malgrat la seva condició social tan humil, tots són personatges dels que mai no en veuràs cap pels carrers de Lavaur.

Has de pensar que el del Pessebre es un mon de vida singular, digna de totes les lloances. ~~Vas dir~~ un mon molt bonic i, sobretot, més inofensiu i tranquil que el de les humanes criatures. Veuràs: no paguen impostos, no tenen 600 i per tan no es maten corrent per les carreteres ni fan pudor de gasolina, no juguen al tiercé ni a les quinielas, no fan eleccions ni guerres.

Si ara fos aquí Salvador Vilà...

Que quí es Salvador Vilà? Un amic meu, i ja està dit tot. Altrament, com que la meua amistat no es prou per a que tu sàpigues de quí es tracta, et diré que Salvador Vilà, que avui també es a França, era ceramista tot l'any i pessebrista així que s'apropava Nadal. ~~xx~~ Quins magnífics pessebres feia Salvador Vilà, arriarenc i bon home!

Quan ja tot es fet i posat al seu lloc cal anar a encendre la llum, o sigui: cal il·luminar el Pessebre, car es a la nit quan fa veritablement bonic. Es que la ficció, saps?, necessita sempre la llum artificial.

La il·luminació depèn dels mitjans i el bon gust del pessebrista. Generalment hi posen candeletes. Algunes vegades hi ha llanternes amb vidres grocs o blaus per a simular el dia i la nit. Per tot això de la lluminotecnica comprendràs perfectament que el Pessebre tingui el privilegi de que mai no hi plou, ~~o sigui~~ privilegi que es una calamitat per als pagesos. Però com que al Pessebre hi han arbres, camps i prats es de suposar que també hi plou: de nit, quan ningú no ho veu perquè tothom dorm, car no hi ha tavernes ni cafès per ~~anar~~ anar-hi a perdre el temps cridant i discutint.

T'he de dir que hi ha gent tan beneïda que al Pes-

sebre hi posa una locomotora o bé un automobil o bé un avió. Però això, sortosament, no passa sovint i els que tenen un xic d'enteniment donen al Pessebre un tò graciosament ingenu i sense anacronismes de cap mena.

Quan tot es llest ho cel-lebren amb una gran cantada de villancets que es repeteix cada nit-el Pessebre dura fins la Candelera que "si riu el fred es viu i si plora el fred es fora"-sobretot la de Nadal, que ~~savola~~ n'es la festa major.

I veuries que amb les candeles o les llanternes enceses i amb el paissatge nevad de farina el Pessebre fa bonic de debò. I els petits canten i els grans els acompanyen amb simbombes i aldufes.

I sempre hi ha un vell com aquell del qual et parlava abans que, per obra i gràcia d'aquelles cançons i d'aquell paissatge humil i aquella alegria, sent que una dolça onada de tendresa el corpren i oblida totes les asprors i crueltats del nostre miserable mon de cada dia.

I és que ser infant, Lucette, es una gran cosa, però això no ho sabem fins que ja no som infants.

ELS PERSONATGES

~~ELS PERSONATGES~~L'infant Jesus

Com totes les figures del Pessebre, Jesus es de fang. Però veuràs, com que es tracta de Deu es de dimensions més grosses que les altres figures. Això de que un infant abat de naixer sigui més gros que un home o una dona d'anys sembla un xic estrany, però no podem permetre'ns el luxe de fer comentaris si volem evitar la irreverència. Altrament, si la nostra vida de cada dia es plena de misteris pots pensar què passarà amb la vida de Deu.

Hem, doncs, d'acceptar que el Jesuset del Pessebre, essent una criatura, tingui unes dimensions extraordinàries.

Malgrat el fred, està tot nu ~~amb unes mantes~~ damunt la palla del bressol. Les cames i els braços enlaire, somriu: es que no sap que ha nascut en un món d'odis salvatges en el qual l'home es llop de l'home i de la vida, que podria ser clara i serena, n'ha fet una lluita negra i feròç; es que pensa que la festa major del Pessebre durarà sempre; es que no sap que l'esperen la corona d'espines i la creu.

Té els ulls negres - totes les figures els tenen igualment negres, car deu tractar-se d'una raça que desconeix els ulls blaus - i la boca es una pinzelladeta vermella. En l'occiput, distinció de la qual no gaudeixen les humanes criatures, té un buid per aguantar-se la corona, que es un filferro daurat. Està pintat d'un color de rosa veritablement sobrenatural, tal vegada degut a la seva naturalesa divina; car la ~~part~~ dels fills de l'home no té pas aquest color.

Naturalment, com que es tracta d'un ésser superior dotat de totes les virtuts, no es gens vanitós: per això ha volgut naixer en el nostre món i en una humil establia. Ell, però, sap segur que es l'heroi del Pessebre, el protagonista, i aquesta certesa li fa accentuar el seu somriure

La Verge

La Verge del Pessebre està assegurada no sayem ben bé en què. No deu ser en una cadira ni molt menys en una poltrona car aquests estris mai no formen part del mobiliari de les estables. Es, però, singular que la majoria dels pintors, del Fra Angèlico de Fiésole a ~~Murillo i Tiziano~~ Leonardo, han representat gairebé sempre assegurada més que no pas ascendint al cel tota voltada d'àngels que sols tenen cap i unes petites ales per a poder dur ben alt el cap, tal vegada dic jo - per a donar-nos una lliçó als homes: cal dur el cap ben alt; cal que l'home tingui una mica d'ales, encara que no es vegin.

Quan les humanes criatures fan un acte de bondat o una obra de bellesa senten un benestar espiritual que no pot sentir tothom i pensen: No he ~~conseguit~~ sabut fins ara que jo també tenia ales.

Indubtablement el que la Verge estigui assegurada deu ser un privilegi dels poetes que la cantaren. Assegurada en la nit nadalenca de Betlèm, que es nit d'alegria, i assegurada-i retuda-en el capvespre dolorós del Gòlgota. Assegurada, com totes les mares, prop del bressol i assegurada amb el fill mort a la falda.

La Verge del Pessebre porta una corona platejada, que es un petit cercol de plom com el del seu espòs, un mantell blau que li va del cap als peus i, sota del mantell blau, una mena de sajal blanc.

La Verge del Pessebre té, com totes les altres figures, la carn de color de rosa. I els cabells de color de caoba. i els ulls son dos piquets negres fets a punta de pinzell.

La Verge del Pessebre-que per a fer-la més humana, més propera, l'escultor l'ha fet de fang, com totes les altres figures del mon del Pessebre, que es mon de somni-sembla trista. ~~Now, however, the figure of the Virgin Mary is made of clay, like all the other figures of the Nativity scene, which is a dream-like world.~~ La seva tristesa no es gens d'estranyar. Veuràs: no tenir casa, haver de fer una vida nòmada confiant en el bon cor de la gent, que es confiar en ben poca cosa, haver de xoplugar-se en un estable per acomplir un acte de tanta grandesa com es el de donar vida al fill no es pas massa plaent ni joïós.

I això que la Verge del Pessebre encara no sap una cosa: que haurà de fugir amb el fill i l'espòs vers l'Egipte per culpa d'un rei que té la mania de matar tots els infants.

Es veu que l'haver de fugir ja vé de lluny. Sortosament per a la Verge del Pessebre-i per al Jesuset-en aquells temps els reis no estaven tan civilitzats com ara i no tenien avions.

Sant Josep

Sant Josep es el marit de la Verge Maria pero no es el pare de Jesus. Tu no ho deus entendre això i temo que ~~cap~~ tampoc no ho entendràs quan t'ho ensenyin "a doctrina", car hi ha coses que els infants no les podeu entendre. Pero quan seràs gran, si ets intel·ligent i sensible com crec que seràs estic segur que ho entendràs. Es, com t'ho diria jo?, es com una cosa de diumenge que la pobra gent massa arrelada ~~se~~ a la pobra vida dels dies de cada dia no ~~cap~~ ~~es pot explicar~~ sap explicar-se perquè toca massa de peus a terra ~~passa~~ no creu en el mon de la meravella.

A Sant Josep l'humil escultor l'ha representat dret, amb el cap un xic acotat tal vegada pel pès de la corona, i amb la vara florida a la mà. Sant Josep es un home vell casat amb una dona jove, cosa sempre perillosa, pero ell es Sant i ella es, com qui no diu rès, la Verge Maria i el que en nosaltres fora un disbarat com una casa no ho es entre els Sants, que tot ho fan bé i per això son Sants.

Sant Josep vesteix una túnica groga com els encenalls i un mantell morat com un cel de capvespre. Té una cabellera grisenca, barba i bigoti i un posat trist i las.

Ja deus saver que Sant Josep era fuster i jo ja t'he cantat les excel·lencies d'aquest ofici, que em sembla un dels més dignes i que té tanta bondat, tanta honestedat que em fa l'efecte que tots els fusters han de ser una gent molt com cal.

Sant Josep devia ser un fuster de poble. Devia treballar el necessari per a guanyar-se la vida amb molt compte de no allargar més el braç que la mànega. Devia tenir l'obra-dor en una sala tota blanca, a peu plà, plena de llistons, d'encenalls, d'estris a mig fer: escales, cadires, taules, llits, armaris. Aquella sala devia fer una olor molt agradable de fusta ribotejada.

Sant Josep, n'estic segur, devia ser un home senzill, humil, bon jan, sense grans ambicions, sense grans inquietuts; un home resignat al seu viure gris i sense sotracs i placidament ~~monòton~~ monòton; un home temorenc de demanar massa coses a la vida.

Mai no podia esperar-se un destí tan brillant i espectacular: ser l'espòs de la Verge Maria, mare de Deu. Tal ~~vegada~~ vegada hi ha estones que creu que el matrimoni ha destruït la seva vida. Ell no es un home d'aquests que els agrada donar-se importància i tot el que li passa d'un quan temps ençà li sembla massa extraordinari i ho creu excessiu i li vé gran i enyora la vida d'abans, tan grisa, tan igual, pero tan agradable, a la fusteria,

Però com que es un home molt bò es resigna al seu destí brillant que l'ha tret de la mediocritat en que fins llavors havia viscut. I sent una tendresa infinita envers la jove esposa i envers l'infant diví. I li fa l'efecte que es el pare de tots dos.

Quí sap si Jesús, quan fou més grandet, en lloc de dir-li pare li deia:

-Avi.

I si fou així, segur que Sant Josep devia respondre amb un somriure amarat de bonhomia.

El bou de l'establia

El bou de l'establia, que no savèm ben bé si fou un bou o bé una vaca, es l'exemplar més important, més il·lustre de la seva raça. I això es lògic car no'cada dia pot evitar amb el seu alè que un Deu acabat de ~~renàixer~~ mori de fred.

El bou de l'establia està apegut: perquè un bou de la seva categoria pot permetre's tots els luxes i perquè la seva alenada càlida arribi més aviat al nadó.

El bou de l'establia es pintat de ros, d'un ros de sabata: de sabata de dia de festa, es clar.

El bou de l'establia està molt orgullós, molt content de que aquell matrimoni nómada s'hagi acollit a casa seva aquella nit de Desembre nevat-ell no sap que fou per a santificar així la humilitat i la pobresa- i que a casa seva hi hagi nascut tot un senyor deu. Segur que, de tan orgullós, no voldrà treballar més.

El bou de l'establia es sent plè ~~de~~ de respecte davant d'aquell infantó somrient que, dintre el bressol, sembla talment un pom de roses i emplena de resplendor l'establia.

Després mira amb menyspreu les altres figures del Pessebre-a totes menys les de la Verge i Sant Josep, ja no cal dir-ho-i pensa:

-Pobra gent! No saben que aquesta nit jo he inventat la calefacció.

I llença una gran alenada calenta damunt del cos nu del Jesuset.

La mula

La mula es grisa, d'un gris de cendra de tabac dolent, i està un xic estranyada que l'atzar li hagi cercat un bou per parella.

A més a més li fa una certa gracia que el bou tingui banyes, ~~admirant~~ adminicle que, com ella es de mena ingenua i no té lletra, no en comprèn la utilitat. Ni compren que el bou s'ofengui quan li parlen de les banyes.

Després de molt rumiar, la mula arriba a la conclusió que els bous son una gent carregada de manies. I decideix no dohar-li massa franquesa. Per això, en lloc de restar al seu costat ~~prefer~~ prefereix que hi hagi, entre ella i ell, el bressol del Noi de la Mare.

La mula també l'han figurat apeguda pero no perquè estigui cansada: per no ser menys que el bou. I perquè així pot contemplar millor el Jesuset de fang i escalfar-lo amb més dalit, fent la competència al seu company de la testa

ornada amb aquelles banyes que no pot contemplar sense ~~somriure~~ somriure. (Per a subratllar millor el somriure l'acompanya d'un moviment de les orelles erectes que al bou no li fa cap gràcia)

La mula, val a dir-ho, està gens descontenta d'aquell esdeveniment meravellós. Sempre es millor restar a l'estable donant escalf a una criatureta que acaba de naixer que no pas ~~anar~~ anar pels camins a cops de tralla sota la pluja o la neu arrossegant un carro massa carregat o bé llaurant cançonera, junyida a la rella que esquinça la terra dels camps.

Fins i tot et diré que de tot allò que passa, malgrat no acabar-ho d'entendre-per la raó de ser mula-se'n sent una mica protagonista i té l'esperança de que la Historia no l'oblidarà.

Adhuc li sembla que pel fet d'haver donat l'escalf a aquell infant condemnat a un destí tan bell i tan tragic, Deu podria el castig de la seva mala fama: tossut com una mula.

L'angel de l'establia

Naturalment, l'angel de l'establia no toca de peus a terra: perquè la terra es un lloc d'abominació i perquè l'element natural dels angels es l'aire i per això ha estat dotat d'ales. Les de l'angel del Pessebre son de cartó i, pintades amb purpurina, li donen categoria d'ésser estrordinari.

Val a dir la veritat, cosa que sempre cal dir si no ens ha de tocar rebre: malgrat fer tan goig i donar-li tan prestigi, les ales no li serveixen per a volar-els angels de fang no volen-i s'aguanta dalt del suro del portal de l'establia gracies a un petit clau de ganxo que du clavat entre els omòplats sense pintar per a estalviar la pintura.

L'angel de l'establia té una cabellera rossa i ~~discreta~~ discreta, dos puntets negres que son els ulls, una ratlleta roja que es la boca.

L'angel de l'establia va vestit de blanc, tal vegada perquè a la gent li ha agafat la mania de que aquest color simbolitza la puresa, i els seus peus, ~~de~~ dues taques de color de rosa, es perden en un nuvol tan blanc que sembla una ditada de nata.

L'angel de l'establia té els braços oberts i aguanta una tireta de paper en la qual hi ha escrites les paraules "Gloria in excelsis Deo". (Del "i pau en la terra" val més no parlar-ne)

Posat així damunt del portal per a indicar als forasters el lloc de naixença del Jesuset, l'angel es el pri-

mer anunci que ~~seu~~hi ha hagut al mon.

Heus aci perquè goso proposar que els agents de publicitat el nomenin el seu patró.

La dona que fila

Aquesta es una dona que,assegada davant la porta de la seva casa de cartó, fila. La casa es propietat de la filadora. Veuràs: en aquell petit mon meravellós de fang pintat, cartó i escorça surera no hi havia ~~assumida~~ lloguers ni contribucions, ni impostos ni cédules ni altres negocis bruts de la mateixa mena- no estaven civilitzats, saps? - i cada figureta de fang es trobava la casa feta. Mon meravellós sense màquines ni tecnócrates.

Malgrat que es molt difícil precisar els anys de les figures del Pessebre, aquesta que fila es una dona de mitja edat, que es l'edat que fa menys gracia a les dones.

Els cabells son grisos, d'un gris de cendra mollada, pentinats amb ratlla al mig i nuats ~~nuats~~ en forma de castanyeta damunt l'occiput. ~~Vesteix, talment com una~~ Vesteix, talment com una corista de sarçuela, un gipó negre, una faldilla ramejada, es-pardenyes de betes, mitges blaves i, creuat damunt del pit, un mocador groc amb pics vermells que volen ser ~~flors~~ floretes.

La filosa es un trosset de filferro: el lli, un pessic de cotó fluix i del qual penja el fus, que es de fang i es com una excrecencia del pessic de cotó fluix.

De tan filar, aquesta dona deu tenir el llavi inferior deformat pero l'escultor o bé no ho ha sabut veure o bé ha volgut embellir la filadora.

Aquesta dona, de tan en tan, mira unes gallines que li fan companyia i terregen al seu devora; de tan en tan mira amb una certa inquietut vers l'interior de la casa de cartó: es que té l'olla al foc i no sap que li tindrà mentre duri el Pessebre i mai no bullirà.

Aquesta dona que fila es tan de fang, i en això s'assembla a moltes humanes criatures, que viu d'una manera massa material: menjar, dormir, treballar, arraconar diners. Ella no hi està per miracles ni meravelles. Ella no el sent l'encis dolcissim de Nadal. Ella té de la vida un concepte aspre, lleig, cantellut, amarg i li plau dir sovint que "aquest mon es una vall de llàgrimes", que "la caritat ben entesa comença per ~~l'imiteix~~ imateix" i que ~~el~~ "primer es ~~la~~ l'obligació que la ~~devoció~~ devoció".

Per això avui, mentre els angels van volant pel cel ingenuament arbitrari del Pessebre, ella, pobra dona que desconeix la mel de la fantasia, mormora:

-La gent de seny no creu en miracles.

I segueix filant talment com si la nit de Nadal fos una nit qualsevol.

Un indiots

L'indiots, que a Catalunya també nomenem gall dindi i vo-saltres, francesos, dindon, es bon xic més gros que les gal-lines i els galls, té les plomes negres tacades lleument de blanc i en lloc de cresta un apendix granellut i lívid. Té els ulls negres amb unes palpebres d'un blanc blavós, estriades de sang.

El gall dindi o indiots té cara de vella enmantellinada i es una bestiola nadalenca per essència i potencia.

Durant la resta de l'any diries que no existeixen, ~~can~~ car no en veus enlloc, però així que s'apropa Nadal apareixen com per art d'encanteri: els veritables en grans ramats menats per un home armat d'una canya ~~na~~ molt llarga que els fa passejar-passejen amb un aire més avorrit! -per les places i carrers de Barcelona: els de fang del Pessebre, en les pabades de la fira entre Sants Joseps, angels i reis de l'Orient, que mai no s'havien vist acompanyats per una fauna com aquella.

Els indiots, ni els de carn ni encara menys els de fang, no canten, i en lloc de cantar fan, amb una veu aflautada i molt ridícula: glu-glu-glu-glu-glu. I els galls els esguarden amb menyspreu perquè no tenen una cresta tan el·legant com ells i perquè no saben anunciar les hores amb un sonor ~~sonor~~ Quiquiriqui. Fins i tot més d'una vegada han suspitat que els indiots son galls disfressats que volen fer broma. Llavors el menyspreu esdevé indignació. Els galls, com li passava a Don Joan, han estat sempre, uns animals molt orgullosos.

L'indiots es una pobra bestiola tímida i poruga que es troba forastera entre les altres bestioles del corral. Sobretot el gall l'espaordeix i li sembla completament absurd: aquells crits, aquell donar-se importància, aquell em-paitar les gallines sense mai no cansar-se!...

L'indiots es més tranquil, més reposat. Deu ser per això que hi ha ~~can~~ homes que volen fer el savi i tenen cara d'indiots.

En el món del Pessebre passa una cosa semblant i quan les gallines i el gall li pregunten amb estranyesa:

-Quí ets tu?,

ell, pobrissó, tornant-se vermell, tan sols pot respondre:

~~can~~ -Soc un indiots.

Ja n'hi ha prou, es clar. Què més ha de dir. Les gal-

lines, pero, malgrat ser xafarderes de mena, no l'han entès i s'han allunyat d'ell. De llavors ençà la bestiola viu isolada i es mirada amb recel. Això l'entristeix qui-sap-lo, car es sociable i li plau ~~à la seva~~ fer bones amistats. Però s'ha de resignar al seu destí perquè no vol bromes amb el gall, que ja sap que té cua de palla, que es com dir ~~mal geni~~ mal geni, i per un tres i no rès es baralla.

Fins que un dia els infants de la casa on viu el mon meravellós del Pessebre deixen damunt la sorra la felicitació del vigilant, que es una décima molt bonica en un crom molt bonic que el vigilant, o sigui l'home que vetlla mentre els altres dormen, dedica als estadants de les cases esperant la propina, que vosaltres nomenau pourboire, de les estrenes.

En el crom de la felicitació l'indiot de fang del Pessebre passà per alt la décima-perquè no sabia llegir-i restà meravellat contemplant el crom en el qual hi veia al vigilant vestit de les festes i amb una gorra galonejada molt llampant, que talment semblava un capità general; i la Verge i Sant Josep i el Jesuset dintre de l'establia: i una capça de cigars de l'Havana, molt enfaixats, que feien goig de debò: i un meló daurat; i uns raïms que si no eren daurats poc se'n mancava; i un gran feix de neules embolicades en una paperina de color de rosa; i unes barres de torrons de totes menes; i unes ampolles de xampany i malvasia. I en un lloc d'honor hi veia un indiot tan identic a ell que li feu l'efecte que s'esguardava en un mirall.

I pensà que quan el pintaven en un crom tan bonic com aquell i entre personatges i coses de tanta categoria no devia pas ser un qualsevol ni, per tan, mereixia el menyspreu de les altres bestioles de ploma del Pessebre.

I de tan satisfet que es sentia, si no hagués estat de fang hauria fet la roda, que es la manera que tenen els indiotxs de convertir la roda en un ventall.

Un pastor que toca el sac de gemecs

El sac de gemecs es, com el seu nom indica, un sac. Aquest sac es fet amb la pell d'una cabra-val a dir que no ho sé segur si, efectivament, es tracta de la pell d'una cabra o bé de la de qualsevol altra bestiola per l'estil-i està foradat per dos o tres brocs: un amb una bocueta que, aplicada a la boca humana, serveix per a insuflar-li el vent, car si el sac no es ben plè de vent no canta-i dos més, plens de forats i més llargs, com les flautes, i en forma de trompeta. L'un d'aquests brocs es en la part superior del sac per a així estigui més prop de la boca i els altres dos en la

part inferior per a poder aplicar els dits damunt dels forats i fer-hi neixer l'enfilall de la melodia. T'ho explico així, d'aquesta manera un xix massa rudimentaria, per a que faci's l'esforç d'entendre-ho una mica. Valdria més, es clar, que t'ensenyés una gaita pero en venir a passar l'estiu a França, amb les pressses vaig oblidar-me de comprar-ne una per a poder-te-la ensenyar.

El que no puc explicar-te es l'origen d'aquest instrument ~~manmanman~~ musical, car la meua ciència no arriba a tan. A Catalunya, on es una cosa exòtica, en diem un "sac de gemecs". I a Galícia, que es una terra que recorda un xic la vostra Bretanya, gaita. Així com la tenora es un instrument consubstancial amb la sardana, la gaita ho es amb la munyeira, que es la dansa i el cant, si no m'erro, dels gallecs. Tinc entès, també, que fa un gran paper a Escòcia, i en l'exercit anglès la toquen uns soldats vestits de coloraines que duen una mena de faldilletes molt curtes i el genoll nu.

A Catalunya la gaita s'hi sent un xic forastera, com s'ho deu sentir a Betlèm. I com que el Pessebre té un inconfusible accent de catalanitat, aquest pastor que toca el sac de gemecs-o la gaita, com vulguis-es mirat amb molta estranyes per les altres figures de fang. I fins i tot per les bestioles, que estan molt estranyades d'aquells xiscles tan estridents. En la d'aquest pastor del Pessebre hi han veus de tendresa i clams de dolor: perquè deu saver que despres de l'alba de Betlèm vindrà el capvespre del Gòlgota.

Un patge del seguici dels Reis

Aquest patge va vestit d'una manera molt graciosa. Porta un turbant que es... com t'ho diria jo?,... que es com una mena de tovallola lligada a l'entorn del cap: una mena d'ermilla blava, més llarga i més estranya que les que usavem fins fa poc perquè la del patge arriba fins als genolls i perquè té unes maneguetes tan curtes que no arriben al colze, cosa que no em sembla massa pràctica quan l'hivern fa de les seves pels camins del mon. L'armilla, per a que faci més goig, té un fístó daurat. Porta una camisa blanca molt blanca i unes calces d'un color de rosa molt encès curtes fins als genolls i gonflades com les de jugar al golf. I calça unes babutxes grogues que, malgrat la caminada, mai no s'han embrutat de fang. Aquest patge va al davant del seu rei i, com que ha d'anar a peu i el camí es llarg, pensa per primera vegada que l'ofici de rei es una gran cosa car

sempre tenen l'aventatge d'anar a cavall. I això: el pensament dels patges que van a peu, sempre es un perill per als reis. Veuràs: convencer-se de la propia inferioritat, de que hi ha qui viu millor que nosaltres mai no es massa plaent.

Tal vegada, de retorn a casa-i això no hauria passat si no hi hagués hagut el viatge a Betlèm-aquest patge conspirarà contra el seu rei.

L'home que porta un feix de llenya

Heus aci un home corbat, porta un feix de llenya. Com passa amb totes les figures d'aquest bell mon de fantasia, es difícil precisar els seus anys. Cal suposar que no es massa jove car els joves, adhuc en els Pessebres, es dedi uen a altres quefers que el de portar llenya.

Aquest home vesteix un gec curt, negre; una camisa blanca: una faixa vermella-malgrat l'hivern i els anys deu ser un home fort perquè no usa armilla...o potser, per pobre, no en té-unes calces curtes de tò blavós, unes mitges blanques que deuen ser de llana i unes espadnyes de betes. Aquest home s'abriga el cap amb una barretina vermella que sembla una cresta. La barretina es, com si diguessim, la cresta de l'home.

Jo crec que en temps de Jesus els pagesos de Judea desconeixien la barretina i les espadnyes de betes, pero cal pensar que l'escultor d'aquestes figures no ho sabia o bé era molt ~~castellà~~ català i gracies a l'indumentaria volia honrar Catalunya.

Aquest home, com t'he dit, porta un feix de llenya a l'esquena. I deu pesar-li molt car es molt més gros que ell i l'obliga a caminar bon xic torçat sota el pès. No et pensis: el feix de llenya son uns quants branquillons d'espigol lligats amb un fil. Pero per a quedar bé ha de fer veure que el feix pesa com si els branquillons d'espigol fossin branques de pi.

Estic segur que aquest home, si podés, es a dir: si no fos el malpensar de la gent, deixaria el feix de llenya a terra i reposaria una estona pero no pot fer-ho: perquè es de fang i està condemnat a l'immobilitat, i perquè du el feix clavat a l'esquena amb un clauet.

Aquest home camina-bé, tu ja m'entens-per un camí traçat al peu d'unes enormes ~~de suro~~ ^{muntaanyes} al costat d'un riu de vi-dre.

On va aquest home amb el feix de llenya? Aquest home va a l'establia on Jesus es nat.

Aquest home ~~es~~ es de molt humil condició i ha de treballar per a mal viure. Aquest home no té temps de frequentar el

temple i els sacerdots el miren de cua d'ull i el tenen per un heretge, per un descregut. (No dic un mal cristià perquè en aquells temps, saps?, de cristians encara no n'hi havien)

Jo puc assegurar-te que es home d'una gran bondat que estima la rectitut i la justícia i que, malgrat la seva pobresa, té sempre obertes les portes de casa seva als més pobres que ell.

Aquest home no ha volgut saber que aquella tan bella nit de Nadal, que fou la primera de totes les nits de Nadal, havia nascut un Deu. Aquest home sols ha volgut saber que havia nascut un infant pobre que estimaria als pobres i que en una nit nevada com aquella devia tenir fred.

I en lloc de desentendre's del drama, com fan i faràn tants altres, ha deixat el seu treball, ha anat al bosc, ha tallat i collit un feix de llenya i el porta a Betlèm per a que el petit Jesus tingui un xic d'escalfor.

Un caçador

Aquest caçador de fang, que es, per tan, el més inofensiu dels caçadors, cobreix la seva petita testa amb un petit capell negre, porta un gec i unes calces de color fosc, i, tal com pertoca a l'exercici de correr boscuries i muntanyes, polaines. J, es clar, porta un sarró per a posar-hi el que caci: un sarró que moltes vegades, com passa amb tots els que es dediquen a aquest esport, deu retornar buit a casa. I porta, ja no cal dir-ho, l'escopeta, una escopeteta de plom, car si no hi havia escopeta no hi hauria caçador.

No et sabia pas dir, Lucette, si aquest caçador es un ric desvagat que caça pel pler de disparar uns quants trets o bé si es un pobre que, per a poder menjar, es veu obligat a llevar la vida a unes bestioles de pel o de ploma amb les quals no es pot pas dir que hi estigui ressentit personalment.

Més aviat em sembla que es tracta d'un desvagat, d'un home que no sap com passar les hores.

Aquest home, val a dir la veritat, no deu pas ser massa intel·ligent. Ho dic perquè encara no ha descobert una cosa elemental per a un caçador: que en el paissatge del Pessebre no existeixen els ocells i si hi ha algun conill es de fang i els de fang no poden matar-se. El pitjor que els hi pot passar es que caiguin a terra i es trenquin. Per això els conills del mon singular del Pessebre son més valents que els del nostre mon real: perquè saben que l'escopeteta ~~del~~ de plom del caçador no pot fer-los-hi cap mal.

Deu, per a castigar la beneiteria d'aquest pobre home,

l'ha condemnat a estar sempre en actitud d'apuntar ~~sempre~~ i mai no desaparar. I el temps passa-un temps molt limitat que cada any té, pero, una ressurrecció- i ell no n'heu esment.

Vet ~~ara~~ aci com nasqué l'esport inútil, i al qual certa mena de gent dedica tantes energies malversades, de matar el temps.

Un pagès que cava

Aquest pagès també porta barretina, car el patriotisme de l'escultor que el creà es veu que es un patriotisme ~~subterrani~~ tan arrelat que no el priva de l'anacronisme.

Aquest pagès, malgrat el fred que fa al Pessebre-les muntanyes de suro estan nevades de farina-va en mànegues de ~~cau~~ misa. No en deu tenir tan com en tenim tu i jo, de fred, que no ens movèm de la vora del foc. O bé se'l deu fer passar treballant, que es, segons diuen els que no treballen, la millor manera de ferse'l passar.

Aquest pagès calça esclops, uns esclops de color groc per a que així semblin més de fusta veritable.

Aquest pagès també du faixa-vermella, com totes les que es veuen al Pessebre-que pel què es veu entre els pobladors de Betlèm contemporanis de Jesus era una moda tan estesa com la de la barretina.

Aquest pagès empunya un cavec amb les dues mans, que es com, segons tinc entès, s'ha d'empunyar: un petit cavec de plom que encara no deu haver tocat la terra, ~~si no la terra~~ ~~any~~, car es veu net i polif com si acabés d'eixir de la ferreria.

Aquest pagès té un petit camp. Ningú no li ha dit encara que "la terra es del quí la treballa", perquè això en aquells temps sí que puc dir-te que no era moda. Malgrat saber, pero, que no es d'ell, la treballa o sigui la fanga, la llaura, la cava, la sembra. I hi deu collir patates, broquils, cols, enciams, tomaquets. No puc dir-t'ho amb precisió perquè al pagès, com a totes les altres figures, sols el conec de vista.

El que sé segur es que cava. Cavant, cavant potser alguna vegada es desenterrada l'estatua d'un deu antic-com ha passat a Tarragona-o bé un tresor amagat. Pero les més de les vegades cavant, cavant l'home troba el millor que pot trobar-se en la vida: el fruit del treball de cada dia.

Aquest pagès està amb el cavec enlaire i no acaba de ~~seu~~ clavar-lo en terra. Saps perquè? Perquè veu com la majoria de les figures se'n van a Betlèm a adorar el deu infant. ~~Per~~ I ell també voldria anar-hi.

Ell, pero, ha de treballar, ha d'aprofitar tots els

quarts de jornal car la vida dels pobres es dura i feixugai no poden passar el temps en adoracions. Cal pagar l'arrendament de les terres, cal vestir la dona i els fills, cal fer que a taula no manqui el pa.

Aquest pagès pensa -i li dol haver-ho de pensar-que primer es l'obligació que la devoció.

I suspira.

I, resignadament, clava el cavec en terra.

Un pastor que porta un bè al coll

Aques pastor porta un bè al coll. És a dir, un bè: un cabrit, que un bè pesaria massa i valdria més fer-lo caminar.

Aquest pastor vesteix una samarra feta amb la pell d'una ovella, unes calces negres i una mena d'espardenyes de cuir lligades damunt les mitges blanques. Es cobreix el cap amb un capell ~~samantí negre~~ negre per sota les ales del qual ixen uns flocs de cabells rossos.

Aquest pastor aguanta el cabridet amb les mans damunt del pit, una mà per cada dues potes, i el ventre tèbi de la bestiola li dona una molt agradable escalfor al coll, talment com si hi portés un tapaboques.

Aquest pastor camina molt decidit i va, com tants d'altres, a Betlèm.

Aquest pastor ha oït que l'aire de la nit lírica s'estremia de veus cantaires que anunciaven:

-Jesus es nat.

I ha pensat que en una nit com aquella els llops no gosaràn atacar el ramat. I ha agafat un cabridet, se l'ha posat al coll i se'n va a ofrenar-lo a aquell Deu infant que ha nascut en la miseria i ha de fugir, per culpa d'un rei Herodes, a passar l'estiu lluny de la seva terra.

Va content, car el cabrit l'abriga força. De sobte s'atura concirós i pensa:

-Quan tornaré, sense aquest abrigall vivent tal vegada tindrè fred i fins i tot es possible que arreblegui una pulmonia.

I esguarda el paissatge de cartó, suro muntanyenc i rius de vidre, tòt nevat de farina.

Després, decideix:

-Bah! Em quedaré fent companyia a la vobra gent fins que surti el sol i escalfi la terra del Pessebre.

Un pastor que toca el flabiol

Aquest pastor, si volèm jutjar pel seu aspecte, -i bé ho hem de voler, car no tenim altre element de judici- es jove. Això, la seva joventut, ens explica moltes particularitats

del seu tarannà de figura de Pessebre, de la seva psicologia d'home de fang. Hi ha coses que sols poden fer-les, pensar-les i sentir-les els joves. Quan hem posat anys, que es la cosa més trista de posar, i tenim seny i experiència i cabells grisos i un xic de ventre i un xic d'artritis, l'entusiasme, la fè, les il·lusions desapareixen i la flama generosa de la joventut s'apaga i tot té un desagradós i fred regust de cendra.

Per això a tu i a mi ens ha de plaure que aquest pastor sigui jove, puix gràcies als seus pocs anys ha fet una cosa molt bella que et vull contar.

Aquest pastor que, per a diferenciar-lo dels altres, nomenarem pastoret, té una mirada viva, uns cabells rinxolats-va sense rès al cap i un somriure torçat però molt joiós. (Es que que, en fer-li la boca, la ma del pintor tremolava)

Com els altres que hi ha escampats pel Pessebre, vesteix una samarra de pell de bè, una camisa blanca, una faixa vermella, unes calces fosques, una mena d'espardenyes de cuir lligades a mitja cama. Sembla talment un Manelic.

Tu, Lucette, no dèus saber quí es Manelic. Ja t'ho diré, que per això hi som i per això t'explico aquests contes lligats estretament amb el record de la meua terra de Catalunya, tan bella i tan estimada que la duc al cor talment com una rosa de sang.

Manelic es el personatge central d'un drama molt bò i rebò que escrigué el nostre gran Angel Guimerà: Terra baixa. Manelic es un pastor de l'alta muntanya que creu en les fades i en la bondat humana i sap matar llops i, quan el traeixen, també sap matar homes, que més d'una vegada son pitjor que els llops. El meu poble-vull dir els catalans-s'ha vist simbolitzat en aquesta bella creació. Del meu poble ~~corren~~ a les bones hom en fa el què vol, però quan empren la força i volen ajupir-lo, ni pel terror ho aconsegueixen, que sempre ve que es rebela i es redreça per a fer justícia i venjar els escarnis i els turments.

Aquest pastoret del Pessebre tan sols en una cosa es diferencia del Manelic: que en lloc de portar un bastó damunt de les espatlles per a reposar-hi els braços, tal com el representava l'actor Enric Borràs, porta un flabiol a la boca.

I no diràs quina n'ha pensat? Com que no té riquesa, que tot el que guanya, que es ben poca cosa, ho ha de donar a la mare, i com no té corders, ni pollastres, ni pans, ni formatges, ni feixos de llenya ni rès per a portar al nadó de Betlèm -que es tan pobre i està tan nu- i ell vol dur-li alguna cosa, s'ha recordat de les seves hores de la muntanya, quan

vetlla pel ramat sota els nuvols de paper
del cel del Pessebre i distreu la solitud amb les
tonades del flabiol, que son tan belles que
adhuc els ocells paren de cantar per a escoltar-lo.

I diu:

-Com que no tinc altra cosa, al Jesuset li donaré una
cançó.

I se'n va cap a Betlèm assajant-la pel camí.

I al seu pas les neus es fonen, els estels riuen
-o sigui: llueixen més, car el riure bò com una mena
de llum-i els arbres floreixen convertint la nit de
Desembre en una nit de Primavera.

La dona que renta

Aquesta dona vesteix una faldilla blava, d'un blau
bon xic descolorit per l'us i els anys, i un gipó ne-
gre damunt del qual s'ha posat un mocador de co-
loraines creuant-li el pit i que li cau en punxa a
mitja esquena. Aquesta dona, com totes les del Pessebre
-excepte la Verge- calça espadnyes de betes ne-
gres i mitges blanques. Suposo que aquest calçat
i aquestes mitges deuen formar part de l'uniforme
de la gent del pessebre que, fora dels tres reis i
llurs acompanyants ~~mar els reis i els seus acompanyants~~
~~solers~~ gent humil, gent de baixa condició social.

Aquesta dona té una singularitat que cal ne-
cessàriament esmentar: un ull més gros que l'altre
-el pintor devia estar distret-i això dona al seu
rostre un tic neguitós i estrany. Els cabells son ne-
gres d'una negror de quitrà i no puc dir-te com els
porta pentinats perquè els cobreix un mocador de co-
lor d'avellana torrada.

Aquesta dona està agenollada al devora d'un riu
de vidre, té les mànegues del gipó arremangades-puc
assegurar-te que no ho fa pas per coqueteria, que no
ho fa pas per ganes d'ensenyar els seus brpets de
color de rosa-i té, en una ma, un trasset de drap ~~blau~~
2/ blanc i en l'altra un petit picador de cartó pin-
tat de groc. La ma que aguanta el drap es inclinada
ran de terra o sigui ran del riu de vidre. La ma
que empunya el picador es aixecada enlaire.

Ja deus haver endevinat, perquè ets prou llesta
per això i molt més, que aquesta dona renta.

Com que en aquella època encara no s'havien in-
ventat els safaretx ni les fàbriques de rentar ro-

ba ni les màquines elèctriques per a rentar-la a casa, aquesta dona ha d'anar a rentar al riu, cosa que a l'hivern no deu fer gens de goig.

Aquesta de rentar es una feina molt feixuga, gairebé inútil-o sense gairebé-perquè el riu es de vidre i la roba mai no queda prou neta. I aquest trocet de drap blanc, com que tan sols té un mes per a rentarlo en el riu, cada any es més brut.

Tanmateix, hi ha feines en aquesta vida que valdria més no fer-les.

Un pescador

Aquest es un home assegut a la vora del riu, d'un riu de vidre, com tots els del Pessebre, per a que no s'hi ofegui ningú, damunt del qual s'allarga el braç d'un pont de suro per a que els homes i les dones de fang puguin passar d'una banda a l'altra.

Aquest home no renta, com la dona d'abans. No: aquest home pesca no sé si per esport o per ofici.

~~Aquest home pesca en una barca al riu, d'un riu de vidre, com tots els del Pessebre, per a que no s'hi ofegui ningú, damunt del qual s'allarga el braç d'un pont de suro per a que els homes i les dones de fang puguin passar d'una banda a l'altra.~~

Aquest home va en mànegues de camisa i porta un barret al cap, que es on arreu del mon s'acostuma a portar-lo: un barret pintat de groc per a que es vegi ben bé que es tracta d'un barret de palla.

Aquest home no deu saber que estem en plè hivern. O bé no deu tenir por de la neu-la farina-que ha caigut la nit passada damunt del Pessebre, O bé, quí sap!, tal vegada està una mica tocat de l'ala.

Aquest home contempla amb anguniosa atenció l'aigua de vidre i aguanta la canya de pescar-un filferro pintat de color de xocolata-de la qual penja un fil blanc de cosir.

Es de suposar-no recordo si exactament es així-ue al seu costat, a terra, damunt l'herba, té una petita cistella amb tapadora per a posar-hi els peixos. Si, com suposo l'hi té, suspito que la cistella deu tornar moltes vegades buida a casa. I això el desespera, car, pobre senyor, voldria pescar molts peixos cada dia i dels més grossos que cria el riu.

A aquest home avui li passa una cosa estranya. Està distret, oblida la pesca i si mira el vidre que representa l'aigua ho fa d'una manera maquinal, per costum, per rutina.

Aquest home no sap que la d'avui es la 183
nit de Nadal, perquè en aquella època aquesta festa
tan bella i tan íntima encara no figurava en el ca-
lendari. Aquest home, però, present que aquella no es
una nit com les altres i la seva pobra animeta de po-
bre home sent un encis que mai no havia sentit. I el
paissatge tan conegut del Pessebre-les cases de car-
tó, la molsa, les muntanyes de suro, la sorra, els ar-
bres, el riu de vidre-li sembla bell com mai no li ha-
via semblat. I li fa l'efecte que l'aire dolç de la
nit es plè de musiques i veus cantaires.

I està tan meravellat, tan esverat que pensa:
-A veure si es que m'estic tornant poeta.

I tornar-se poeta li fa molta por com en fa sempre
a tots els que toquen massa de peus a terra.

I, distret, no veu que per primera vegada des de que
ve al riu de vidre, té un peix al cap del fil: un pei-
xet de plom que giravolta com si estés empeltat de
baldufa per a cel·lebrar a la seva manera l'alegria
ingènua i pura de la Nit de Nadal.

L'home que fa una cosa lletja

Aquesta es una figura que no manca mai en cap Pes-
sebre i té la seva importància. Malgrat que sempre la
situin en un racó i allunyada de les altres figures. Es
l'esgarrapada irònica, la rialla burleta del "pesse-
brista".

Es la figura més humana, més baixament humana del
Pessebre i l'única que, per massa humana, trobem amb
més freqüència fora del Pessebre encarnada en qual-
sevol senyor Victor, Xavier, Pere o Joan: es el ~~xxx~~ grol-
ler, l'indiscret, l'inoportú, el bandarrot, el ~~xx~~ tan me
f..., el que "no fa compliments", el que diu i creu ~~xxx~~
que el respecte i la polidesa ja han passat de moda.

Aquest home està ajupit i té les calces tirades
avall. Aquest home fa una cosa lletja, una cosa que
no es correcte fer davant de la gent, una cosa, però, ne-
cessària que cal fer en un lloc reservat i sense tes-
timonis.

Aquest home no ho sap que avui es Nadal ⁿⁱ en vol
saver-ho. Aquest home no hi està per miracles, meravel-
les i encantaries.

Es un home practic, un home que s'enorgulleix es-
tupidament de no tenir cap ideal, de no creure en res
que no sigui el dos i dos fan quatre sense saber que
hi ha imprevistes circumstàncies de la vida-la nada-

lencia n'es una: la més meravellosa-que dos i dos poden fer cinc. Ell es un home que tira al dret trepitjant i ~~exorn~~ empentejant, als que, per més intel·ligents i més pulcres, van davant. Aquest home sempre va a la seva, que sempre es la dels altres. Aquest home diu que els escrúpols morals i els materials son fallornies. Per això fa el que no fa ningú que sigui un xic correcte. Per això es l'únic foraster del Pessebre i l'han arraconat entre uns matolls de bruc amb la seva animalitat inferior, de rustre, com diuen vosaltres. Aquest home no es de temps del Pessebre: es del nostre temps.

I no ens en podem pas enorgullir.

Una dona que porta un parell de pollastres

~~Aquesta~~ Deu ser una pagesa, cosa gens estranya en un Pessebre on no existeixen les senyores i on tot-hom es de condició simple, senzilla, humil i no té fums de senyoriu, que no es el mateix que, en la riquesa com en la pobresa, tenir un senyoriu autèntic. Ja saps allò que del porc i del senyor diem els catalans, oi?

Doncs, endavant.

Aquesta dona porta un vestit gris, espadenyes -es veu que al mon del Pessebre, d'una tan extremada simpatia, no hi ha sabaters-i una caputxa blanca.

Fa bonic aquesta dona de la caputxa blanca. Té un posat ardit, coratjós i fa l'efecte que, posada a caminar, caminaria molt depressa i sense cansar-se massa. ~~Per~~ Però no pot fer-ho: perquè es de famg.

Aquesta dona viu sola-en el mon del Pessebre no hi ha lladres-en una casa de ~~se~~ cartó que té un, pallier al davant. La veus? Es aquella que hi ha dalt d'aquella muntanya de suro que ningú no sap, ni el qui li va ~~pa~~ sar-com pot aguantar-s'hi amb el vent que hi deu fer.

A aquesta dona, que no es rica pero que tampoc pot dir-se que sigui pobra, li passà l'edat del matrimoni i s'ha quedat fadrina. Val a dir que no li sap gens de greu, car pensa:

-Potser hauria trobat un pòtol, un poca vergonya amic de correr les festes ~~major~~ rera les altres faldilles, nostre

Oh, veuràs, si el mon es plè de drames ~~sàndria~~ també n'hi deu haver al mon del Pessebre.

Aquesta dona no pot dir-se que visqui sola, com t'havia dit abans, car té un gos, un gat, molts conills, moltes gallines, pollastres, oques.

Aquesta dona, que es molt ben vista pel veïnat, del Pessebre, que es un veïnat més discret que el nostre, ~~no s'assemblava~~ potser no ho diu, però segurament pensa que val més viure amb les besties que no pas amb certa mena de persones.

Aquesta dona es assenyada, neta, activa, gens xafardera. N'he conegut una de carn i ossos aquí ~~al meu~~ al teu país on estic passant un estiu que no sé quan finirà, que no s'assemblava en res a la del Pessebre. Parlava per casualitat, el cap sols li servia per a pentinar-se quan no tenia mandra, que era un dia sí i l'altre també era bruta com una guilla, xafardera, maniàtica, gandula, ignorant, indiscreta, gasiva, grollera com un rot. Pensant en ella em convenço que hi ha gent de carn i ossos molt inferior a la bona gent de fang que habita el bon món del Pessebre.

Aquesta pagesa del vestit gris i la caputxa blanca no ha sentit veus misterioses - tal vegada perquè es una mica sorda - ni ha tingut cap presentiment, però ha vist que avui la vida tranquil·la del Pessebre tenia un ritme més adalerat que els altres dies: la gent semblava més apressada, tothom eixia de casa amb coses bones i se'n anava vers no sabia on.

I ha preguntat a uns i a altres. I ha volgut saber què passava.

Una veïna li ha dit:

-Als environs de Betlèm, en una establia, Jesus es nat en la pobresa. Al cel volen uns angels que ho van anunciant i els estels il·luminen els camins de la terra. I n'hi ha un d'estel que fa més claror que els altres i ens guia a Betlèm perquè amb tanta neu com ha caigut podriem perdre'ns.

Llavors aquesta dona, que no sap quí es Jesus ni de quí li parlen, ha pensat:

-Jo també hi aniré. I li portaré un parell de pollastres o de gallines de les que ja no ponen i així podran fer un brou ben bò a la pobra partera.

I s'ha cobert el cap amb la caputxa, ha agafat dos pollastres - o dues gallines, que no sé del cert de què es tractava - els ha posat en una cistella, s'ha passat el braç per la nansa de la cistella i ha emprès el camí.

Les dues bestioles, viatjant d'aquella manera - es el primer viatge que fan i l'últim - es pensen que van en side-car.

La dona que porta una panera de pa al cap

Aquesta dona vesteix un gipó negre, un mocador de pit d'un rosa de malla de ballarina d'Opera, una faldilla de color de xocolata amb flòretes blaves i vermelles. Suspito, però, que, tal vegada per a guardar-se del fred, s'ha posat més d'una faldilla car si no fos així no ens podriem explicar perquè li fa un vol tan ample.

Aquesta dona es esprimatxada com totes les figures del Pessebre-on deuen fer una vida molt higiènica perquè no es veu cap gras enlloc- i té unes cames ágils de bona caminadora.

Aquesta dona, com totes les altres d'aquest mon en miniatura, es pasta el pa ella mateixa i ella mateixa el cou a casa perquè en aquella época no hi devia haver flequers d'ofici.

Si veies, els dies d'enfornar, quina bona olor de llenya i farina i pa calent fa la casa d'aquesta dona, que es de cartó, com la majoria de les del Pessebre. ~~xxx~~ I no dic totes perquè n'hi ha unes quantes, les principals, on es de suposar que hi deuen viure els personatges d'upa, que son de suro.

Fer pa es, indubtablement, una gran cosa. Les humanes criatures el demanen-" el nostre pa de cada dia doneu-nos-el, Senyor"-però malgrat el possessiu nostre, que implica uns certs drets, saben que si no se'l guanyen ningú no els el donarà. I fer-lo-pastar, la farina, ~~posar~~ la sal i el llevat, coure'l al forn amb un bon foc de branques de pi i amb molt ull per a que no es cremi-es guanyar-lo dues vegades. Aquesta dona sap, doncs, la importància, la transcendència i adhuc la bondat que hi ha en aquesta funció de fer el pa.

I n'està tota satisfeta i, ~~certa~~ gosaria dir, ~~satisfe~~ cofoia.

Aquesta dona, quan treia els últims pans ~~cofins~~ del forn, tots daurats i calents, que li havien sortit més reeixits que els altres dies, ha sabut que un matrimoni, pels camins de Deu, o sigui a peu, s'havia hagut de xoplugar en una establa de Betlem on ~~xxxxxxx~~ els ha nascut un Jesuset bonic com un sol. I ha sabut que el matrimoni el constitueixen un home vell i una dona jove que son tan pobres-tal vegada- a cercar fortuna en altres terres que per manca de moneda no han pogut anar a l'hostal.

L'auener

I aquesta dona, aquesta bona dona ha agafat ~~els~~ ^{els} ~~men~~ més daurats i ben cuits, els ha ordenat bé en una ~~assa~~ ^{assa} ~~menys~~ ^{menys} de fusta sense tapa com les que ara utilitzen els dolcers per a dur la mercaderia a casa dels senyors llaminers, se l'ha posat al cap i, tota resplendent d'alegria-l'alegria de fer el bé, que es la més gran i la més pura de totes-se'n ha anat cap a Betlèm.

Uns pastors que escolten la veu misteriosa

~~Aquests~~ Els pastors dels quals avui he de parlar-te son cinc i no poden ~~si no poden~~ ser més ni menys de cinc. Ja et diré el perquè: perquè estan enganxats amb aigua cuit a un trocet de fusta empedrat de sorra.

Aquests pastors, ~~assumptament~~ que, es més que segur, Mossen ~~de~~ Cinto, Ma ragall i Joan M. Guasc haurien estimat, no deuen tenir la cleda massa lluny car es veu ben bé que fan vida de muntanya. Això es bon xic estrany que ho facin pel Desembre, perquè en aquest temps de l'any les muntanyes ja s'han posat una caputxa de neu i els ramats han baixat al pla.

Pero veuràs: el Pessebre es un món de misteris i hi passen tantes coses estranyes que no ve d'una més.

Aquests pastors estan arracerats en un marge molt alt, de suro, que la molssa taca de verd i la part alta del qual es tota enfarinada de l'afrosa tempesta de neu de la passada nit.

Aquests cinc pastors estan asseguts al voltant d'una petita foguera de fang pintada de color xocolata, de groc i de vermell per a simular la fusta i les flames i damunt la qual, sostinguda per tres branques d'arbre-en realitat tres branquillons de romaní-hi ha una olleta d'argila a l'interior de la qual s'hi deu coure la minestra i, mentre es cou, els que se l'han de menjar s'escalfen. Que es el millor que poden fer en una nit tan freda.

A terra hi han deixat un porró amb vi-malgrat el decorat betlemita potser catalans-i un petit pa. Una mica més enllà, clavai amb aiguacuit a la fusta hi ha ~~cap~~ ^{cap} que serveix per aguantar un arbre: un branquilló de bruc.

Aquests ~~assumptament~~ cinc pastors tots vesteixen idèntica indumentaria, talment com si en aquell temps hi hagués uniforme de pastor: samarra de pell, calces negres, mitges blanques, calçat de cuir lligat a mitja

cama. Alguns van amb barret; altres sense rès al cap. Un, el més vell, té un bastó a la ma-un trosset de filferro pintat d'ocre-tal vegada una mica massa alt.

No sabem rès d'aquests pastors: ni d'on son, ni d'on venen ni on van, i, per tan, ho hem d'imaginar. Altrament, la d'imaginar, Lucette, es una bella tasca. I com ni tu ni jo tenim rès més a fer, farem la breu historia d'aquests pastors.

El més vell de tots, que té els cabells i la barba d'un gris gairebé blanc, sembla, com si diguessim, el capità, que bé deu haver-n'hi de capitants entre els pastors, com n'hi ha en tots els estaments, sino que aquest té l'admirable condició de no fer guerres ni ganes de fer-ne.

Aquest pastor tan vell deu dir-se... Com deu dir-se? Aquest pastor tan vell deu dir-se Miquel, com un català amic meu que viu a Terrasson enyorant Catalunya. I deu ser un home fort malgrat els anys i deu agradar-li molt l'ofici de pastor perquè si no fos així, com que ja es vellet, en lloc d'una muntanya de suro nevada de farina s'estaria vora la llar de foc de la seva casa de cartó.

Miquel, doncs, que aquest es el nom que li posariem, tan amic de viure en la solitud de les altes cimes, sap cançons i llegendes que parlen de fades, de goges, de gnoms, d'elfes, de llacs embruixats, de coves misterioses, dels llops i els ossos i els senglars i els issards de les muntanyes dels homes, car en el món del Pessebre ~~les fada~~ hi són inconegudes. I fins i tot potser ha conegut Atta Troll, l'os cantat per un gran poeta alemany que es digué Enric Heine i també, com jo, tingué la pensada de venir a passar l'estiu a França en plè hivern.

N'hi ha un altre, de pastor, que es el més petit de tots i, com si diguessim, l'aprenent de la colla. Segur que aquell es el primer any que puja a fer vida de muntanya. I segur que, de tan com li plau, deu portar un flabiol al sarró per a cantar-la.

A aquest pastoret li posarem Joan, que trobo que es un nom molt adient per a un minyó del seu ofici perquè em sembla que a Sant Joan el pinten sovint amb un be.

Al pastoret aquella mena de vida a la muntanya li deu semblar un ~~son~~ conte dels que a les nits, abans d'adormir-se, conta el vell ~~son~~. I viu en un

Miquel

L'agut Jean

mon de fantasia i la seva ànima cànvida creu en el miracle de l'impossible i en cada revolt dels camins florits de la muntanya-car, l'hivern del Pessebre es un hivern insòlit amb neu i arbres verds-espera trobar-hi una vella xaruga que en veure'l a ell es convertirà en una donzella bonica com un sol.

(Es que en aquells temps no hi podia trobar la Mare de ~~Deu~~ Deu-això no vindrà fins molts i molts anys després-car la Mare de Deu encara no estava nomenada oficialment)

Els altres pastors son minyons de vint a trenta anys i es diuen...es diuen...Doncs, mirà: es diuen Gerard, Jaume, ~~Albert~~ i Pau, malgrat que aquests Sants, quan Jesus neixia encara no estaven santificats, que això ~~no s'aconsegueix~~ també vingué després.

En Jaume, ~~Albert~~ i Pau, com que malauradament tenen més seny i son més practics-tenir seny i ser practic no sempre es una virtut massa recomanable-no hi estan per miracles i encanteris i sols pensen en arregar diners i casar-se amb una pubilla i ser amos de ramats i anar cada nit a la taverna a jugar a cartes i beure un "calent".

Tan sols Miquel i Joan, el vell i l'infant, ~~el vell i l'infant~~, el que se'n va del mon i el que hi arriba meravellat, creuen en una vida de somni. Els altres, Jaume, ~~Albert~~ i Pau, com que son pràctics, son esceptics. *Suen*

I heus aci que, aquesta nit de Nadal, que es la primera de la Historia, mentre esperen que l'olla bulli, el miracle s'ha fet realitat, ha passat el que lògicament no podia passar i un angel se'ls hi ha aparegut clavat al suro de la muntanya, un angel tot blanc i daurat i de color de rosa, que els hi ha dit amb veu musical:

-Pastors: Jesus es nat.

I els pastors, el vell i l'infant i els tres que son practics i viuen sempre arrà de terra, han oblidat el sopar que bull en l'olla de fang i damunt d'un foc de fang i, tocats de gracia per la bellesa del miracle, han emprès el camí de Betlèm.

Un home que llaura amb una parella de bous

Aquest home empunya la rella, una petita rella de plom, a la qual estan junyits un parell de bous. Aquest home calça esclops d'un color groguenc, vesteix calces i gec d'un blau gris, camisa blanca, faixa i barre-

tina vermelles.

Aquest home, Euceete, es, segons tinc entès, un home força desagradós, carregat de ~~defectes~~ defectes i de pèssimes intencions. El més gros dels seus defectes és la monstruosa afició als diners. Per ell els diners ho son tot i no hi ha res ni més bell ni més bon que la riquesa. Ell tan sols respecta els rics i sent envers els pobres, per bons minyons que siguin, odi, menyspreu i fastig. Un lladre, si es ric, li sembla més respectable que un pobre intel·ligent i digne.

Aquest afany desmesurat de riquesa, d'enriquir-se sigui com sigui ha corromput i envilit la seva ànima. Els diners que arracona, i n'arracona molts, son bruts de suor, de llàgrimes i, més d'una vegada adués de sang dels pagesos de la rodalia que, per miseria, han de caure a les seves urpes. És per això que li diuen "L'escanya pobres", talment com al protagonista d'una obra de Narcís Oller, que fou un gran novel·lista català.

Malgrat ser tan ric... Entenem-nos: tan ric relativament, car en aquest món del Pessebre, ~~tant ric~~ ~~que~~ que cab dalt d'una taula, tot es relatiu. La riquesa d'aquest home es tenir casa de cartó i casa de suro, un ase, dos bous, set bous, cinc gallines, dos gallins, tres camps de sembrament petits com un mocador de senyora ~~un~~ d'aquells que de tan petits gairebé no hi cap el nas, les eines de treball... ~~Aquest~~ Aquest home tan ric i que, com molts d'altres, no sap ser-ne, viu i menja i vesteix d'una manera miserable, no va massa per no perdre temps i perquè encara no en deien i treballa com una bestia, de sol a sol, per a poder augmentar la riquesa que després, quan mori, no sabrà que fer-ne perquè, com que resulta massa cara, no té família. No s'ha volgut casar per por de que la dona gastés massa i li ompliria la casa de fills.

Aquest home viu sol, sol amb els seus diners, que no sempre son bona companyia, en una casa on mai no hi entra l'alegria del sol perquè les portes i finestres mai no son obertes per por dels lladres. Ell hauria volgut un gos per a que li vigiléss la casa però ni els gossos hi volen conviure i tots, després de passar-hi una breu temporada de fam, amanida amb garrotades, fugen del seu costat.

Els bous també fugirien, però no poden perquè es-

tan de nit i dia junyits a la rella i enganxats amb aiguacuit, com l'home que els mena, damunt d'una llenca de fang pintada de verd. Estic segur que aquests dos bous - l'un blanc i negre, l'altra ros - no senten cap simpatia envers el seu amo. Fins i tot estic segur que un d'ells, el ros, que té el cap baix i una banya més curta que l'altra, el mira de reüll.

Malaauradament, no se'n poden separar i han de llaurar la terra glaçada de Desembre, car l'home els hi diu:

-No hi ha miracles que hi valguin. Treballar, treballar, que es més profitós que fer miracles.

Un gall blanc

L'escultor, el simpatic creador d'aquest simpatic mon del Pessebre, ha fet el gall-cap, pit, cua - tot d'una peça, que com cal treballar molt i amb molta rapidesa no pot anar amb massa miraments,

Quan l'ha tingut fet, es clar, ha vist que li mancaven les potes, ue son imprescindibles en els galls de totes les èpoques i totes les latituts.

Llavors ha pastat una bola d'argila, l'ha partit pel mig amb una espátula, ha agafat dos trossets de filferro, els ha clavat al ventre del gall i, per a que s'aguanti bé i amb l'urc propi d'un gall, els altres dos extrems dels filferros els ha ensorrat en la mitja bola de fang.

Ja està fet, ja està llest. Es a dir, llest; llest del tot, no: cal pintar-lo. I el pinten de blanc, talment com si fos gallina i s'anés a casar, i li fan una cresta vermella com una rosella i les barballeres, que son les corbates dels galls, també les hi han pintat de vermell. El bec i les potes han estat obra de dues pinzelladetes de groc. El sòcol l'han fet verd. I a punta de pinzell li han fet els ulls: dos pics negres. Car les criatures del Pessebre, persones i besties, totes tenen ulls negres. Deu ser cosa del clima.

Aquí al teu país el gall té una gran importància i el convertiu en protagonista de drames en vers i en feu un símbol nacional.

A Catalunya la gent, senzilla de mena, i que no està per falornies, el gall, quan ja es gran i ha fet prou companyia a les gallines, se'l menja per Nadal o bé quan arriba una altra festa senyalada. Generalment, pero, el gall català es sacrificat per Nadal i compareix

a taula a finals del dinar, ben daurat i amb un farciment de prunes, pinyons, orellanes, selsitres i un ocellic que mai no podia esperar-se una tomba tan calenta com aquella.

El del Pessebre, quan s'ha vist pintat de nou i tan bonic, s'ha posat molt estarrufat. Sobretot quan ha vist que de la pintura de la cresta encara fresca li havia caigut una petita ~~goteta~~ gota vermella damunt del pit blanc, que talment semblava un cavaller de Calatrava.

Llavors, per a exterioritzar la seva alegria, ha volgut fer un "qui-qui-ri-qui" de salutació a la vida.

No l'ha fet, sortosament, perquè s'ha recordat que era de fang.

Un gall negre

A aquest gall, es clar: l'han fet de ^{la} mateixa manera que a l'altre, sino que en lloc de pintar-lo de blanc l'han pintat de negre.

El negre es un color que té mala fama, sobretot als gloriosos Estats Units: un color que sempre sugereix idees tenebroses. Quan mor algun ser més o menys estimat ~~l'ha~~ adoptem l'esmentat color en la nostra indumentaria; quan algú està trist diem que "té el dia negre" o bé "les idees negres": d'un home sinistre en diem "un home negre" encara que vagi vestit de blanc, o bé que "té la consciència molt negra".

Aquest gall del Pessebre tot això ho ignora-sortosament-i està molt satisfet perquè troba que el negre de les plomes i el vermell de la cresta i les barballores entonen molt bé. No li desplauria tenir les plomes tornassolades com les d'alguns galls naturals, pero quan es contempla en el riu de vidre troba qua amb aquella vestidura d'un negre tan lluent i amb aquella gorra tan vermella fa goig de debò.

En canvi, en un racó del Pessebre hi ha un gall blanc i negre molt estrany que en lloc de cua de fang té una plometa de gall autentic. I això ja son massa ganes de presumir.

No sé si en aquells temps la presència d'aquestes simpàtiques bestioles era prohibida a Jerusalem, com ho fou en temps de la passió de Jesus, quan el cant d'una d'elles feu quedar tan malament a Sant Pere que, per por-una cosa que mai no hem de tenir encara que guardi la vinya-va negar al Mestre. Ni sé si en aquest paissatge del Pessebre hi figura Jerusalem perquè ~~sino~~

això es molt difícil de saber. Aquest gall negre, però, procura no apropar-se massa a les viles-unes viles de suro i de cartó molt més petites que ell per un pressentiment que l'avisava que la vida dels ~~galls~~ galls sempre pot perillar al costat de la vida dels homes.

Es per això que pensa que ha tingut molta sort de que el fessin de fang i no de carn i ossos, car els galls de fang no son menjívols ~~menjívols~~ i tan sols poden morir per caiguda. Heus ací perquè clava amb tanta altivesa els dos fiferros que li serveixen de potes en la mitja bola de fang que li serveix de sócol.

Una gallina blanca

Les gallines del Pessebre son fetes igual que els galls però tenen les potes més curtes, la cresta més petita i la cua més punxaguda. Algunes son representades amb el cap inclinat, talment com si en terra hi haguéssim un cuc tranquil, pacífic i suculent; altres en acció de caminar amb aquell caminar graciosament torçat que tenen totes les gallines.

Aquesta de la qual et parlo l'escultor l'ha representat amb un posat estàtic de somnia truites, cosa gens estranya en una gallina.

En què deu pensar? Jo gairebé t'asseguraria que no pensa en res, cosa que passa sovint a les gallines i a les persones. Veuràs : es que moltes vegades el cap, llastimosament, no serveix per a pensar sino per a que les gallines hi portin la cresta i les persones un pentinat més o menys natural o una tapadora que en diuen barret.

Aquesta gallina sé que es vanitosa de mena, com passa a moltes dones-i, gracies a Deu, a molts homes-i està molt satisfeta del seu vestit blanc, que li fa l'efecte d'anar sempre de Primera Comunió. I quan el gall la mira amb febre amorosa, que es la més poética de les febres, segons ~~deien~~ deien els versaires de l'any de la picor, pensa:

-Es clar: així, tan blanca, sempre em prendrà per la nuvia i desbancaré les altres.

I de tan satisfeta sent que sota el vestit blanc es se li posa "pell de gallina".

Una gallina negra

Té una pota un xic més endavant que l'altra, com si es disposés a emprendre una d'aquestes corre-disses que les gallines emprenen sovint en cerca de cucs i desperdicis, que tan els plauen; té el cap un xic torçat enrera, talment com en emprendre la cor-redissa, la seva mestressa l'hagués aturat en sec, cridant-li

-Roda l'olla! Sempre te'n vas ~~xxxxxx~~quisaplo lluny! Acabaràs malament amb aquest afany de viatjar, que per a les gallines que no tenen enteniment el mon es plè de perills. Valdria més que ~~sia~~ et quedessis sempre a casa, que hi tens un gall molt galant i complidor i el segó i el moresc segurs.

La gallina no deu fer massa cabal d'aquests crits i bons consells, car jo diria que en els seus ulls hi ha la guspira d'una expressió mofeta.

Ella ja sap bé prou que una gallina negra té molta més importància que no pas una de blanca, al revés de com passa en música que una nota blanca en val dues de negres. Ella sap que el plomatge negre li dona dramàticitat i prestigi. I sap que les gallines negres han tingut una gran importància en la bruixeria medieval, quan el misteri donava a les humanes criatures un calfred de por. (Sí, dona: de morir a la foguera, que es una salvajada que, per a dissimular, qualificaven de purificadora)

Aquesta gallina negra, per a fer la savia, parla amb les altres, que no tenen tantes manies, i els hi parla de Caterina de Medicis, Albert el Gran, Ovidi, les nits del Sabbat, Gilles de Rais, el marquès de Villena, els filtres i exorcismes i altres falornies que vosaltres nomenau balivernes.

Les altres gallines l'escolten esfereïdes.

Un ase carregat de llenya

Per si no ho savies, ~~xxxxxxx~~ Lucette, et diré que hi ha tres menes d'ases: els de dues potes, que parlen, tenen cédula i fan la manilla o ~~no~~ bé ara el bridge, que fa més fi: els que no parlen, tenen quatre potes i no fan la manilla ~~no~~ ni el bridge, i els del Pessebre, que també tenen quatre potes i son de fang.

Els de quatre potes, els de nom-en refereixo als vivents-son molt més simpatics i tractables que els de fets, que tan sols en tenen dues i amb els quals ma

lauradament, estem obligats a conviure son més inofensius, més útils-els de dñes potes no serveixen de rès-desconeixen la vanitat i l'ambició, son d'un tarannà humil i senzill i tenen una mirada plens de dolcesa i de bona fè.

Els del Pessebre han hereditat totes les virtuts i les han augmentat amb les de la immobilitat i el mutisme. Per això d'ells mai no podrà dir-se el què diuen dels de cèdula i manilla: Brams d'ase no arriben al cel.

L'ase deu tenir indubtablement una certa importància quan Sant Francesc d'Assis, que fou un varó de gran bondat, li donava el dolç nom de germà. I Sancho Panza, el servent del cavaller don Quixot, en tenia un que l'estimava molt i en el gran llibre de Cervantes hi ocupa lloc de categoria. I un molt bon poeta andaluc, Juan Ramon Jimenez, ha dedicat un llibre a l'ase Platero. Ningú, però, s'ha recordat de l'ase de fang del Pessebre.

A mi em sembla que no es mereixedor d'aquest oblit.

-Veus? L'han pintat de gris i té el ventre blanc i el morro d'un blanc una mica rosat i el capdevall de les potes d'un blanc gris. S'aguanta en una petita llenca d'argila pintada de verd i té les orelles erectes-una més curta que l'altra perquè els infants, desant-lo o treient-lo de la caixa on es passa deu mesos de l'any sense poder pasturar rès més que encenalls, li varen trencar-i uns ulls molt espabilats.

Du dos feixos de llenya a l'esquena-dos petits manolls de branquillons d'espigol lligats amb un fil blanc de cosir-i ajup humilment, resignadament el cap sota la càrrega. Sap per experiència que el destí dels ases es anar carregats, i no es queixa ni en protesta: perquè es de fang i, per tan, no pot, i perquè sospita que encara que podés no li serviria de gran cosa.

Es de suposar que aquesta llenya no l'ha col·lit ell ni es ell qui se l'ha carregat a l'esquena car això, per ase que sigui, no ho fa cap de la seva família. Es de suposar que un ase carregat de llenya necessita algú que el meni, que & el duqui a lloc.

Per això rera d'ell hi han posat un pagès que no savien què fer-ne-en el Pessebre totes les figures tenen una funció determinada: hi ha qui renta, qui pesca, qui lleura, qui cava, qui caça, qui guarda trè in-

diots, etc-i aquest no la tenia. I com que al Pessebre la presència dels ganduls no es permesa, a aquest home-que porta barretina, gec negre, calces curtes, faixa, mitges blanques, espadenyes i un bastó a la ma que no fa cap gràcia a l'ase-li han donat feina.

I això no ha plagut gens a l'ase que pensa: Val més anar sol que mal acompanyat

Uns anecs que naden en un riu de vidre

Tu, Lucette, ja deus saber que d'anecs n'hi ha de molts colors: de blancs, de grisos, de negres i n'hi ha uns altres de tan extraordinaris que ~~tes~~ tenen el cap negre, el coll roig, ~~verd~~ verd i blanc i el ventre i les ales pintats de coloraines de tota mena, talment com si anessin disfressats -tot ~~la~~ l'any-de ball de carrer. També m'han dit que n'hi ha de muts i d'altres que es passarien la vida garlant.

Et dono totes aquestes explicacions, malgrat la meua gairebé nul·la autoritat en la matèria, perquè em penso que no deus haver-hi tingut massa tractes amb els anecs i que tan sols deus conèixer aquell que, segons ens conta meravellosament Andersen, un amic meu de tota la vida, després resultà que era un cigne. (Els anecs, pobrissons, mai no toquen pilota quan volen judicar als cignes)

~~No~~ No, al Pessebre no n'hi ha de cignes. Son unes bestioles que tenen molta història i el del Pessebre es un mon que, per massa humil, per massa ~~estatista~~ d'estar per casa, no fa per ells. Wagner i Lohengrin els hi havien pujat al cap i aquell ~~estatista~~ mon d'espadenya i mànigues de camisa els ~~estatista~~ humiliava.

Els anecs del Pessebre, que se la passen molt bé sense cignes, tots son blancs: per ~~va~~ a que el pintor s'estalvi feina i perquè deu ser l'única raça coneguda. I tots son muts, perquè son de fang i el fang no pot cantar.

Els, però, viuen feliços i creuen que el seu destí es el millor del mon.

Com que els han representat nedant desseguida han estat fets car l'escultor no ha hagut d'amoinar-se en fer-los-hi potes-que sota l'aigua no es veuen- i el pintor amb un xic de blanc per a les

plomes, una mica de groc per al bec i ~~un~~ dos pics negres per a representar els ulls n'ha tingut ben bé prou.

En tot el Pessebre tan sols n'hi ha sis o set, no et pensis, i el pessebrista els ha posat, més o menys agrupats, en un riu fet del paper de plom que embolita la xocolata i de troços de vidre: n'hi ha un, amic de la solitud, que passa meditatiu sota un pont de cartó; dos, que miren amb evident recel un pescador, tement tal vegada que el pescador, desesperat de mai no pescar rès, els prengui per peixos; tres més, que neden molt enjogassats vora un tou de molsa que neix al peu d'una muntanya de suro; un altre, que es molt distret, contempla enllemnit, reflectades en l'aigua de vidre les cireretes d'un arbre de la vora del riu i creu que son sota l'aigua i no en l'aire.

Tots ells, val a dir-ho, estan molt contents de ser de fang i formar part del Pessebre. I quan senten que algu parla dels anecs veritables pensen amb una llàstima profunda:

-Infeliços! Que no ho saven que tots finiran a la cassola?

El rei blanc

Ja sé que els tres reis d'Orient que deixaren llurs palaus i emprengueren un tan llarg viatge per a poder adorar Jesús ~~seu~~ Melcior, Gaspar i Baltasar, però com que no soc precisament un jovenet de la primera volada i això m'ho contaven d'infant, no ~~sé~~ sé quin era l'un i quin era l'altre.

Sé tan sols que n'hi havia un de blanc, un de ros i un de negre.

Quí sap si aquesta denominació massa simple obeeix a que els tres reis del viatge pertanyien a tres ~~h~~ races diferents: la blanca, la groga i la negra i la gent, per temensa d'ofendre tot un senyor rei dien-li groc, li diu ros, que sempre es més tolerable.

Nosaltres comçarem ~~seu~~ pel blanc.

El rei blanc no es que vagi vestit d'aquest color, que es el preferit pels que es disfressen de fantasma per a fer por a la gent de poc esperit: es que ja es vellet, que valdria més que de nit no sortís de casa, i té una cabellera i una barba blanques, que sembla talment que també l'hagin nevat amb farina.

El rei blanc té un palau molt gran i un realme

molt petit. El rei blanc s'hi aborreix en aquell palau tan gran i l'ofici de rei no li agrada. Ell voldria ser respectat i estimat per si mateix i no pel què representa. Ell voldria que els homes fossin estimats i respectats per la seva bondat i la seva intel·ligència i no pas pels seus títols i la seva riquesa. El rei blanc es un home més amic d'estudiar que de regnar i voldria que els subdits fessin una revolució i així ell podria deixar l'ofici. Però els subdits l'estimen molt perquè veuen que es tan bò i no fan la revolució per no donar-li un disgust. I el pobre senyor ha de fer de rei per força.

T'ho dic en confiança, en secret perquè ja sé que ho diràs a tothom: trobo que aquestes manies no son dignes d'un rei. I menys tractant-se d'un rei de Bessebre.

El rei blanc es molt aficionat a la quiromancia i a l'astrologia i es passa les nits contemplant els estels amb una ullera de llarga vista. I pensa:

Que bells que son! Segurament en son tan perquè no estan habitats.

I una nit n'apareix un que mai ningú no l'havia vist hi mai no el tornarà a veure. Es més gros que el altres i llueix més que els altres i té una cua resplendent.

I oëix una veu misteriosa que li diu:

-Senyor rei: segueix aquest estel, que et guiarà al bressol d'un deu.

I el rei blanc, feliç de que li hagi sortit feina, es fa pentinar bé la cabellera i la barba, es calça unes botes de pell vermella, es posa un mantell de vellut amb esclavina d'armini i es cofa amb la corona d'or dels dies de festa, després de fer-la fregar bé amb un drap de llana.

I fa venir els patges i el majordom i els hi mana que carreguin els millors presents que hi hagi a casa. I mana que li ensellin el seu cavall blanc un cavall de fang de molta presència que té les potes del davant sempre aixecades un xic, talment com si tan sols savés galopar i el cavalca.

I seguit dels patges i carregats de presents, se'n va.

Els ministres estan molt estranyats, que no es saven avenir d'aquell viatge tan sobtat i mis-

teriós car li han preguntat on anava i el rei blanc ha dit:

-No ho sé. Segueixo un estel.

El rei ros

El rei ros té una cara i unes mans de color de codonyat i una cabellera i una barba de color de pel de panotxa. O les hauria de tenir, però ~~no~~ gairebé sempre el pintor li pinta una cara de color de rosa de tenor d'òpera i una cabellera rossa com la de moltes chanteuses vostres que surten a fer marrameus als escenaris. I es que els pintors de figures de Pessebre no han estat a l'Àsia com jo, que hi vaig sovint a passar dos o tres dies de fi de setmana.

El rei ros porta un mantell blau, que es color que lliga molt amb la rossor, capeta o esclavina d'armini --això, en els del Pessebre i els de cartes, es veu que es un distintiu dels reis-botes de pell blava i la corona d'or, que es de reglament.

Al rei ros el fer de rei no li desplaça del tot, però està una mica avorrit perquè diu que al món no hi passa res.

Si avui visqués no ho diria, no et sembla?

El rei ros està cansat de tot: dels seus ministres, dels seus generals, de les seves dones. I no dic del seu poble perquè, com els hi passa al noranta nou i mig dels reis, al seu poble ~~no el veia~~ el veia però no el coneixia.

Sí, encara que t'estranyi, t'ha de dir que de dones en tenia ~~moltes~~ més d'una. En aquells temps els reis en tenien moltes. I n'hi hagué un de molt savi que en tigué setcentes. Pots contar quin xibarrí amb tantes dones! Jo crec que si es cert que aquell rei en tenia setcentes no devia pas ser tan savi com ~~se~~ diuen.

Aquest rei ros del qual et parlo també en tenia moltes, perquè es veu que en aquells temps això era moda. I l'estaven tan que no el deixaven estudiar, ni el deixaven fer de rei ni li deixaven fer res de bò. I en tot el realme hi havia un gran desori, que talment semblava Cal Seixanta i el poble estava governat per homes que sols procuraven per ells. Es clar: com que el rei tenia tanta feina amb les dones.

Suspito que amb una de sola tal vegada hauria estat feliç i estic segur que pensava que ~~sempre~~ més d'una era un cau de racons, i tenia molta raó de pensar-ho.

I suspito que, com que el debien amoinar molt i sem-debien estar barallant-se per un tres ~~xi~~ i no res o per a demanar-li coses, que per moltes que en tinguessin mai no en tenien prous, en veure l'estel amb cua i oia la veu misteriosa, el rei devia dir: -Anem-hi, que tal vegada en distreuré una mica i oblidaré que tots els mals em venen d'una poma. Sort que no soc vegetarià.

El rei negre

El rei negre té la faç i les mans-el ~~Arro~~ demés del cos no el veiem perquè els personatges del Pes-sabre son més púdics que nosaltres- d'un negre ~~lluc~~ lluent de savata de xarol. Al cap hi du un turbant, que tractant-se de tot un senyor rei deu ser de seda de la bona, i la corona d'or. Vesteix un mantell de vellut morat-color de mig dol, segurament per la negror del pobre rei-amb la capeta d'armini al damunt. Calça unes botes de pell també morada-es un rei que pensa en tot-per a que facin joc amb el mantell. Cavalca un corcer negre que, imitant els dels seus col·legues, té aixecades les potes del davant talment com si es decidís a emprendre un galop.

Ser rei, per a segons qui, sembla que es una gran cosa, malgrat que tal vegada el, interessats opinarien d'altra manera. Veuràs: els reis viuen en palaus de molt luxe: mengen coses molt bones excepte quan el metge els posa a règim perquè pateixen del paidor o de la diabetis o de qualsevol altra porqueria: tenen cotxes i cavalls per a mai no anar a peu: vesteixen robes molt llampanys i amb moltes coloraines i molts cordons daurats i creus i medalles; tenen soldats a dojo i, quan no saben què fer, organitzen una guerra per a passar el temps.

Ser negre ja no es tan bonic ni, malgrat la corona, de tan lluïment. ¿Tu no has escoltat mai cançons de negres? Totes son tristes, plenes d'esgarips, plenes d'enyorança. Tu no n'has vist mai de negres? El seu rostre, quan riuen, sembla una olla fumada, amb una ditada de nata que va de banda a banda. I fins i tot quan riuen tenen la mirada trista i llunyan.

Es que el destí dels negres mai no ha estat massa falaguer: abans en feien esclaus: avui en fan musics de jazz. I la música de jazz saps perquè es tan sorollosa, saps perquè es tan plena de ~~ess~~

grinyols, xiscles, braels i esgarips? Perquè l'han fet els negres i amb aquell terrabastall infernal volen disfressar la seva tristesa i fer venir migranya als blancs.

El rei negre no ho sap això del jazz, car en aquell temps sols hi havia trompetes, però, per respecte al carreg, un rei no podia posar-se a tocar la trompeta sense més ni més. Les trompetes fan massa soroll i n'hi hagué unes que segons conten en feren tan que amb el tropetejar enrunaren les muralles de Jericó. El rei negre no hi està per músiques i no en sap res ni en vol saber però sap que ser rei d'un país de negres, tan menyspreats pels blancs, no es una gran cosa. I està trist perquè veu que n'està tan, a causa d'aquell color tan fosc de la pell, els seus subdits. I el bon rei es trenca el cap això de trencar-se el cap es un dir-estudiant la manera de fer-los feliços i alegres.

Heus ací perquè, en veure l'estel resplendent i en oir la veu misteriosa, cavalca el seu cavall i diu:

-Me'n vaig a veure aquest deu-infant per a demanar-li un xic de pietat per als pobres negres, que també tenim dret a l'amor de Deu.

Un be

Al Pessebre n'hi ha més d'un, es clar; n'hi ha molts, car son les besties que més hi abunden i per això el paissatge del Pessebre té un candit perfum de "Flor Natural", que, tan si t'ho creus com no, es flor en vers, i té unes jolives coloracions de crom de calendari. T'agradat això de jolives?

A nosaltres, o sigui a tu i a mi, tan sols ens n'interessa un de be, entre altres motius perquè aquest es igual que els altres i vist un vistos tots, car tots semblen repetits.

Aquest, doncs, es blanc com tots els seus companys i l'escultor li ha fet una pell recoberta de llana molt rissada i una cueta i unes orelles caigudes, com pertoca a un be que s'estimi. No li ~~hagué~~ ha fet les potes perquè les dels bens del Pessebre son quatre trossets de filferro que el pintor ha pintat de blanc. I gracies a les quatre potes de metall l'humil artista s'ha estalviat el petit socol de fang que serveix de ~~base~~ peanya a les altres figures.

Te per ulls dos piquets negres que no s'assemble^{en} rès, tan se val, als dels bens de carn i ossos-ens hem de fer carreg de que un xic de fantasia sempre es disculpable-que tenen una mirada tendra, humida, dolcissima que, fa llàstima. En fa tanta que jo conec una nena catalana els pares de la qual compraren un be per a matar-lo, que ~~pel~~ ~~però~~ hi ha el costum de comprar els bens, i l'estimava tan que per llàstima no el mataren i es morí de vell.

1 per això

Què te'n sembla? Si ho savien alguns dels teus compatriotes que son prou beneits per a creure'ns uns criminals que ho matavem i ho cremavem tot i ens menjavem les criatures crues. (I)

Aquest be, com tota la fauna que pobla el Pessebre, es una bestiola privilegiada perquè sap que no serà devorat per l'home ni pel llop-en el seu mon els homes son de fang i els llops no existeixen i perquè sap que al Deu que ha nascut avui anys a venir, el representaran amb un anyell, símbol de manuetut.

I un des^f com aquest, es veritablement envejable.

Un porc

El porc es considerat un animal immund i als jueus i als mussulmans els ha estat prohibit menjar-lo.

Val a dir que es succulent i saborós de debò. Aquelles botifarres negres, aquelles botifarres blanques, aquelles llonganisses, aquells pernills!

En el fons el porc està bon xic ressentit amb certa mena d'homes que son tan desagradats que després de menjar-se'l encara l'insulten aplicant el seu nom a un politic, a un empresari, a un editor -l'autor en coneix un que ha acabat malament, com certa mena de dones, al qual tots els que hi han tingut tracte li han aplicat aquest ~~es~~ epítet-a un comerciant poc honestos, i diuen:

-Es un porc... Això es una porcada... Ha fet una porqueria...

No ens hem d'enganyar, Lucette: n'hi ha per estar ofès. Sobretot si pensèm, i té ho hem de pensar, que hi homes ~~inferiors~~ inferiors en tot al porc.

(I) l'anècdota es rigorosament històrica.

1
diga
Els nostres-en refereixo als que ens mengem, no als que ens veiem, a salutar per un convencionalisme absurd-son d'un vague tò rosat o bé clapats de pel gris fosc. Els del Pessebre, en canvi, tots son d'un negre de quitrà. I tenen unes potes-els quatre filferros de consuetud-més llargues i més primes que les dels porcs veritables.

I estan tranquils perquè saben que mai ningú no els comparà a un polític, a un empresari, a un comerciant, a un editor, com aquells ni a cap altre individu semblant.

Un conill

Els conills son unes bestioles que fan una pudoreta gens agradosa pero tenen una gracia autèntica, indubtable. Sempre i en tot-o gairebé en tot-hi ha una compensació.

Aquesta gracia diguem-ne conillera l'han aprofitat dibuixants i caricaturistes d'arreu del mon. Tot-hom ho sap, pero, per si tu no ho savies, t'he de dir que els caricaturistes també son dibuixants. I el seu art és molt més difícil que els dels simples dibuixants que en copiar el que veuen i copiar-ho tal com ho veuen ja ho tenen tot resolt. El caricaturista, no. El caricaturista es el que fa el retrat del que en podriem dir "l'home de dintre" o sigui el que no sap veure tothom. ~~Per això n'hi ha tan pocs de bons.~~ Per això n'hi ha tan pocs de bons. A Catalunya en tindrem un, Lluís Bagaria, que era un dels millors del mon. Tal com sona: dels millors del mon.

A casa nostra, vull dir a Catalunya, ~~no~~ a més de Bagaria n'hi ha hagut dos, Apel·les Mestres i Joan Llaveries, que dibuixant bestioles d'una manera esplèndida han fet la joia dels ~~infants~~ petits i dels grans; Quins conills tan ben marcats dibuixaven Joan Llaveries i Apel·les Mestres, dibuixants que savien dibuixar!

De conills n'hi ha de casolans i de bosc, ja ho deus saber. Als de bosc es difícil veure'ls jugar, car son molt espabilats i viuen en un alerta contínua-conducta que avui s'ha encomanat als homes de totes les latituts-perquè saben que existeix un animal de dues potes nomenat caçador que té la mania de matar-los i dur-los a casa dintre un sarró.

Els de corral o domestics, com que no tenen el

costum d'oir trets son menys ferestecs i més confiats i juguen sense fer massa cabal de si la gent els mira o no. Fa bonic veure jugar aquestes bestioles de pel tan fi, que després, arrenjades i camuflades pels pel·leters, talment com passa amb les dels gats, les senyores llueixen molt satisfetes pensant-se que es tracta de pells d'animals gairebé extraordinaris de tan cares.

Sí, fa bonic veure com juguen els conills: salten, corren amunt i avall sense saber perquè, tenen un viu tremolor al petitíssim adminicil de la cua que es en realitat un pretext de cua; s'aturen de sobte i es posen drets escoltant unes remors misterioses, es graten l'orella amb una pota-tal vegada saben que les potes de conill porten sort-o bé amb les d'ues es graten el morro: belluguen les orelles i ara abaixen l'una, ara abaixen l'altra.

De conills n'hi ha de blancs, de blancs i negres, de grisos d'un gris que va va del més fosc al més clar, de color de fulla seca, de color de xocolata aigualit. ~~etc~~

I n'hi ha que tenen els ulls blaus, d'un blau meravellós de protagonista de novel·la romàntica.

Els del Pessebre son grisencs o negrosos. I el pessebrista els posa sempre en un tou de molse per a que mengin força i es facin grans.

I no tenen gens de por dels caçadors perquè saben que les escopetes de plom no poden matar als conills d'argila.

Un pont de cartó

Com tu ja saps, al Pessebre hi ha un riu, un riu de vidre amb marges de suro i molse. El riu de vidre - o de paper platejat - es necessari en el Pessebre: no en podem prescindir.

¿ Què farien, sense el riu, les rentadores, el pescador, les oques? I què en ~~faria~~ ~~hagueria~~ del pont la gent del Pessebre si no hi hagués riu?

Pero sortosament hi ha un pont. I en els Pessebres que en podriem dir de primera n'hi ha més d'un.

Aquest riu de vidre i paper platejat no es navegable, com ho es el vostre Canal du Midi, on hi naveguen aquelles barcasses tan pintoresques que a mi em tenen enamorat. Això, pero-el que el riu del Pessebre no sigui navegable, -no es cap desavantatge

car d'aquesta manera els anecs hi neden més tranquils i els ponts no s'ensorren tan sovint ni tan fàcilment com els dels rius de debò.

Els ponts, Lucette, tenen una certa importància, sobretot quan s'ha de passar un riu. En tenen tanta que una vegada un aspirant a diputat va prometre un pont als seus electors. Aquests, però, li ~~donaren~~ digueren que, com que no tenien riu, del pont no sabrien què fer-ne. I el diputat, que sabia que el prometre no fa pobre i no li venia d'un pam, també els hi va prometre un riu.

No saps què són els diputats? Ja t'ho diré, car pel meu mal cap n'he hagut de conèixer molts. Són uns senyors que viatgen de franc i de tan en tan fan algun discurs i fins i tot n'hi ha que al discurs hi afegeixen un negociet. Els electors són els que amb els seus vots els hi atorguen el títol de diputat. Què hi faràs? La gent està carregada de manies i vol criar diputat com qui cria canaris... sino que els canaris són inofensius i els diputats no en són sempre i surten més cars que els canaris.

Aquest pont del Pessebre aviat ha estat fet: cartó, aiguacuit, una mica de sorra, una mica de pintura per a pintar les baranes, que són de cartó retallat figurant branques d'arbre.

Un cop enllestit l'han posat de banda a banda del riu a tres dits del nivell de l'aigua de vidre. Els habitants del Pessebre, que no n'havien vist mai cap, ~~no~~ no savien què era de primer antuvi els semblava una casa a mig fer-ni de què servia. Però quan l'improvitzat enginyer ~~sua~~ ha vist que el pont s'aguantava ferm en el suro de les vores del riu hi ha fet passar un pastor amb un peti ramat de bous per a que els habitants del Pessebre veiessin l'utilitat dels ponts de cartó.

Llavors tot han estat alegrois i felicitacions. I ara els habitants del Pessebre n'estan molt contents del pont: perquè escursant-los-hi el camí els hi fa un bon servei i perquè saben que, com que desconeixen la salvatjada de les guerres que fem els homes, el pont mai no serà destruït ni per l'artilleria ni per l'aviació.

Un gos

Tu, Lucette, ja deus saber, per haver-ho sentit dir

ald grans, que el gos es el millor amic de 206
l'home. I en dir això deuen referir-se a la parel-
la humana, sense distinció de sexes, car també ho es de
la dona! Ho penso perquè veig que "Mirette", aquesta
gossa vostra que tan s'assembla a la senyora Cécile
Sorel, es ben amiga teva. I perquè a França he vist mol-
tes altres senyores que van més contentes amb el gos
que amb el marit. Aquí els estimeu molt els gossos, i
ja em sembla bé, que prou s'ho mereixen, però ~~no~~
~~no~~ trobo, i no es pas molt demanar, que podrieu
també estimar una mica més les persones.

El gos, avui com avui, es una bestiola de luxe i d'or-
nament i n'hi ha que valen tan com un joiell o com
una màquina de rentar. Els llebrers espanyols, prims
i elegants com la senyora Greta Garbo, que tenen ~~una~~
color de mel i aire principesc de "mira i no a em to-
quis"; els llebrers russos, que tenen idèntica arqui-
tectura que els espanyols però que són blancs i amb el
pel llarg talment com si, a causa de la temperatura,
s'haguessin posat abrig de pells i semblen una mica
avergonyits de que s'hagin tornat soviètics: els de
Pomerania, dels quals hi ha qui diu que no són bonics
com abans perquè ara ja en té tothom; els llops, d'u-
na elegancia aspra i salvatge, que també pateixen del
mateix mal que els Pomerania i són gossos de novel-
la de James Oliver ~~de~~ Curwood; els esquimals, que sem-
blen una segona edició corregida i augmentada dels
Pomerania; els pekinesos, que tenen cara de vella rega-
nyosa i maniàtica; aquests que ara estan de moda, tan pe-
luts que mai no sabem on tenen el cap ni on tenen la
cua; els de ramat, que hem volgut aclimatar a la vida de
ciutat i que, com el del conte de Jack London, sempre e-
nyoren la vida lliure del bosc nadiu. Tots aquests i
molts altres que no recordo són gossos sempre acar-
nats i ben peixats per dames molt honorables que tal
vegada no donarien caritat a un pobre.

Parlant dels gossos de carn i ossos m'oblida-
va dels de fang del Pessebre, que són els que avui ens
interessen.

Els gossos del Pessebre no tenen tants fums ni
són de casa bona. Pertanyen a una raça humil i vulgar
i els han pintat de color de xocolata amb més aigua
que xocolata, que es fa amb vermell i una mica mica de
negre, o bé blancs o bé blancs amb ~~una mica~~ clapes ne-
gres.

L'escultor els representa asseguts en les potes

del darrera, que son les que els gossos fan servir per seure, i les devanteres estirades en terra o sigui en el trosset de fang pintat de verd - i amb el cap alt i l'esguard amantent.

El fet que sempre estigui ajassat, que es com veritablement està, es ben tranquilitzador perquè vol dir que el del Pessebre es un mon ~~avia~~ feliç en el ~~xxx~~ qual no es forçós vigilar - no hi ha guadies civils, policies, mossos de l'Esquadra, etc, etc - i per tan si hi ha gossos es per a que hi hagi de tot.

Un gos negre

Es un gos escepcional en el mon del Pessebre: un gos malfiat. Per això es negre: per a què, com que avui els lladres abunden més que no pas la gent bona, aprofitant la negror de la nit, els lladres, si en venen, no el vegin i pugui, si en venen, fer la seva missió de gos, que es la de lladrar, avalotar el veïnat i mossegat els lladres que han prè el Pessebre pel Congrés dels diputats o per una Societat Anònima.

Un gos blanc

Ha volgut ser blanc i n'està tot cofoi: perquè per ingenu creu tot tot el que li diuen.

I li han dit que el blanc es el color de la puresa.

Un paller

Naturalment, encara que sigui de Pessebre es tracta d'un paller català.

Aquí a França no sé com la guarden, els pagesos, la palla. A Catalunya agafen un pal molt alt i al voltant hi amunteguen la palla fins al capdamunt. I dalt del pal hi posen una olla o un barret vell, cosa que, ~~indubtablement~~ indubtablement malgrat que jo no sàpiga explicar-me-la, deu tenir ~~tenir~~ alguna utilitat.

Els pallers els basteixen en un racó de l'ara, o sigui el lloc on baten el blat, davant de la casa. Així el paller sembla talment com si fes sentinella sota el sol i la pluja, de nit com de dia.

La palla, barrejada amb avals, la donen als cavalls i les mules de la masia que treballen la terra i ~~xxxx~~ viuen en una establa que, per calenta, a l'hivern hi deuen estar molt bé.

A més a més, la palla, quan es al paller, serveix per a que les gallines hi vagin a terrejar en companyia dels ocells. I més d'una vegada, i sense que ningú no s'ho esperi hi pònen els ous, els coven i en surten una colla de pollets avalotats, grocs com la palla, que sembla talment que els hagi criat el paller en lloc de la lloca.

El paller encara té una altra cosa bona, i aquesta sí que es bona de debò: geure-hi al seu peu damunt de la palla calenta els matins assolellats d'hivern.

Les nits de lluna, quan la nit es tota silenciosa i plena de misteri, la lluna sembla talment que s'hagi posat el barret del paller.

Els del Pessebre son fets de cartó i palla trimada enganxada amb aiguacuit. Tenen un branquilló i dalt del branquilló una olleta d'argila.

I els posen davant d'una casa de suro o de cartó en companyia d'un gos, tres gallines i una dona que cus i, mirant concirosament el paller, tal vegada pensa:

-Em sembla, em sembla que aquest any la palla no ens "arribarà".

Un gat

El gat del Pessebre es negre: perquè al pintor li sobrava pintura i perquè negres han de ser ~~seus~~ tots els gats que vulguin ~~seus~~ fer-se valdre. Ell n'està molt satisfet del seu color perquè li han dit que els gats negres porten sort.

Del que ja no està tan satisfet es de la manca de rates, car en el Pessebre no existeixen.

Una nit, però, saltà un ratolí veritable i totes les figures s'espantaren molt d'aquells salts i aquelles corredisses. I el gat de fang tingué el disgust més gran de la seva vida perquè no es podia menjar aquella bestiola que sense cap mica de respecte tombà quatre bens potes enlaire, feu caure el gall al riu de vidre, que per poc s'ofega, i a ell, amb una empena, el llençà dintre de la casa de cartó on vivia l'avar.

Des d'aquella feta ja no es considerà, com s'havia considerat fins llavors, el tigre domestic del Pessebre. Ni explicà mai més a un anec amic seu que hi havia hagut dos grans francesos: es un gat molt il·lustrat, saps?, tan il·lustrat com si fos gat

d'Ateneu-que els francesos es defien Charles Baudelaire i Jules Barbey D'Aurevilly que havien estimat molt els gats i les senyores.

I pensà que ser gat de Pessebre i no poder saltar teulades ni poder fer l'amor a la pàlida claror de la lluna de Gener ni menjar ratolins es una ben trista cosa.

En d'aquella innoble facecia del ratolí el gat es l'unic contestatari del Pessebre.

Una dona que dona menjar a les gallines

Aquesta dona vesteix una faldilla blava, un davantal blanc, un gipó negre. Aquesta dona calça espadenyes de betes damunt d'unes mitges blanques, seguerament fetes per ~~ella~~ ella mateixa, car en el Pessebre no hi ha merceries ni cap altra mena de botiga, en les llargues nits d'hivern vora la llar de la seva casa de cartó. Aquesta dona porta un mocador de coloraines creuat damunt del pit no massa uberrim. Aquesta dona, malgrat l'època de l'any, gens calorosa, porta les mànegues arremangades.

Aquesta dona viu sola en una casa lluny de poblat i això no la preocupa pas massa car en el Pessebre, que es una mena de Xauxa de cartó, suro i fang, ja t'he dit que no hi ha lladres. Tan es així ~~que si t'hi fixes bé, veuràs que totes les cases tenen les portes obertes de bat a bat nit i dia. I si encara t'hi fixes més veuràs que el mestre d'obres s'ha oblidat de posar porta a les cases.~~ xi que, si t'hi fixes bé, veuràs que totes les cases tenen les portes obertes de bat a bat nit i dia. I si encara t'hi fixes més veuràs que el mestre d'obres s'ha oblidat de posar porta a les cases.

Sola, el que es diu sola aquesta dona no hi viu pas: té una somera per anar a mercat, un gat que li fa companyia vora el foc i cinc gallines.

L'escultor ha representat aquesta dona donant menjar a les cinc gallines. Té una cistella plena de blat morenc sota la nansa del braç esquerra i posa la ma dreta dintre de la cistella i la treu plena de gra i el llença a terra per a que el piquin les gallines.

No et pensis: son unes gallines privilegiades, que mai no tindran la papada ni mai no aniran, com les veritables, a parar al fons de l'olla.

Una lloca amb els pollets

D'aquesta gallina, rossa com la barba del cavaller Lohengrin, la seva mestressa, una pagesa esprimatxada i cridaire, n'estava descontenta perquè feia una temporada ~~que no podia~~.

I explicava a les veïnes:

-Si no fos de fang ja li hauria torçat el coll.

La gallina no en feia gaire cabal-precisament perquè era de fang-i la deixava cridar.

I sempre s'amagava en un tou de molsa molt ufana que hi havia al peu d'uns arbres molt arracerats ~~sota~~ d'~~un~~ muntanya de suro.

I es passava hores i hores en el seu amagatall, que la mestressa mai no podia descobrir i allò encara l'enfurismava més.

-Aquesta gallina em matarà de tantes enrabiades que em fa prendre. No creu a ningú que li vol bé i està plena de manies i misteris.

La gallina l'escoltava com qui sent ploure i la mirava sornaguerament com fan algunes vegades les gallines, que ho han après de les dones.

Saps què hi feia en el seu amagatall? Doncs hi ponia ous i els covava com es costum en les gallines quan esdevenen lloques.

I avui que ha sabut que era la nit de Nadal -i això que encara no ho deia el calendari, ja veus si n'es d'espabilada-per a cel-lebrar la festa ha comparegut a casa seguida ~~amb~~ de dotze pollets molt grocs i gentils que semblaven talment dotze llimones amb potes, bec piulador i ulls negres que a més de veure-hi ja savien riure.

Una casa de cartó

Ja t'he dit, Lucette, que les cases del Pessebre no són com les nostres, de pedres i rajols i ciment; ja t'he dit que són de suro, les dels rics, ~~de~~ i de cartó les dels pobres.

Es que d'aquells temps ençà hem avançat molt, saps?, i nosaltres no hi podríem viure com les figures del Pessebre.

Jo, que explicant-te aquest mon tan envejable, t'he parlat ~~dels seus necessitats~~ dels seus pastors, dels seus pagesos i de tota l'altra mena de gent que la feren per uè jo te'n pugui contar la vida; ara vull parlar-te d'una casa.

Era una casa de cartó i les parets estaven enganxades amb ~~aissement~~ aiguacuit. Tenia una ampla portallada en arc i sense portes - així quan arribava la nit no calia tancar-les - una gran finestra al primer pis i tres finestretes, que devien ser les de les golfes, sota teulada. Això a la part del davant, i a la del darrera, com no s'ha de veure, - així passa amb totes les cases del Pessebre - no hi havia cap obertura.

A més a més i per a donar-li més importància, la casa tenia, enganxats en un ample troç de ~~cartó~~ cartó ple de sorra, dos taps de suro amb dues branquetes de bruc que figuraven arbres.

En aquesta casa hi vivia feia poc temps un matrimoni jove: ella, molt bonica i ell molt bon minyó i treballador, i totes les altres figures del Pessebre els estimaven molt.

Quan es casaren no la tenien pas aquesta casa ni tenien un troç d'hort que hi ha al davant, prop del riu. Quan es casaren hagueren de viure recollits a casa d'uns amics, car en la gent del Pessebre hi ha més solidaritat que entre les humanes criatures.

Ell, però, treballant i treballant era un bon pagès i la muller per a cosir, tenia mans de plata - aconseguiren arraconar diners. Sino que per a comprar una casa en calen més que per a comprar una nina, comprens?, i treballant costa molt d'arraconar-los.

A la fi ho realitzaren i, després d'adquirir el terreny, es feren contruir la casa.

El marit deia:

-La vull humil, com pertoca a un treballador, però airejada i que hi entri el sol. I gran per a que hi càpiguen els fills, que aquí no hi ha guerres i no ens els prendran.

(Quan deia això dels fills, la muller es tornava tota vermella. Què li devia passar?)

I se'n hi anaren a viure malgrat que gairebé no hi havia mobles ni tenien diners per a comprar-ne car amb tantes despeses se'ls hi havien acabat. Però treballant en tornaren a fer i l'anaren moblant de mica en mica, que no hi mancava pas res.

Es a dir, hi mancava el més important: hi mancaven els infants, els fills que tan anhelava aquella parellleta simpàtica perquè sí.

Fins que, talment com si fos un premi dels exams, vingué que el seu desig es realitzà. Marit i muller s'alegraren moltíssim en saber que anaven a

tenir un fill, que fins i tot semblava que s'havien begut l'enteniment.

El marit feu venir els pintors puix volia que quan el fill arribés la casa fés goig de debò. La teulada la pintaren d'un vermell ataronjat, que és el color de reglament en les cases del Pessebre, i la façana la pintaren de blanc, d'un blanc enlluernador: calç viva en la qual ~~hi~~ posaren un grapat de sal per a que no "deixés" i una bona cullerada de blau del que les dones utilitzen per a la bogada i d'aquesta manera sigui una blancor de salut i netedat i no grogosa i malaltiga.

Les parets de l'interior també les pintaren de blanc, que es un color que diries que fa llum adhuc quan es fosc. I a la repisa de la llar hi posaren molt lluentes de tan fregar-les amb terra d'es-cudelles i unes terrisses amb flors blavoses. El que no sé es com s'ho debien fer de nit, car en aquell temps encara ningú no havia pensat en inventar l'electricitat. Deben anar-se'n a dormir en fer-se fosc, com les gallines, i no es llevaven fins que damunt la mar llunyana s'encenia el gran fanal de l'alba.

Entre els mobles -la caixa de núvia on guardaven, perfumada amb pomes i espígol, la roba de les festes: la taula de menjar, molt gran per a que hi cabessin els que vindrien i sempre hi sobrés lloc per als que van de camí i els arreplega la nit lluny de l'hostal: les cadires, un banc d'escó i la pastera -hi havia un bressol per al que ja estava a punt d'arribar i arribà aquella mateixa nit de l'Establia, que era la de Nadal. Això els privà d'anar a Betlem, com tota l'altra gent del Pessebre. ~~La~~ ~~que~~ ~~era~~ ~~una~~ ~~cosa~~ prou feina a casa i aquella feina no podia deixar-se per a l'endemà.

~~Es mirava, com que era la nit de Nadal, l'infant~~
Em preguntes si el fillet era petit com tu? Molt més petit, sortosament per a la mare.

I, mirà, com que aquella nit era la de Nadal, a l'infant, que era bonic com un ram de flors i fou rebut amb la més gran joia d'aquest món, de nou li posaren Jesús, com a l'Altre.

Ja no cal dir que a la casa de cartó, aquella nit, no hi havia el gran resplendor de l'àngel de fang, car els àngels, com es natural adhuc en el món angèlic, els reserven per a les grans solemnitats.

Pero hi havia el somriure dels paras, que també

una feina

resplendia i era un somriure tan b0, tan
clar, tan amarat de tendresa que adhuc el nadó,
veient-lo, somrigué.

Per no fer ~~los~~ quedar malament ~~als~~ pares.

Epíleg de 1939

I ara, Lucette, amb aquest final nadalenc, amb l'evocació del Nadal que a Catalunya es la festa major de totes les festes majors, -no hi ha hagut envelat, però hi ha hagut villancets-s'han acabat els contes.

N'hi ha hagut de tristos i d'alegres, malgrat que adhuc en els més alegres hi he posat-sense voler, no et pensis-un accent de tristor. Veuràs: et parlava de la meva terra, que estimo tan com vosaltres estimeu la vostra; de la meva terra, que he perdut però que, n'estic més que segur, tornaré a guanyar. La vida es això: guany i pèrdua i cal que l'home sàpigà minimitzar amb seny les pèrdues i afermar els guanys contra la possible circumstància adversa.

En aquests contes de la meva Catalunya potser hi ha un xic d'agròr envers la teva terra de França.

La teva França, però, es també una mica la meva i els trets no van contra ella sino contra certa mena de francesos-els Paladier, els Bonnet i la colla que els segueix-que, vivint més pel ventrell que no pas pel cor, ens han escarnit i maltractat i es disposen a trair per odi a la llibertat. (W)

Si la França-la teva, la meva-estés un dia en perill nosaltres, oblidant maltractes, escarnis i vexacions, la defensariem. Bé devèm, doncs, estimar-la. ¿ Ho ~~no~~ et sembla?

Jo l'estimava pels seus artistes i perquè als meus braços hi havia tingut, quan era jove, moltes amoroses criatures que, perquè eren franceses, em semblaven el millor d'aquest món.

D'ara endavant, ja diguem-ne vell, encara l'estimaré més perquè als braços t'hi he tingut a tu, Lucette, adorable nuvia de cinc anys.

I tal vegada un dia contaré als infants de Catalunya les belles coses de França, oblidant-ne les lletges i pensant en tu.

Epíleg ~~novela~~ adults de 1983 a 1973

Aquest llibre es, d'entre tots els meus, el que m'ha costat més d'escriure; el que he escrit amb més vacil·lacions i més dubtes; el que m'ha exigit més esforç d'atenció. ^{e)}

Aquest llibre ha estat per mi un món nou que anava descobrint molt lentament. Món nou plè d'esculls i, per a mi, sense camins: sense els camins ja petjats per altres escriptors especialitzats en aquesta literatura i, per tan, amb més autoritat que jo. Els meus camins - cada escriptor un xic responsable té els d'ell, que mai no són els de tothom - els meus camins, que reprendré després, car aquest llibre es una excepció, eren i són uns altres.

Aquest llibre, tal vegada el més ambiciós dels meus, es una tecla nova del meu piano, una tecla nova que mai no m'havia proposat tocar i que voldria que no sonés massa desafinada.

Aquest llibre ha nascut sense jo proposar-m'ho. Aquest llibre, més que fill meu, es fill d'una determinada circumstància que ~~mai~~ mai no creia haver de viure, Creença totalment errada per com sempre cal comptar amb l'inesperat.

Jo semblava haver nascut per a la vida sedentària, regular, un xic monòtona, amb pocs sotracs i com més pocs millor: Barcelona, uns pocs amics coneguts - els escriptors en ténim molts que no coneixem: els nostres llegidors - la Rambla i una llibreria de la Rambla, la redacció d'un diari, publicar de tan en tan alguna novel·la, estrenar alguna comedia de tan en tan, cel·lebrar les festes tradicionals, tenir la taula parada, com més ben parada millor i sempre a les mateixes hores, la bona companyia dels meus familiars en una casa plena de llibres i ~~sempre oberta~~ - deixeu-m'ho dir car tinc dret a dir-ho, sempre oberta als amics i als pobres. Fet i fet, un ideal ben inofensiu, una situació ben burgesa. Tot això malgrat estar fitxat per "hombre muy peligroso" i malgrat algunes estades a la presó. Què hi farem, si el món es així!

Doncs bé, quan menys m'ho esperava es presentà la circumstància adversa: la ~~gran~~ guerra: la guerra, viscuda al Front d'Aragó; l'exili a França on novament m'esperava la ~~guerra~~ guerra, feta a les muntanyes de l'Arieja, i, després, els camins d'Itàlia, d'Anglaterra, d'Alemanya, de Txecoslovàquia, d'Àustria.

Els llibres i les carpetes de correspondència i retalls de premsa i les col·leccions de periodics i revistes: L'assiet
te au heurre, La República de las Letras, Joventut, L'Esquella

de la Torratxa, els primers anys de Papitu, Garba, España... foren cremats: els mobles i les pintures, les col·leccions de ventalls, tarjes de visita, ~~una~~ miniatures, porcel·lanes, armes antigues, estampes, m'ho robaren; a la casa sarriana on vivia, no sé qui hi viu: la mare i un germà han mort lluny de mi. Avui ja no tinc casa ni tinc rès. I Barcelona, tan propera, encara es lluny.

No us pensessiu pas que malgrat totes aquestes dissorts, que son si fa no fa les mateixes que altres han sofert, vulgui que em tingueu per un heroi o per un martir, que son papers que no sabia-ni voldria-representar, car em sembla que no m'anirien gens bé. Senzillament: explico totes aquestes peripecies per a dir-vos que d'elles ha nascut aquest llibre.

En una vila del Tarn, Lavaur, una nena de ~~tres o quatre~~ anys, Lucette de Paepe, volia que cada nit li contés un conte. La seva mare la renyava i li deia que no m'amoïnés. I jo, que no volia que la renyessin pero que no sabia contar contes, cada nit n'improvitzava un basant-me en les "coses" de Catalunya. Les ~~improvitzava~~ en francès, ja no cal dir-ho: perquè la nena era francesa i en català no m'hauria entès. ~~Quan jo~~

~~ba, senyals, i uns quants carinyos de la nena, i les escrites en aquestes notes~~
 Un amic granollerí, un de tants privilegiats que ~~amb~~ jo gaudia les mai prou lloades delícies de l'exili, Amador Garrell, que una nit m'escoltava fent de public, em digué:
 -Perquè no ho escrius això?

I jo, extranyadíssim d'aquella proposta que em semblava absurda, feia:

- Perquè es massa mièvre, massa carrincló.

-No n'es gens, car les coses de Catalunya ~~són~~ o de llà on sigui sols d'aquesta manera poden contar-se a una criatura de pocs anys. ¿Saps què es en el fons el que acabes de ~~no~~ contar a aquesta menuda? És l'enyorança de la nostra terra.

I vaig escriure el llibre, sempre pensant que l'adreçava als infants i ~~sempre~~ sempre tement caure en pecat de carrincloneria. I ~~sempre~~ tement caure en un altre pecat encara més imperdonable: el del patriotisme, sempre xaró, que es la moneda falsa i la caricatura de l'autentic patriotisme.

No sé si ho he aconseguit. Temo que no.

Tu, home d'anys que saps que la vida, com més va, menys ~~estat~~ es un conte de fades, podràs dir-m'ho, si saps llegir aquest llibre amb ànima d'infant.